Scandinavian
SE 260.H2
1925

Glasgow
University Library

Presented
158.-1954

WITHDRAWN FROM
UNIVERSITY OF GLASGOW
LIBRARY

24

Initials

Book No 0453639

Scandinavian
SE 260.H2
1925

30114 004536390

Glasgow University Library

1 MAY 1990

16 APR 1991

CANCELLED

GUL 68.18

PETER EGGE

HANSINE SOLSTAD

GYLDENDALS JUBILEUMS
BIBLIOTEK
ER BLITT TIL I ANLEDNING
AV AT DET 1. JANUAR 1950
VAR 25 ÅR SIDEN GYLDEN-
DAL NORSK FORLAG BE-
GYNTE SIN VIRKSOMHET.
I LØPET AV JUBILEUMSÅRET
VIL DET UTKOMME 25 BIND
AV 25 NORSKE FORFATTERE
— EN BOK FOR HVERT AV
DE 25 ÅR.

PETER EGGE

HANSINE SOLSTAD

GYLDENDAL NORSK FORLAG
OSLO 1950

37.-41. TUSEN

COPYRIGHT 1925
BY GYLDENDAL NORSK FORLAG

PRINTED IN NORWAY
THRONSEN & CO. BOKTRYKKERI
OSLO

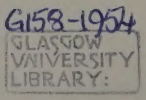

I.

Vargen! — Vargen! sa det inne i Hansine; hun sto langt inne i skogen og så inn i en busk mellem høye graner, så inn i to øyne i løvet. Hun hadde aldri sett slike før, men i samme stund hun ble vår dem, visste hun de hørte vargen til.

Hun sto bøyd litt fremover, men hård og stiv, så hun kjente det alt igjennem, i nakken, som gjorde ondt, i ryggen, i de nakne leggene. Det hadde vært stilt omkring henne; men nu suste det. Vinden frøs som hun sjøl. Den var på flukten vekk, og det var så langt til folk.

Men vargen rikket seg ikke, blunket ikke engang. Da kom hun i hug at udyr kunne en holde seg fra livet, bare en så kvasst rett i øynene på det. Og samtidig forsto hun det var derfor vargen ikke kom lenger denne gangen; hun holdt den unna; for mennesket var skapt i Guds bilde, og mannsmakt vant over all annen, når en bare forsto å bruke den rettelig.

Hansine tok langsomt ett, to, tre sterke skritt frem mot busken, mot øynene derinne for å drive beistet vekk, men torde ikke så my som i et blunk se til siden efter sauene: for da kunne hun ha mistet makten over vargen. Men mer enn tre skritt ble det ikke heller; for øynene i busken var blitt så store og røde i kantene, likesom syke. Han var nok sint, for han ikke kom lenger.

Hansine husket med ett det hun lenge hadde visst, at vargen tok ikke på folk, når han kunne få sau; han tykte bedre om sau enn om mennesk. Og nu ville han forbi henne og i kast med saueflokken; den var vekk som gått i jorden;

hun syntes hun måtte ha hørt den om den hadde tatt kutet, hørt bjellesauen iallfall.

Hansine visste hun måtte stå som hun sto, hun torde ikke komme hjem til Fuglem og fortelle at hun hadde gjett bort en sau. Mann-Ola ville nok ikke lenger nøye seg bare med å se ondt på henne *da;* hun måtte stå her, om hun så skulle stå til midnatt, til Mann-Ola sjøl kom. Da ville beistet dra seg unna; for vargen likte ikke at folk holdt følge; han likte ikke hus og heim heller. Det så hun i fjor vinter, da svelten drev en flokk på fem stykker helt inn til grinda i skigarden. De torde ikke gå over, de sto en stund og tutet så smått, før de løftet på bakfoten, som hunden gjør, den ene efter den andre, og sendte grinda en stråle og gikk sin vei.

Kanskje fant ikke Mann-Ola henne før sent på kvelden; hun visste ikke om hun orket å stå slik så lang en stund. Hun kunne nok ikke holde på makten over vargen, når det ble så mørkt at hun ikke lenger så inn i øynene hans. Da ville han rive henne i hjel for å komme til sau, og mor og far ville aldri få vite hvor ondt hun hadde hatt det på Fuglem. Men det hadde Hansine satt seg fore at de skulle få vite engang. Om hun døde utpå natten, ville de trøste seg med at hun kanskje likevel hadde hatt det godt. Og den trøsten kunne de gjerne ha *da.* Men så fikk hun aldri se Langåsen, som hun hadde gledet seg så til; for den skulle være så overlag fin og god en gård. Hu mor gråt, hver gang noen nevnte den; for den var ute av ætten for alltid; for han far hadde måttet gå fra den. Og det var så sørgmodig å tenke på; for *der* var hu mor født, og han morfar og han far til han morfar — og slik bakover. *Den* gården ville hun gjerne sett før hun døde; for hun mintes den ikke; for hun var bare to år, da hun måtte bort fra den. Hun hadde ikke kommet til Fuglem for å gjete, om han far var blitt sittende med Langåsen. Da hadde hun bodd hjemme sammen med søsken og foreldre, hun som andre i ætten, og gjett sauene på Langåsen og hatt det bare godt; for da hadde søsknene skiftet på med å gjete, så det var ikke blitt så stritt for henne; det ville ikke blitt mange dagene på hver om sommeren *da* . . .

Hansine merket at hun hadde mistet vargøynene i busken; men hun kunne ikke tro det, ikke straks, og ble stående og lete efter dem. Det taslet derinne. Gren og blad slo hit og dit; det kom henne for at hun så snerten av en lang rumpe. Hun sto ennu en stund for å være sikker. Siden tok hun et par hårde skritt frem. Men han var vekk. Hun snudde seg. — Hvor var sauene?

Hansine løp gjennem skogen, løftet høyt på stakken, enda den var kort, løp barfot over nakne røtter, skarpe kvister, spisse nåler; men det gjorde ikke vondt; skinnet under foten var tykt og hårdt som lær; hun løp over flekker av sen og blank høstsol. Den var sist på hellingen. Alle tretopper var av gull. Og da var det ikke lenge før det ble mørkt. Hun skulle alt ha vært på hjemveien.

Hansine var innom gjemmestedene som sauen hadde i skogen; hun kalte og lokket; men ingen svarte, ingen kom, ingen bjelle rørte seg. Trærne sto akkurat som før. Det suste ingen steder lenger. Himmelen blånte så høyt oppe. Ingen hadde merket det som hadde gått for seg, ingen uten hun og sauene, og de var vekk.

Hansine løp igjen, til hun fant dem i en klump oppe under ura. Alle sto, ingen lå. Belgen gikk på dem. Hodene og forkroppene var strakt frem på vakt. Øynene hadde sett noe, som hadde slukket livet i dem, gjort dem til svarte kuler av stein. Hun godsnakket, og sauene dro seg sammen omkring henne, som om hun hadde godbiter til dem. Hun gikk foran og fikk dem på gangen, fikk dem så foran seg. Da tok de med ett kutet; hun fløy efter og prøvde å telle dem, men mistet tallet gang på gang. Det var alt skumt; det var en god stund siden sola var vekk. Og sauene fór ikke avsted som ellers; de var på flukt hjemover, vekk fra vargen; alle ville frem på den trange skogstien, alle ville være forrest. En og annen prøvde å skyte gjenvei over den som var foran; det bar over ende, og da lå en sprellende klump på stien.

Men det var en annen som kunne telle; han sto i saufjøsdøren; det gjorde han hver kveld.

«Du kjæm seint,» sa han. «Rettno e' det mørkt.»

Hun så på Mann-Ola, ikke på sauene; for hun kunne ikke telle i kveld; hun hadde rent så hun var halvt sprengt både i kroppen og i hodet.

«Det mankere to,» nesten ropte han, da den siste hadde gått inn av det svarte dørhullet. «Kor hi du gjort tå *dem?*»

«Hi De it misrekna Dokk, trur De?» Det kom som fra et voksent menneske.

«Nei,» sa han avgjort.

«Så finn æg dem imorra. Været tå varga jog dem.»

«Vargen? Såg du 'n?»

«Ja, men æg stansa 'n.»

«Stansa du 'n»

«Ja, med mitt menneskeblikk,» sa Hansine som om hun leste opp av en bok.

Mann-Ola tidde; det hendte at denne veikj-ungen stengte for ham. Så trett Hansine var, hun smatt likevel svært kvikt inn i kjøkkenet, inn til sild og vass-suppe. Lys var ikke tent; men hun fant seg til rette i skinnet av noen glør på grua, som hadde holdt maten varm. Hun skimtet Mann-Ola ute på gården; han hadde en skjev, rund, altfor høy skulder på høyre side; den stakk opp mot et blankt stykke kveldshimmel som en liten åsrygg. Inne i kjøkkenet stullet kona sjøl omkring, Gurianna, ikke gammel, men litt kroket likevel, ikke av sykdom, men av arbeid. Fuglem hadde vært en stri gård å få opp. Nu la hun ansiktet nesten ned på bordet, som om hun brukte nesen å lete med. Sløyfen bak på den svarte hua hun bar, sto høyest på henne. Hun stakk hver ting hun hadde mellem hendene, opp under øynene for å se. Slik sparte hun på lys. — Tausa var ute. Dreng-Ola og. De hadde alt ett til kvelds.

Senere på kvelden skulle Hansine en sving ut bak fjøset. Både tausa og Dreng-Ola hadde lagt seg. Det var litt sent. Det var helt mørkt, beksvart; det hadde nylig kommet en regnskur, og mer var i vente, så det ut for. Kanskje ble det uvær; det var litt lummert. Og det på denne tiden av året!

Veikj-unge — pikebarn.

Hansine hørte at noen hvisket og tisket så kringt inne i fjøset. Gluggen var like ved. Men hun kunne ikke skjelne ord. — Hva i all verden hadde folk å prate om i fjøset på denne tid av døgnet? Og hvem kunne det være? — Fremmedfolk?

Hansine lurte seg opp over fjøsstigen og inn på høyloftet; hun la seg på maven og kikket ned gjennem fórluka. Da så hun i skinnet fra hornlykten at Mann-Ola og Gurianna sto bak en ku på båsen. Det var vel hu Brannros, som hadde stått inne i dag og skulle kalve.

Sjølfolket ville aldri ha tjenerne i fjøset, når de ventet kalv. Hansine hadde aldri skjønt hvorfor de ville være to-éne om en slik ku. Hun lydde, men var ikke god for å høre hva de sa, for de snakket samtidig og i ett vekk. Tidde den ene et øyeblikk, så satte den andre avsted så mye snåpere. De kunne ordene utenat, lot det til, og de samme ordene kom igjen; det gikk rundt som en garnvinne. I det søvnige lyset fra hornlykten så hun at mannen hadde en stokk i hånden, og kona en sopelime. De dreide seg og slo efter noen og feide og fektet til hver sin kant bak kua. Men om litt fikk hun fatt i et og annet av det de mumlet:

Vekk med tussan,
de stygge fussan!
Gå i jord
i år som i fjor!
. . . . . .

Fuss og fark
gir vi spark.
. . . . . .

Vekk på timen
dokk fé tå limen!
. . . . . .

Snåpere — snarere. Tussan — de underjordiske. Fussan — landstrykere, skøyere.

Kom, snille ku
med kalven, du.
Hi du to
e' du go'.
. . . . . .

Vekk med tussan,
de stygge fussan . . . .
. . . . . .

Åhå, tenkte Hansine, det var slikt arbeid de hadde for seg! Tussan var vel ikke så lei som de to innbilte seg, og ikke var de vel så feige heller at de fór sin vei om kallen og kjerringen hyttet med kjepp og lime. — For no' toskpakk! De var vel redde for at tussan skulle hevne seg, ettersom de to var så pinende gjerrige at de aldri timedes sette ut gotter til dem, ikke litt rømmegrøt på en hellig julekveld engang.

Med ett braket det løs oppe i luften utenfor fjøset, et smell av et stort skudd; det rullet rundt alle åsene, før det sakk i jord med et langt snorkende sukk langt nordpå.

Jaså nå! Torslått nu om høsten, tenkte Hansine; hun rettet seg opp fra fórhullet, så hun ble sittende. — Ja, hør på den mannen som der *slo* i bordet! Han lot ikke til å være fornøyd med de to nede i fjøset! Han lot seg ikke hytte vekk med kjepp og lime, han! Nu måtte vel Mann-Ola og kjerringen skjønne at det var Stor-mannen deroppe som ga dem et varsel.

Hansine lurte seg nedover stigen og hadde god samvittighet; hun kunne ikke få seg til å tro at noen ville *henne* noe ilt på en slik kveld, hverken tussan eller Stor-mannen. De fikk ta til seg varslet, de som trengte det!

Hun løp over gården og opp trappa og inn på kammerset; hun strøk stakken av seg, og ventet på neste smell; men det kom ikke. — Ånei, *ett* smell var vel varsel godt nok, det!

Hun smatt nedi hos tausa som hun delte seng med. Tausa sov alt, og det gjorde Hansine snart også.

Torslått — tordenvær.

Dagen efter skulle ikke sauene ut på storskogen; de kunne gå i havningen hjemme; det synte seg at to av dem mankerte. Mann-Ola var sjøl gått til skogs for å lete efter dem. Hansine gjette kyrne i dag; det var godt beite for dem nord for potetåkeren. Det var unyttet eftersom de ikke kunne gå der uten tilsyn, og ingen på gården hadde stunder til å gjete dem, når Hansine var avsted med sauene.

Om morgenen lå litt rim på marken, da hun måtte ut med kyrne. I de siste dagene hadde føttene vært røde og blå og hovne av frost; men i dag passet hun på når en ku kastet vannet; hun fløy avsted og stakk dem inn under styrten, og det varmet godt. Støvlene hun hadde, var blitt for små og sto igjen på loftet under senga; hun fikk blemmer og liktær av å bruke dem. Hun vokste så fort som sopp i regnvær, sa Mann-Ola; han hadde tatt over all forsørgelsen av henne. Ennu var det for tidlig å få nytt skotøy, mente han; hun fikk vente til skolen begynte.

Hansine tykte om å gjete kyrne. Da slapp hun å renne milelangt, og så fikk hun varm mat midt på dagen; hun trengte ikke å vente helt til kvelds. Hun batt på en sokk og leste i katekesboka og i bibelsk historie. Hun kunne dem utenat fra perm til perm, hvert eneste ord, det som kaltes fortale òg; men hun leste i dem likevel. Hun hadde prøvd å lære bøkene baklengs; for hun hadde hørt at det var folk som kunne kristendomskunnskapen sin både forlengs og baklengs; men det hadde hun gitt opp; for det gikk så treskt; hun hadde vel ikke evnene til *det*.

Sola fikk overtaket i dag utover formiddagen. Hansine satte seg på en stor stein, som alt var tørr, og dro føttene oppunder seg, dro dem helt opp og varmet dem der. Hun var med ett glad; for hun kom til å tenke på skolen, at den snart tok til igjen. Hun tenkte på skolemesteren også. Han hette til hverdags Per Nordavind; for han var så kvass. Siste dagen hun var på skolen i vår, hadde han sett at hun satt og ikke fulgte med i leseboka. — «No *du* Hansine,» ropte han, «no kan du låsa!» Hun stakk ansiktet ned i boka og lette, men fant ikke stedet der den andre slapp, enda hun

hadde hørt de siste ordene som ble lest høyt. Da var det ingen annen råd, når hun skulle berge seg, enn å lese videre efter minnet og holde øynene i boka, som om hun tok ordene der; for han visste ikke at hun kunne utenat hele leseboka. Men da så han rett flat ut, han Per Nordavind.

Hansine åt så smått hele tiden der hun satt og lå på steinen. Posen hennes hang over en skulder; den hadde to rum, ett for bøkene og bindingen, det andre for brødet; hun torde ikke legge posen fra seg; for da var det alltid en kukjeft som ville dele med henne, og ikke var så nøye på om både brødet og Gudsordet og bindingene gikk samme veien. Rett som det var, fant hånden frem ned i posen efter brødet; for hun var alltid sulten. Brødet var svært blankt; for det var blandet med furumel for å dryges ut. Smør var å få bare hver søndagsmorgen, men tynnere påsmurt enn til hverdags hjemme i byen hos far og mor. Hun hadde nesten alltid en linn svie under brystet; hun var sikker på den kom av brødet; for det hendte på skolen hun fikk annet brød tilskjenks, eller at ungene kastebyttet matskiver med hverandre, og da ga svien seg snart. De andre var ikke lystne på brødet hennes; for de hadde ikke furumel i sitt, eller de hadde så ur lite av det at det smakte ikke så tørt og vondt som hennes; for Mann-Ola og kona var kjent for gjerrigheten sin; men det visste nok ikke han far, da han fikk henne hit. Han visste bare at Ola Fuglem var barnløs, og at gården ikke var stor. Han far ville ha ungene sine til folk utenfor ætten og på en helt annen kant enn der ætten holdt til. Skyldfolket hadde vel sitt å utsette på'n; for han hadde ikke kunnet sitte med gården, og så visste de nok at han var glad i sterkt. — Hansine hadde engang hørt at mormoren sa rent ut at med så gode evner som han hadde, kunne han gjerne sørget bedre for både seg og sine. Og da forsto Hansine at mormoren tenkte på at han var sersjant, og at han skrev så forstandig og vakkert at alt folk ville ha'n til å skrive brev og andre papirer. Men moren hadde svart at det hadde vært bedre om han ikke hadde hatt så godt et hode, og ikke vært

Låså — lese.

et så godliendes menneske at alle ville i lag med 'n. Da hadde han kanskje sittet med Langåsen den dag i dag.

Hansine dro langt efter været der hun satt og lå ihopkrøkt på steinen. Sukket gikk alt igjennem henne. Hun hadde engang sett faren tilhest på plassen, på «Leiret»; han var i uniform; for det var stor samling av kavaleriet, og mange folk hadde kommet sammen fra bygdene for å se på. Moren hadde tatt henne opp på armen etpar øyeblikk, forat hun skulle få et glimt av far sin. Hansine hadde tykt at han var så fin som et skilderi.

Hansine sukket igjen oppe på steinen; det kunne vært så my å glede seg til i dag, om ikke de to sauene hadde kommet på villstrå i går. Skolen tok til igjen snart, og det var moro støtt der. Og nu skulle hun til å lære å skrive, enda hun bare var tretten år; hun kunne alt bokstavene, både de små som en brukte mest, og de store som skulle brukes bare engang imellem. Han Mann-Ola fikk nok finne seg i at hun satt og skrev, enda han var gneistrende sint og spurte om hva kvinnfolk skulle med skriving. Det var *nok* at de kunne lese, mente han, så de slapp frem for presten.

Når Hansine engang kom så langt at hun kunne skrive skikkelig, da skulle hun lage en liten seddel på skolen, og klistre den godt i hop med mel og vann når hun kom hjem, og gå med den i posen til hun en dag møtte en kar som skulle de to, tre milene sørover til byen, til Sandmoan, og kunne levere den til sersjant Hågen Iversen Solstad. Og på denne seddelen skulle det stå at hun hadde det vondt, og at ingen av dem hun traff på skolen, hadde det så vondt som hun, ingen fra husmannsplassene. Da ville hun få lov til å flytte et annet sted for å gjete; for det var ikke plass hjemme for alle ni barna. Men hun ville få bu hos mor og far en dag eller to, innen hun måtte ut igjen. Og i de par dagene ville hun få det godt. God mat og lite å gjøre, bare hjelpe til lite grann i huset.

Men Hansine kunne ikke glemme Mann-Ola og de to bortkomne sauene; han ga henne et vondt øyekast imorges, da

han gikk for å lete efter dem. Han tykte ikke om henne; det visste hun altfor vel; hun visste dag og time også, da han fikk imot henne; det var i sommer, en fin dag; hun skysset Mann-Ola, og de satt på en gammel sidbuket karjol. Oppe på Ransfjellet kom en bygd frem dypt under dem. Et stort utsyn. Hun så grønne, rummelige marker nede i store, svarte skoger. På markene lå huser innpå hverandre, røde og hvite og gule. Kirken sto på en haug ut mot fjorden, som skar inn gjennem et trangt sund og videt seg ut og laget likesom en innsjø. Hun så så urimelig langt. Luften var blank som om høsten, enda det var først i juni.

«Ka heite bygda her?» spurte Hansine.

«Ingebu.»

Ingebu! — Det navnet ga henne en liten støyt, hun måtte tenke seg om. Hun ville gjerne spurt hvor Langåsen lå; men hun gjorde det ikke; hun skjemtes; hun skjønte at Mann-Ola visste at faren hadde ikke kunnet bli sittende med gården. Men om litt sa hun:

«Alt det De sjer her, høre te følk tå mi ætt.»

Han snudde seg i karjolen og så på henne som satt bakpå. Åpningen mellem øyelokkene ble smal, tynn; blanke nåler stakk ut. Men Hansine tok ikke øynene til seg; for hun visste det var sant det hun sa. Moren hadde fortalt henne at i Ingebu ville hun treffe skyldfolk på hver eneste gård. Det hadde vært sju døtre på Langåsen engang for over hundre år siden, og de hadde alle giftet seg inn på gårder innen bygda.

Mann-Ola vendte seg fra henne og lo slik som han pleide når han var i ulag; det minnet ikke om låt fra noen skapning; det hørtes som når en river i lerret, river i rykk, og det siste rykket er lengst. Hansine smilte:

«De trur mæg gjærn' it, De.»

«Du tykkje vel du e' rettelig ei stor ei, du såla.» Og om litt la han til: «Æg hi merkja mæg at du hell dæg stør' hell husbondsfølkje ditt.»

Mann-Ola jog på hesten. Hansine var blitt rød, og syntes straks litt synd på husbonden. Han eide ingen ætt, ingen som var verdt å snakke om. Fuglem var skrinn; det var

myrlendt omkring; det hadde lett for å fryse der; den var bare en leilendingsgård som han hadde kjøpt, og han og kjerringen kunne ikke pine seg nok for å få betalt gården og komme seg opp.

Da Hansine kjørte hjemover igjen, satt hun alene i karjolen. Oppe på Ransfjellet fikk hun på nytt utsynet nedover Ingebu og stanset her. Nu kjente hun at hun satt ikke *bakpå* karjolen, men oppe i — som bondedøtrene, når de var ute og gjestet noen. Hun kjente også at hun hadde helgeklærne på. Hun ble så bred som om hun eide både hest og karjol. Bygda hun så, gjorde henne godt. Hun hadde hørt så mangt av mor og eldre søsken om ætten, hørt om igjen mange ganger de samme sagnene og historiene. Og nu så hun endelig engang Ingebu, der folkene hennes hadde holdt til i alle tider bakover. Her på vollene og i skogene hadde det hendt, alt det underlige hun hadde hørt. Her lå Langåsen óg; men hun visste bare ikke stedet. Kanskje var det den der under den lange åsen. Det kunne høve. Eller kanskje den andre lenger borte; den lå under åsen den óg. Kanskje den store, fine nede på den største sletta i skogen var Myrvold. Det var derifra han hadde gått ut, han Yngve Andersen Myrvold, som hadde tjent i Danmark under kongen og gått i skole der og vært på slottet og hadde fått medalje, da han kom hjem. Medaljen var i ætten den dag i dag. Han hadde vært nest eldste sønn og hadde giftet seg til Balke; for han kunne vel få hva gårdtaus han ville i bygda, en slik en. Og der på Balke satt efterkommerne hans den dag i dag. Han hadde kunnet snakke tysk; det hadde han lært i Danmark, og han skrev godt for seg, han likesom han far, så folk fant veien til Balke når noe sto på ....

Hansine ble sittende lenge i karjolen. Hun satt høyt. Her var store ting å se og mangt å tenke på, og det varte kanskje lenge innen hun kom på denne kanten igjen. Om bare noen kunne ha fortalt henne hvor Langåsen lå, så hadde det fått være det samme med de andre gårdene. — Hansine så dit bort hvor den kanskje var, dit bort hvor hun engang med stort følge skulle kjørt ut og sjøl vært brur, om alt hadde gått for

seg på rettelig vis. Da hadde hun kjørt helt ut til kirken med stor fart; for det bar unna bakken mest hele veien. Fra hver gård ville folk ha kommet. Det var plass nok på Langåsen. Det hadde vært to hundre og tredve mennesker i mor sitt brøllop, og enda hadde det altsammen bare vært skyldfolk foruten prestefolket. Spelmennene hadde ikke vært med til kirken, men hadde tatt imot med stor musikk, da brurfolket vendte tilbake og dro inn på gården. I fem fulle døgn hadde de turet, og hver eneste gutt i brøllopet hadde danset med brura.

Hansine fikk med ett slik lengt efter å bli voksen. Ingen visste hva som *da* kunne hende. Da kom hun ut mellem stort folk og traff kanskje en mann som visste hva hun var runnet av ....

Hansine kjørte videre, og Ingebu var borte. Hun så seg tilbake, og på himmelblånen der hvor den hvelvet seg over Ingebu. — Rettnu kom bygda til å ligge i kveldssol. Hun tenkte på moren som hadde sagt at engang måtte det vinnes inn igjen, det faren hadde skuslet vekk. Moren hadde da nevnt Zakkarias som var eldst og gikk på underoffisersskolen likesom faren i sin tid. Zakkarias kom kanskje til å gjøre et varp engang. Men Hansine tykte at dette varpet måtte bli stort, skulle det gjøre rett og riktig igjen alt det som var gjort rangt mot mor og søskenflokken. Ånei, det ble nok for svært for én mann, *det;* hver enkelt av søsknene fikk nok gjøre sitt.

— Mann-Ola kom hjem sent på eftermiddagen. Han bar to saueskinn over en skulder. Det ene dyret hadde hatt horn, og skallen med hornene hang ennu ved skinnet. Han fikk øye på Hansine borte ved potetåkeren; hun drev kyrne hjem i regnværet. Han ga seg til å vente på henne, enda han var våt alt igjennem likesom hun. Det dryppet fra saueskinnene; men han frøs ikke som hun; han var varm av den lange veien og av harmen.

«Statt still!» ropte han og drev til henne med skinnene. Klask! sa det; for det var den glatte innersiden som traff henne. Hun sjanglet, men fløy ikke vekk, dro seg ikke unna;

hun sto; han kunne nå henne på nytt. Hun fikk enda et slag, og hun sjanglet igjen, som om hun skulle over ende; men hun ble der hun var.

«No tykkje æg det kan våra nok,» sa hun.

«Du skull' hi passa på sauin, du, og it stått og glana på vargen!»

Han slo, og saueskinnene fløy ut av hendene hans; for fingrene var numme av regnet og kulden. Han bøyde seg rapt og fikk tak i dem, men slik at da han slo neste gang, traff et av hornene henne — og det i pannen.

«Det-denne gjor' ondt det, Mann-Ola,» sa hun høyt som i undring. Og et øyeblikk efter seg hun i hop i uvett.

Noen dager efterpå i skumringen løp Hansine tvers over bygdeveien efter saueskokken. Hun skulle hjem. Det regnet og blåste, men ikke jevnt; både regn og blåst kom i korte støyt og i lange kast. Hårfletten hadde gått opp, og håret sto som en sky rundt hodet, når det ikke lå som en drage i luften efter henne. Sauene hadde hjemmelengt; de rente inn mellem to store høylass som kom efter veien. Det satt en mann oppå det forreste. Han stanset forat sauene kunne komme seg unna, og da dro Hansine kjensel på karen. Det var mostermann til henne. Det var Andreas Haugum i Ingebu. Hun hadde ikke sett mannen siden hun bodde hjemme i Sandmoan; men han kjente ikke henne, lot det til. Hun visste han hadde en avlsgård oppunder fjellet her i Inndalen; men veien han kjørte i dag, var en omvei. Flommen hadde tatt en liten bro lenger nordpå.

Hun hadde ikke sett noen av folket sitt på to år. Derfor klappet hjertet kringt i brystet, og derfor nøyde hun seg ikke med å si goddag; hun sa: «Goddag, Andreas.» Og da ville han vite hvorledes det gikk til at hun kjente navnet hans. Og det fikk han full greie på.

«Men korles e' det du sjer ut, ba'nsunge, i ansiktet?»

«Jau,» sa Hansine og så ned et øyeblikk og tidde, som om hun tenkte over hvorledes det egentlig hadde gått for seg,

«det kom bort to saui for mæg. Vargen tok dem. Og så vart 'n Mann-Ola harm og dreiv te mæg med skinnet med honnom på.»

«Så *det* gjor' 'n?»

Hun så med ett at Andreas ikke var mild i øynene, og det var han ellers mest alltid.

«Slo han dæg meir hell *ein* gong òg?»

«Ja, De veit det fell lett å slå, når ein fø'st hi kommi igong.»

«Du sjer mager og blå ut. Æg mæin' du fe lite mat óg?»

«It så lite just, men . . »

«Og ingjen ting hi du på fotom?»

Hansine så ned på føttene sine; hun fikk med ett trang til å gjemme dem. Så stygge syntes hun de var.

«Vil du it heller gjæt' hos mæg?»

«Jau, De veit det.»

Hansine måtte le så smått, enda hun slett ikke ville; hun ble rød, fordi hun ikke hadde mer folkevett enn at hun lo i en slik stund.

«Du fe sætt mæg på veien heim te husbonden din, så ska' æg snakk' lite med 'om.»

Da Andreas Haugum kjørte inn på gården Fuglem med de to høylassene, sa han til Hansine, som sto der og ventet:

«Gakk opp og ta på dæg helg'klean, du, og pakk i hop alt som e' ditt, så bli du med mæg med det såmmå.»

Hansine gjorde som han sa; hun så at Mann-Ola nærmet seg langsomt fra saufjøset; han hadde tellet sauene, mens de gikk inn av døra. Et vindstøyt tok hatten hans og trillet den bortover gården. Da hadde hun nær vendt om for å ta opp hatten. Hun fikk et glimt av Gurianna også, som hadde gått fra melkingen i fjøset og frem i døra for å se hva for fremmedfolk det var, som hadde kjørt inn på gården. Hansine skyndte seg oppover trappa, og hun var rapp til å snare ihop sakene sine og lage en panke av dem. Hun var ikke sikker på om ikke han Andreas kunne komme til å angre seg, når han hadde fått snakke med han Mann-Ola. Kanskje ba han henne

Med honnom på — med hornene på. Panke — knytte.

prøve på å bli værende enda et år på Fuglem *da.* — Hun hørte at de to talte sammen nedenunder, men fikk ikke fatt i noe av det de sa. — Var de høgmælte? — Hun syntes litt synd i Ola Fuglem, som mistet gjeteren sin så brått; men rettnu var det så sent på året at det var slutt med gjetingen.

Støvlene *måtte* på, enda både de og føttene helst ville være kvitt hverandre. Hun hinket nedover trappene; for støvlene bet og stakk verre enn sist; nu var det lenge siden sist. Og føttene gjorde seg så pinende små for å unngå bitene og stikkene.

Hun gikk inn i kjøkkenet. Bare de to mannfolkene var her. Andreas hadde kanskje ikke villet gå med inn i stuen. De satt begge, men langt fra hverandre. De snakket ikke sammen lenger; ikke efterat Hansine kom inn. Hun så fra den ene til den andre; de var begge bleke i skumringslyset fra vinduene og i skinnet fra glørne på grua. Da tok hun seg på tak, hinket på hver fot bort til husbonden og strakte hånden frem.

«Æg vil bærre takk' for mæg.»

Han tok den og slapp den i samme øyeblikket, som om han hadde rørt ved noe leit; han sa ingen ting, kunne kanskje ikke si noe; for munnen lot til å ha nok med å stenge for harmen.

«Æg vil gjærn' takk' Dokk, æ òg,» sa Andreas, «for at De overlate mæg veikj-ungen.» Men han gikk ikke frem for å gi hånden. «Æg trængt' nettopp en gjætar, og det e' godt å bli hjølpin.»

Da de skulle ut av døra, tok han den hinkende ungen om livet, og bar henne ut under armen, og løftet henne opp på høylasset sammen med panken. Efterpå steg han sjøl opp, og satte seg hos henne, og la et hesteklede omkring henne. Regnet og vinden ble ved med støytene og kastene sine. Et ansikt stakk frem i en dør. Hodet på Dreng-Ola kom ut av en glugg. Lassene begynte å rulle. Det bar i en stor bue ut av gården og opp på landeveien.

II.

De to høylassene skumplet sindig avsted på veier hun ikke kjente, og holdt seg i svære hjulspor på slettene; men i bakkene måtte de over små bekkefår, som det hårde og dryge regnet hadde laget. Det var — dump! — nedi med det ene forhjulet før det andre kom efter, og — hump! — opp igjen, og et vipp hit og et vipp dit med hele det høye lasset, som om det skulle bikkes over ende.

Sålenge det var såpass lyst at de kunne se for seg, satt Andreas oppe hos henne; han måtte av bare når det bar for bratt opp eller for bratt ned; men hun skulle bare bli sittende, hun. Han grov frem av høyet bak seg en liten laup full av god mat. Hun skulle ete dyktig, sa han; for veien var lang, og rettnu ble det mørkt. Hun var så sulten at hun sa neitakk bare én gang foran hvert brødstykke som han nødte på henne. Hver bit svelget hun tung av skam.

Han spurte henne ut, og hun måtte fortelle mest i ett kjør; han var svær til å spørre, tykte Hansine; det syntes som han i lange tider hadde tenkt ut mange ting han ville ha greie på, og nu hadde han møtt noen han kunne forhøre seg hos. Det gjaldt særlig foreldre og søsken og annen slekt.

Det regnet litt engang imellem. Små, spredte dråper kom i ett kast; men det ble aldri til rettelig alvor. Det var blitt så mørkt at han måtte gå skritt for skritt, og da tystnet det mellem dem. Hun kunne ikke se Andreas lenger. Skogene tok aldri ende. De møtte ikke en kjørende, ikke en gående. Himmelen over dem var akkurat så tykk og tett som mørket omkring dem. Hun så ikke skimt fra et vindu; her var vel ingen hus; de lå vel inne i skogene.

Til slutt duppet hun og drømte og våknet og duppet og drømte igjen. Da hørte hun han snakket til hesten, og ble lys våken. Hun kjente at lasset svingte inn på en sidevei. Det bar et stykke fremover i mørket. Hun kom inn på en slette; hun så den; for skogen omkring var enda mørkere enn sletta, og mørkere enn himmelen over sletta.

Laup — eske av tre med hank på lokket.

Med ett sprang lys frem fra et bål hun ikke kunne se; hun merket lasset dreide om hjørnet på et hus; hun var inne på en gårdsplass. Lyset falt ut gjennem to vinduer; det var likesom fullt av ild innenfor.

«Vent litt,» sa han, «æg ska' inn som snarast.»

Han kom bort for henne i mørket i gangen, og var vekk en stund. Hansine tykte den var dryg nok; han hadde vel mangt å fortelle, før hun kunne få slippe inn; de skulle vel ha litt greie på henne først. — Hun skimtet to lange stuelån og langt fjøs og lang låve; hun ble minnet om det hun visste før, at Haugum var en stor gård.

Andreas kom ut; hun dalte ned på jorden, mens han støttet opp under henne. En kar dukket frem i lyset fra vinduene og tok tømmene. Og så bar det inn med henne. Hun gikk som på stylter; hun holdt fast på Andreas, for hun torde ikke falle. På grua var et stort flammebål; hun ble straks både halvblind og ør. Det var folksomt herinne. Da hun sto foran moster Grete, kjente hun henne igjen; hun hadde sett det store, milde, benete ansiktet før for lang tid siden, men glemt det. Mann og kone lignet hverandre; de var av samme folket. Alle her i det store kjøkkenet hadde stort ansikt med sterke knokler og blå øyne og lyst hår og et stille smil, som aldri ble sterkt, men aldri kom bort heller; de unge var døtre og sønner på gården. Her var ingen andre tjenestefolk enn de. Alle så på henne, og smilte til henne, mens hun gikk omkring og tok dem i hånden. Skinnet fra bålet flakket på ansiktene, danset blankt og blidt på kobberkjeler og tinntallerkener og messing og krustøy oppefter alle vegger.

Andreas sa hun måtte se til å få av seg skoene snarest. Hun gjorde som han sa, og da sto et kvinnfolk med et støvlepar foran henne.

«Prøv de-hennan, du,» sa hun, «æg tænkje dem høve *dæg*.»

Hansine dro dem på lett og glatt, som om de bare var av luft og ingenting; hun så opp i undring og med smil:

«Dem høve fint, dem.»

Stuelån — våningshus.

Så måtte hun sette seg inn til langbordet og midt imot Andreas og ete grøt av samme fatet som han. Moster Grete sa at hun fikk dyppe grøtskjeen litt djupere i tykkmelken.

«Da går det så mykji melk te,» mente Hansine.

«Det e' meininga at melka ska' gå te, ba'net mitt.»

Slikt snakk hadde Hansine aldri hørt før, ikke av voksent folk iallfall, og dyppet ikke djupere; for det var da skam i henne òg.

«Sett koppen for truten og drekk, du.»

Og om litt gjorde Hansine det likevel og var glad; for det hadde hun aldri fått lov til før hverken på Fuglem eller hjemme. Hun hørte det kniste og lo så smått rundt omkring, og hun måtte slå følge, enda hun skjønte det var henne de hadde moro av.

Hun kjente ikke svie under brystet lenger; det skulle bli slutt med den nu. Hver dag skulle hun få brød uten furumel i, og hun skulle ikke gå barfot senhøstes, men med store støvler, og kanskje fikk hun bli her til hun var ferdig med presten, når hun bar seg fint ad.

Hansine reiste seg og gikk omkring og takket hver enkelt for mat. Da kjente hun ikke føttene sine igjen. Tærne sprikte alt det de ville, og enda gjorde det ikke vondt.

«Æg mein' du hi stangas med oksin hans Ola Fuglem, æg,» sa moster Grete, «så blå og gul som du sjer ut i ansiktet.»

«Hu Hansine hi ingjen honn. Hu skull' ha tænkt sæg om og sjett sæg for, før hun ga sæg ikast med oksin,» mente Andreas.

«Hu hadd' vel it meir vett, hu som e' så lita,» sa et ungt kvinnfolk som vasket opp i grua. Hansine lo høyt; hun hadde aldri hørt at voksne folk kunne være så trøysame.

Vinden gjorde et rykk oppe i skorsteinen, den ville ta hatten av pipa, siden prøvde den med et eneste støt å få døra opp, men tok så flukten rundt huset og pep og hylte, som om noen var efter den.

«Du e' vel trøtt du, som hi fere så lang en vei,» mente moster Grete, «du fe føll' 'n opp, du Marta.»

Honn — horn. Trøysam — morsom, fornøyelig.

Et ungt kvinnfolk reiste seg opp og tente et lys og gikk foran. Hansine fulgte efter og kjente seg som storfolk som gjester en gård. Aldri før hadde noen tent lys for henne, når hun skulle til sengs i mørke høst eller vinter. Hun kom inn på et loft så stort at det var tomt, enda to senger sto langs hver av langveggene.

«Her e' *di* seng,» sa Marta og satte lyset fra seg på en stol. Hansine nesten skvatt da hun så panken sin igjen i fotenden av senga; hun hadde glemt den på høylasset og ikke husket på den i hele kveld.

«Du må it glømm' og slukk' ljøset.»

Men det glemte Hansine likevel; hun lå på nesen i senga og sov da kvinnfolkene kom opp og skulle gå til ro. Hun lå oppe på teppet og hadde bare fått støvlene og stakken av seg innen hun sovnet; det var ikke stort igjen av lyset.

Utover oktober da Hansine skulle til skolen, regnet det aldri så stritt at hun måtte vende om eller stikke seg under tak til været ga seg. Hun tørket i kropp og hjalp til å holde ilden stor på grua; for det var i et kjøkken omgangsskolen holdt til den høsten. Høstflommen hadde ikke vært så svær i manns minne, sa gammelt folk. Hansine vendte ikke nesen hjemover, om bekkene var så store og gale at kloppene fløt og snurret rundt i dans nedover dem. Hun stakk støvler og sokker ned i tasken med bøker og mat og rullet den sammen i en panke med en vidje omkring, bet et godt tak i den, og dro stakk og serk opp under armkrokene, og gikk uti og over — der andre snudde, både gutter og veikjer. Skolen kunne hun ikke være foruten, såsant det var råd for å komme frem. Hjemme på Haugum var det stas, men på skolen ren salighet. Skolemesteren hadde en dag sagt at hun støtt ble fetere både på kroppen og sjelen; hun hadde vært blek som kvitluggen sin, da hun kom til bygda, og tynn som en angelmark, og nu var hun tjukk som en diger gulrot.

Hansine var glad i den mannen; han spurte alle de andre først, før han prøvde hos henne; han tvilte ikke på at *hun*

greide for seg. Hun var så glad og trygg i skolen at det var ikke fritt for at hun syntes litt synd på alle som satt her, så nær som på skolemesteren og Hansine Hågensdatter Solstad.

Vinteren ble tidlig hvit og tidlig streng. Utover mot jul hadde den slik makt at det knaket i veggene; den fylte opp med sne, så lave hus måtte graves frem. En liten bjerkelund nær Haugum så ut som hvite, tunge spøkelser, som var jaget sammen og ikke kom lenger; frosten hadde trollet dem fast. Vinteren hadde lagt is på fjordene her innover og blåst den full av skavler så høye og hårde at en hverken kunne kjøre den eller gå den. En slik vinter efter en slik høst, sa folk, det måtte bety noe. Dette hørte Hansine så titt at det bet ikke på henne, ikke før utpå nyåret, for da hendte noe som ga Hansine en del å tenke på. En liten fyr spurte henne midt i flokken av unger:

«E' det sant at du stæl?»

Hun forsto det ikke straks; hun kom til å se på de andre, og da skjønte hun at spørsmålet var svært alvorlig. Ungene så ut som de var kommet sammen for å høre svaret. Det lot til at hun var den eneste som var full av undring. Gutten snakket snart på nytt:

«Følkje' du gjæta hos i Inndal, sei' at du stal.»

Det hun ville svare, gled så langt vekk at det var ikke til å ta igjen.

«Dem sakna fleir' ting da du va' reist,» sa gutten; han var blitt modigere efterhvert; mange sto omkring. Hun ble stående og tenke på folkene på Fuglem og se på gutten og på ungene, til hun langet ut og ga den lille fyren en under øret, så han datt. De hadde holdt til ute på gården; men nu bar det inn med alle uten Hansine. Gutten skrek og synte frem ansiktet. Skolemesteren hadde et stort sladrekor omkring seg.

«Æg sa it hu *hi* steli. Æg bærre spurt om det va' *sant*, at hu stal.»

«Ja, han bærre spurt' a; det va bærre trøysamheit.»

Skolemesteren snakket aldri til Hansine om dette opptrinnet. Han lot som han ikke hadde greie på det; men en dag fikk

Hi steli — har stjålet. Trøysamheit — morskap, fornøyelse.

han laget det slik at han kom til å snakke vidt og bredt om ærlighet i smått og stort. Det hjalp ikke et menneske hvor gode gaver det hadde, hvor flittig og arbeidsomt det var, når det ikke var aldeles ærlig. En måtte være varsom; for fikk en først det ordet på seg, da var det som med den smaken som var kommet i trekoppen, den var lei å få vekk. Men derfor måtte en òg være varsom med å skylde et medmenneske for uærlighet eftersom det var så nær det verste en kunne komme ut for.

Skolemesteren snakket hele tiden til den siden av kjøkkenet der Hansine *ikke* satt; men Hansine visste det hun visste. Dessuten . . . hun merket øyne som gjorde seg en snarvending over til henne; hun fikk også et øyekast fra det lange kvinnfolket som kokte i grua.

Hansine kom hjem fra skolen, hjem til Haugum, mens det skumret sterkt på eftermiddagen. Det første hun så efter, var øynene på moster Grete og på søskenbarna. De lot ikke til å ha hørt noe om henne ennu. Eller de dulgte det godt; de ville vel prøve henne, vente og se før de sa noe.

Hansine grunnet og tenkte sitt om denne saken. Kanskje saknet Fuglemfolket en eller annen ting og hadde mistanke til henne; det falt dem ikke inn at tingen kunne være lagt tilsides og glemt. Hun kom for fort fra gården til at hun kunne ha tatt noe med seg, om hun hadde vært av det slaget at hun stjal.

Hansine ble ved å grunne og tenke. Hun glemte ikke det beske og hårde ansiktet på mann og kone på Fuglem, hun mintes beske og hårde ord også. Til slutt visste hun at Fuglemfolket hadde satt ut vondt om henne, fordi hun hadde gått fra tjenesten slik som hun gjorde.

. . . Om hu moster Grete og søskenbarna fikk høre det leie ordet som gikk om henne, da ville de vel si at de måtte ha et voksent menneske, helst en kar, til gjeter til våren. De ville si at sauene var blitt så mange, og at skogen var så stor, eller de ville si at sauene skulle gå i lag med hundre sauer fra andre gårder, så det måtte en med manns mot og makt til gjetingen. De ville se til å bli kvitt henne på fin vis; for de ville ikke krenke mor og far hennes. Og så ble det vanskelig nok å komme et annet sted for å gjete; for ordet løp vel foran

henne. Og til slutt forsto de ikke hjemme i Sandmoan hvorfor ingen ville ha henne... Bare ikke folk fikk den tanken at nu var det kommet en tjyv inn i ætten!

Hansine hadde hørt at for over hundre år siden var en gutt av Storlætten blitt stortjyv og vidtspurt. Men i *hennes* ætt var det bare gromme folk både på farsiden og morsiden. Hansine hadde engang hørt at moren hadde snakket med en av døtrene om at ikke et eneste kvinnfolk i ætten hadde hatt et lite ord på seg, enda de hadde vært mange nok, og alle hadde de hatt godt for seg, så det høvde ikke alltid det folk sa, at i en hop er det òg en kòp.

Hansine hørte at gamle farmor på Haugum sukket i den brede stolen inne på rummet sitt, at nei, en slik nask vinter hadde hun aldri kjent før. Og nu tykte Hansine det samme; det dundret i isen nede i fjorden; hun hørte ikke stort til den om dagen, men om kvelden. De andre i kjøkkenet ga ikke akt på denne dundringen, enda hun syntes det var nifst; den minnet og varslet om et eller annet; hun visste ikke så nøye hva det var; men om noe godt var det ikke. — Hørte Hansine varghyl, da mintes hun de to årene hun var på Fuglem; det var kanskje den samme vargen som dengang; han hadde ikke glemt henne, og så tok han seg en sving hitover — der *hun* holdt til. To, tre mil var stutt vei for vargen . . .

Hvem var det som hadde skåret knappene ut av trøya hans?

Det hadde vært stilt i kjøkkenet der skolen var; men nu løftet alle hodet for å se. Det var en lang gutt som spurte; han ble lenger, for han strakte seg der han sto og så utover ungene som satt rundt et avlangt bord. Skolemesteren var alene om den ene tverrenden.

«Sætt dæg ner, Jens!»

Men Jens ble stående og syne frem at knappene var vekk. Trøya hadde hengt på veggen siden i dag tidlig, og han hadde nettopp dradd den på seg. Skolemesteren gikk bort og så nøye på merkene.

Nask — grådig, hissig.

«Det-henne e' skeri, det, med en kniv. — Kem hi gjort det?»

Ingen svarte; men alle, uten Hansine, kikket rundt på de andre, til de stanset hos henne; hun stirret på skolemesteren. Øynene hans gikk fra ansikt til ansikt og ransakte; hun ville møte dem, når de kom til henne; hun ville verge seg. Hun kjente det sved i kjakene, likesom det var gått brann i dem. Men hun stirret på mannen til han så vekk. Da vendte hun seg og merket at hun satt klemt inne mellem mange øyne.

«Det va' stygt gjort — såmmå kem som hi gjort det,» sa skolemesteren; han gikk tilbake til tverrenden av bordet. «Gud vil nok ha et aue med 'om.»

Siden sa han ikke mer om den tingen.

Men Hansine ventet fra tid til annen at det skulle komme for dagen hvem som hadde gjort dette fantestreket. Men hun fikk aldri vite det.

III.

Hansine fikk kjøre med Andreas inn til den lille byen Sandmoan noen dager før påske.

Veien var ikke lenger enn en skikkelig mil og vel så det; men den var tussig nok; det var bratt opp mest alltid, når det ikke bar utfor. Hun hadde lenge ventet å få bli med inn med et lass og hilse på foreldrene; men det hadde aldri laget seg slik. Enten hadde skolen eller noe annet kommet tvertfor.

Men nu satt hun i sluffa i bredd med mostermannen sin, med føttene i høy, som om hun var datteren eller kjerringen på gården. De dro avsted i otta under stjerneskinn; de skulle være hjemme til kvelds. Meiene knuste nattfrossen is i hjulsporene, og skarpskodde hestehover hugg isen, så det spraket og sprutet. Snoen fra nord bet. Hun var inntullet, så hun måtte legge hodet langt bakover for å se opp på himmelen. Det var glede deroppe i stjernene òg — likesom i klangen fra dombjellene. Borken stanset og pustet ut under de bratteste bakkene, før han begynte på oppstigningen. Men de to steg

Skeri — skåret. Tussig — møysom, trælsom.

ikke ut. Lasset var ikke større enn at Borken tok det, mente Andreas. Gampen hadde tiden for seg. Hansine tykte det var underlig og gromt å få lov til å bli værende i sleden; det var rent på storkarsvis å sitte slik og la seg dra til topps. Mens Borken sto, ble stillheten så underlig egen at hun kjente den ikke igjen. Hun hadde ikke vært ute så tidlig vinters tid før, og Andreas sa ingenting; han satt litt bakover mot ryggstøet, som om han sov eller var død; det ble litt nifst for Hansine. Men siste gangen Borken stanset, hørte hun storfugl som våknet; han slo med vingene, slo søvn og døsighet ut av kroppen; hun hørte det putret og boblet i en hals langt borte, og det sa «hysj-sj» enda lenger vekk. Solen var på vei opp, men ennu gjemt bak skoger og åser. Stjernene var sluknet nesten alle sammen. Himmelblånen hadde en tone av gull. Luften fikk den samme tonen. Sneen også. Det var glede og venting i alt en så. Sandmoan lå dernede mellem bakkene etsteds og var glad, den også.

Det bar nedover mot fjorden. Hus innpå hus meldte om at de nærmet seg byen. Flere hadde kommet opp siden hun sist fór her. Hun hadde hørt om at byen tok til å bli svær nu. Her skulle bo fem, seks hundre mennesker som i en eneste stor kake.

«Skysstasjon» sto det på et skilt, og her svingte hesten inn på en gårdsplass mellem mange små hus.

Hun ble minnet om at foreldrene hadde flyttet siden sist hun var hos dem. Hun hadde glemt at faren ikke drev på med tømmermannsarbeid lenger, når han var fri militærtjenesten. Han hadde fått hjelp til å begynne med skysstasjon.

Der kom faren ut i skjorteermer og åpen vest, lang og bratt og mager. Ansiktet skrinnere enn før og fullt av skjeggstumper. Han ga henne så god en smil at hun måtte stikke haken ned i brystet og le tyst. Han kløp henne i øret, mens hun balet med å få føttene ut av høyet.

«Ta med dæg han der, du,» sa Andreas og rakte henne en laup. Hansine visste det var gode saker, som moren skulle ha. Hun tok laupen og la på vei inn i hus, ukjent. Hun var en stor panke av klær, som gikk av seg sjøl. Føttene som sprang,

var ikke synlige. Hun skulle opp to, tre trappetrinn og måtte løfte ordentlig på klærne for å få det til; hun løp innover en gang og åpnet en dør. Derinne var stort rum med hvitskurt gulv, sandstrødd. Der sto moren ved grua. En liten unge i side skjørter stabbet omkring. Det fløy gjennem Hansine at *det* måtte være det barnet moren gikk med, da hun dro oppover til Fuglem for å gjete.

«Herregud, e' du der, Hansine?» Det var både glede og sorg i ordene. «Ja, du hi fått det godt, du ba'n. Det står it nokka på dæg.»

Hansine forsto det moren mente; hun så det på myldret av rynkene i ansiktet hennes; de lå der på kryss og tvers. Hun kjente dem igjen fra mange aldrende ansikter i ætten på morsiden. Hansine bøyde seg og løftet opp den lille søsteren hun aldri hadde sett før, men som hun visste hette Magda.

Det var godt hun kom, sa moren. Hun trengte hjelp. Hu Astrid hadde storvask i dag, og hu Ragna og han Severin slapp ikke skolen før utpå dagen.

Moren stakk laupen fort inn under kjøkkenbenken som om hun ville gjemme den for noen. Hansine så gjennem vinduet at Astrid gikk inn og ut i størhuset.

Hansine hadde tenkt å gå omkring i byen og se efter kjenninger fra gamle dager. Nu satte hun seg med ungen på fanget. Andre småsøsken stilte seg inntil. Hun kom seg ikke til å snakke til dem straks; for hun tenkte på at her skulle hun være innendørs i dag og kjøre tilbake til Haugum i kveld. Nu husket hun med ett hvorledes det var å være hjemme hos far og mor; hun hadde glemt det i de årene hun var borte.

«E' du tålmodig, så kanskje du fe ein liten tår kaffe, om æg koke åt 'om Andreas. Æg tænkje han far fe spander' kaffe i dag.»

Hansine hadde ikke smakt kaffe siden hun fikk en halv kopp i julen. Kaffe var nok svært fint og sjeldent; men hun kunne ikke glede seg til den likevel her hun satt.

Mennene kom inn. Faren var borte ved kråskapet på veggen og skjenket Andreas. Morgensola blinket i det vassklare

Størhus — ildhus, kokehus.

brennevinet i glasset som ble fylt to ganger, en gang for hver av dem. Sersjant Solstad drakk ham til, og begge gren og rensket halsen og kastet på hodet, som om de hadde drukket forgift.

Ute på gården ringlet en enslig bjelle hissig og kringt; det var folk som hadde hast, lot det til. Flaska ble gjemt i skapet. En liten, travel kar i pels steg inn; han skulle straks videre. — Sersjant Solstad gikk sjøl ut for å spenne for. Lille Inga skulle være skyssgutt og måtte inn i et siderum for å kle på seg ordentlig; hun var syv, åtte år. Hansine forsto at faren hadde ingen dreng, før Severin kom fra skolen.

Døra til storstua var slått opp på vid vegg for å slippe varme inn. Moren hadde lagt i derinne; men ennu var det ikke såpass varmt at hun kunne be Andreas gå innenfor. Hun gikk mellem en kokende gryte og kjøkkenbenken. Engang imellem var hun inne ved ovnen i storstua for å se til at ilden kom rettelig i gang. Et og annet ord falt mellem henne og søstermannen, slike som Hansine helst ikke skulle forstå.

— Det ble nok ikke lang tid de kunne sitte med skysstasjonen, sa moren.

— Ikke det?

Næi, det høvde ikke for 'n Hågen, det. «Det skjønne' du nok, Andreas.»

Andreas tidde og så på henne for å få forklaring. Da gjorde hun et kast med hodet bort imot kråskapet. Hansine merket ikke dette tegnet, men forsto at nu gikk noe hemmelig for seg; hun kikket opp som snarest. Da gjorde moren som trodde seg usett av Hansine, et kast med hånden opp mot munnen som om hun tok seg en slurk av et glass. Og Hansine gjemte øynene så fort det gjøres kunne. Moren snakket videre . . . Her var for urolig og for mange og mangt som fristet og lokket. Tømmermannsarbeid hadde vist seg å være for hårdt for 'n Hågen. De ville prøve på å komme seg til en liten småhandel; de så seg alt omkring efter hus . . . men lenger ned i byen.

Andreas hørte på — stilt og mildt, til han måtte avsted; han skulle handle seg til et og annet. Hansine kikket ut av vinduet, kikket opp på himmelen. Siden kikket hun efter et

menneske som gikk forbi på veien, og undret seg litt over hvor de skulle hen. Hun fikk lov til å kle på ungen og ta henne med ut. Hånd i hånd drev de omkring i gatene. Kanskje møtte hun noen som kjente henne og undret seg over å se henne igjen efter så lang en tid, en som ville spørre henne hvordan hun hadde det. Da kunne hun si som sant var, at hun hadde det som datteren i huset, eftersom alle barna på Haugum var voksne for lenge siden, og at hun skulle kjøre hjem i sluffa i kveld i lag med han Andreas.

Men ingen kjente Hansine, og hun . . . hun kjente nesten alle. Folk var så opptatt og fór avsted som om noen hadde skikket bud efter dem.

Ungen sutret; hun var trett. Hansine dro henne med hjemover. — Det måtte være den fine skinnhuva hun hadde arvet på Haugum, som gjorde henne ukjennelig, og stakken som var sid og gjorde henne voksen. Men folk måtte da se hun var et fremmed mennesk, som var kommet til byen og kanskje hadde et og annet trøysamt å fortelle.

Ungen la seg rett ned. Hansine tok henne opp og bar henne, og nu smilte hun, trollet. Det var varmt og tussig mot bakken. Satte hun ungen ned, gnall hun som om hun ble kløpet gul og blå.

Hjemme satt Andreas og faren inne i stua og åt middag. Moren vartet dem opp. Ragna og Severin sto ved døra og hang og så på. De var begge mindre enn Hansine; de skulle begge ut og gjete til sommeren, og da skulle Trine som gjette i Inndalen, få komme hjem et år for å hjelpe moren, og da måtte Astrid reise ut og ta seg tjenest.

Ragna og Severin kom ut i kjøkkenet for å se på Hansine; men ingen av dem sa noe, ikke om den fine skinnhuva engang. Det tykte Hansine ikke var som det skulle være. Hun tok og prøvde den på Ragna, og sa at den var som gjort til henne; hun kunne få den engang, når hun sjøl hadde vokset ut av den. Hansine fant at de to var litt for små for henne; hun gikk over til Astrid i størhuset utpå eftermiddagen. Henne kunne hun fortelle om hvor gromt allting var på Haugum. De stakk ned seks griser i fjor til jul, og dem hugg de opp

og bar på stabburet. Det var mer enn nok av alt slag på *det* buret. Så de kunne ri over et uår eller to uten å svelte! Og Margrete Haugum var forlovet med Håkon Myrvold, efter hva hun kunne forstå.

Hansine kom i godlag og hjalp Astrid. Hun syntes ikke det var kjedsomt hjemme lenger som i formiddag. Men kvelden ble best. Faren og Andreas pratet sammen i storstua, efterat de hadde ett. Innimellem sang faren. De satt opp i benken bak to talglys på bordet. Toddien dampet og lyste gul i glassene. De av ungene som var store nok til å være oppe på denne tid av døgnet, satt på rad nede ved døra og så og hørte. Det var ikke lenge mellem hver gang Andreas sa:

«No, Hågen, no fe du søng' ein liten stubb igjen.»

Hågen tidde og tenkte seg om, før han begynte på en ny. Mat og brennevin hadde gjort ham villig; han hadde sunget lenge i kveld; men han hadde nok å ta av lot det til. Det var om fjellbonden som aktet på tiden, om herr Sinclar som dro over salten hav, om søster Lona som hadde røda band i skona . . .

Nu sang han:

«Mi vinterti'
e' snart forbi.
Æg såg i går
ein blink tå vår.
Æg såg ei pi',
som æg kunn' li.
Æg trur hu bli'
med tida mi.
Æg trur, æg trur,
hu bli' mi brur.
Æg trur!!»

De to siste ordene satte han opp i falsett. Ansiktet viste også at trua ikke var altfor sikker.

Det skinnet i alle øyne, lysest i barneøynene nede ved døra. Moren kunne alle ord og toner i sangene hans, men holdt seg likevel inne i stua så lenge sangen varte; hun smilte, men som

i en glad sorg. Når tonene stanset, måtte hun straks ut; det var alltid et eller annet i huset som dro henne. Skulle en reisende videre, måtte Astrid og Severin, tolvåringen, ut og sele på og spenne for. Men de brukte ikke lengre tid i kveld enn nettopp nødvendig. Sang faren, ble de stående utenfor døra og høre efter, til han var ferdig. Og så gikk de inn.

Hva vinnes på verdens det villsomme hav?
Kun tusinde farer i skummende trav.
Vi vet kun to havne,
bekjente av navne,
den ene vår vugge, den annen vår grav.

Moren hadde vært på vei ut efter varmere vann til toddien, men stanset for å høre på, sto støttet opp til dørskarmen. Den tomme mugga hang i en hånd. Barna omkring henne merket at røsten hos faren med ett var blitt mørk, ansiktet tungt, øynene blanke og våte. De små kikket opp på moren i undring; men hun så ikke andre enn mannen i denne stund, slapp ham ikke et øyeblikk. De ble vår tårer på kinnene hennes. Et par av barna la hendene i hop likesom i kirken; de forsto at det var Gudsord han sang. De kjente seg litt utrygg sammen med så stort et alvor, for de hadde nettopp hatt det så artig og ledd så godt.

Hansine satt og kjente hun ble småøyet; hun strevde imot. Ungene måtte opp og legge seg. Astrid fulgte med, hun skulle tidlig til sengs, for hun skulle tidlig opp. Lysene var små. Moren måtte enda en gang ut for å hente varmt vann. Øynene på faren ble større utover kvelden og stadig stivere. Hansine likte ikke å se dem slik, enda de blånet og blinket av det som godt var, nu som alltid. Hos Andreas ble øynene tynne streker. En gang imellem rettet han seg opp og så seg morsk omkring, som om han lette efter noen han kunne ha sitt å utsette på. Og det tykte Hansine bare var trøysamt. Faren sang ikke mer. Andreas ba ikke om flere sanger.

Moren sov og gjorde lange dupp som vekket henne; hun

Artig — morsomt, fornøyelig.

var våken noen øyeblikk, sovnet og ble vekket av et nytt, langt dupp; hun så på mennene om de ikke snart ville slutte. Hansine forsto at moren torde ikke be dem holde opp. Hun hørte det som moren mente da hun sa:

«Du blir vel her i natt med det såmmå, du Andreas?»

«Næi, no kjøre æg strakst.»

Men han ble sittende. Til slutt snakket ingen. Alle sov uten Hansine. Et lys døde efter lange kvaler. Moren våknet og reiste seg for å gå efter et nytt. Stolen hun hadde sittet på, falt over ende. Larmen rev mennene ut av søvnen. Andreas kom seg på føttene.

«Æg ska' hent' ljøs,» sa hun.

«No kjøre vi, Hansine!» ropte han som om han var full av harme. Hun hadde aldri fått så kvasst et påbud og hadde nær ledd; hun hadde ikke sett Andreas Haugum på en kant før.

«Hesten står påsæla i stalla,» sa hun, «han Severin gjord' det før 'n gikk og la sæg.»

Hun løp ut, redd for at han skulle komme på andre tanker og bli værende her i natt, hun visste moren gjerne ville bli kvitt Andreas — så my som hun hadde å stå i. Hun spente for og kjørte frem. Andreas veltet seg midt opp i sleden, så det var bare så vidt at hun fikk klemt seg inn i bredd med ham. Moren hjalp til med å få fellen snaret godt om dem. Faren sto der og så til og var ustø på føttene, han stred forat det ikke skulle bære over ende med den lange kroppen.

«Du ska' sjå æg kjæm mæg, Andreas, kjæm utå fattigdommen. Æg kjøpe att Langåsen. Hu mor ska' få att gården sin.»

Hansine skjemtes, men ble glad likevel og varm som en glo alt igjennem. Hun var utålmodig efter å komme avsted; hun ville ikke faren skulle si mer. Endelig gikk hesten, uten at noen hadde bedt om slikt. Men ingen prøvde heller på å stanse den.

Andreas sovnet. Tømmene gled ut av hendene hans, men hun samlet dem i hop og kjørte. Det ble så rolig inne i henne. Været var stilt og fint med noen stjerner som var søvnige. Sjøl var hun yr våken.

Ingen hadde slik en far som hun. Han var rettelig storsanger

og en artiggauk. Det var ikke underlig at alle folk ville ha den mannen til kjymester . . . *han* kunne nok få dem til både å le og gråte, eftersom det høvde . . .

Andreas våknet og saknet tømmene, han rev dem til seg.

«Ka farken vil du med tauman, veikj-unge!»

Han jog på hesten som var mer enn villig, for det bar hjemover. Borken prøvde endog på å være like kvikk rett opp mot bakken som på bare sletta. Han stred oppover som mot en svær bølge, som ville begrave ham, tok retning på skrå, til høyre og til venstre — og hvilte ut i pent dilt straks veien var flat.

Andreas lo stilt, klukklo, så han videt seg ut i tunge støt. Hvert av dem halvveis klemte henne, fordi han satt midt i sleden.

«Far din vil kjøp' att Langåsen, han! Hø! hø! hø! Han må våra glad om han berge livet, han stakkar!»

Det varte ikke mange øyeblikk før han fikk svar:

«Full' folk sei så mykji tull, veit De.»

Hansine skalv litt i målet, hun hadde aldri hørt annet enn gode ord fra Andreas før.

«Han hi no it vørti prokkerator enno da!»

Hansine skjønte meningen. Faren hadde hatt prosess og ført sin egen sak og vunnet. Folk hadde sagt at det måtte være storveies så godt hode på den karen, som kunne gi seg i kast med slike slue og sleipe fanter og vinne over dem.

«Han hi no it vørti prokkerator enno da!» tok han opp igjen, og var glad over et slikt funn.

«Næi, han va' for god te ei slik handtering, sjer De.»

«Kjøp' att Langåsen,» lo han.

«Han angre sæg imorra, ska' De sjå, når brænnvinet hi rent tå 'om. — De veit det går så mang ein mann *slik*.»

Andreas sovnet nok en gang. Hendene slapp tømmene, og Hansine tok dem og kjørte. Da sleden gled inn på gården hjemme, så hun dampen av hesten i lyset fra vinduet. Andreas våknet og tok efter tømmene, men Hansine hadde vært vår og snar nok til å kaste dem fra seg i tide. Hun slapp ikke fri for knubb-ord likevel.

«Ka vil du tauman, veikj-unge!»

På trappa sto moster Grete sjøl, og Hansine tenkte straks at mosteren visste nok det hun gjorde, når hun satt oppe og ventet på mannen sin når han kom fra bytur.

Andreas var ustø på føttene og arg. Neste gang fikk ikke veikj-ungen være med. «Ka ska ein med slikt på byveien?» spurte han.

Moster Grete var blid, hun sa det var *det* hun hadde tenkt, hun og. — Hun tok mannen under armen. «Så går vi i leistand, Andreas.»

«Slæpp mæ' kjærring!»

«Ja du veit du fe det som du vil *du*. Og da bli du vel blid og fornøgd.»

«Hysj!»

«Ja, ja, alt ska' våra tyst no nattens tider.»

Han gikk foran. Hun fulgte efter.

Hansine satte hesten på stallen. Maten var gjort i stand i krybba. Hun gispet da hun listet seg oppover trappa og inn på loftet...

Nei, at 'n Andreas skulle skjemme seg ut slik, han som var så bra en kar...

IV.

Hvor var det blitt av saksa hennes?

Margrete, den eldste datteren på Haugum, lette efter den rett som det var uti mars. Hansine hadde flere ganger sett at hun satt med en liten fin og blank saks når hun stykkererte og stoppet. Men Hansine hadde aldri hatt bruk for den, aldri rørt den. Hun likte seg ikke riktig når hun forsto at det var saksa som Margrete grov efter.

En kone fra en av plassene var til hjelp på gården, mens to av Haugumdøtrene var av sted og gjestet noen av ætten i nabobygda. Hun mente saksa måtte være stjålet, når den ikke var å finne innendørs. Her hadde flere ganger vært omstreifere inne i kjøkkenet i våres og fått seg mat.

Hansine ville gjerne finne frem den saksa, men hun visste ikke råd; hun hadde hørt om folk som kunne peke ut tjyv og peke ut hva kant tjyvgodset var gått til, enten mot syd eller nord, eller øst eller vest. Men slike kaller og kjerringer hjalp nok ikke fritt, og hun hadde ingen penger. Det måtte nok både gode ord og betaling til. Og likevel var det ikke sikkert en ble hjulpen, for tjyven og tjyvgodset kunne være kommet så langt av sted at ingen maktet å peke dem ut.

Men Margrete trodde ikke at her hadde vært noen tjyv, hun mente at hun hadde bare ikke faret over og gått efter alle steder i huset ennu.

En morgen holdt plasskona på med å skifte i bolsterne. Da hun løftet opp den som hørte Hansine til, falt saksa ned på gulvet; den hadde ligget mellem sengkanten og bolstret.

Da kunne plasskona ikke bare seg; hun måtte knegge litt, og snakke med Margrete. Øynene blinket i henne av glede og hastverk. Margrete ble harm og rød. Hansine var søskenbarnet hennes.

«Du sikte vel it ungen for å våra tjyv?»

«Næi, det gjær æg it. Men *om* æg gjord' det, så va' æg it den fø'st.»

Margrete kunne ikke si henne imot, hun sa bare:

«Det fin's ingjen bevis for slikt.»

«Næi, men det bruke it å ryk' uten ild.»

«Du lyt hald' tett med det du hi sjet i dag.»

Og Margrete ga seg til å forklare henne at hun før jul hadde stykkerert og stoppet klær for Hansine, og så hadde vel saksa blitt med i klærne da de ble båret opp og lagt på senga.

De to kvinnfolkene gikk nedenunder, og her ga Margrete moren den samme forklaringen.

Hansine kom fra skolen og fikk høre om saksa som de hadde funnet i senga hennes.

Ungen sto en stund og prøvde ikke å få et ord frem. Hun bare lette efter sammenheng. Det ble stilt. Alle ventet. Da merket hun et øyekast fra Margrete. I samme stund visste hun at Margrete hadde hørt det som var hendt på skolen, ordet som gikk om henne og som var gått ut fra Fuglem. Hansine

ble rød og siden blek. Da skyndte moster Grete seg å komme med forklaringen.

«De e' ingjen som mistænkje dæg, ba'net mitt.»

Men Hansine kjente seg ikke trygg på Margrete, enda Margrete snakket som moster Grete. Husmannskona kunne hun slett ikke like, for det mennesket så ut i ansiktet som om hun ville si fra at hun visste hva hun visste, og at hun trodde akkurat det hun ville.

Men dagen efter var Margrete som før, moster Grete kanskje enda blidere. Husmannskona var ikke i huset lenger.

Hansine ble en dag vår noen småskillinger som lå og drev i et vindu nede i kjøkkenet. Et par dager efter kom de vekk. Siden så hun dem igjen i et vindu oppe på loftet, til slutt lå en av dem på gulvet nær senga hennes. Hun fikk den tanken at kanskje var de lagt ut for å prøve henne. Hun rørte dem ikke, og hun sa ikke fra at hun hadde sett dem. Han som hadde bøyd seg ned og lagt skillingen på gulvet, han kunne bøye seg nok en gang og ta den opp. Han var ikke for god til *det*. Det var han Hjalmar som var fremme denne gangen; han var en lathans og hadde stunder til å finne ut slikt noe . . .

En dag det blåste og regnet, måtte ungene holde til innendørs på skolen, i fristundene også. Da hørte hun at ordet saks ble nevnt i en flokk veikj-unger som satt sammen i en krok. Hun så opp fra boka hun leste i og møtte vaktsomme øyekast. Hun forsto det hadde ikke vært meningen at hun skulle høre det ordet, hun tvilte ikke på hva det var for en saks.

Når bygdefolk kom innom på Haugum, stakk Hansine seg gjerne vekk. Det gjorde hun ikke før i tiden. Det hadde bare vært trøysamt at noen kom til gårds. Nu hendte det at fremmedmannen fikk et nytt ansikt, i det samme han ble vår henne. Øynene var med ett kvasse i hodet på ham, om de så hadde vært blide og blanke.

— De unge kvinnfolkene hadde hittil ligget på det samme store loftet. Men i våres ble det hel omflytning på sengene. Hansine fikk sin satt inn på et loftkammers, og Margrete sin inn på et annet et.

Lørdagsnatten efter denne store forandringen våknet Hansine, da en mann satte seg på sengkanten hos henne. Det var langt over midnatt. I grålysningen så hun det var Håkon Myrvold, kjæresten til Margrete, og i samme stund forsto hun at han hadde gått galt. Hansine kjente noe ondt i seg mot denne gutten, han hadde en gang sett på henne slik at hun forsto han måtte tro folksnakket om henne.

«Ka vil du her? — Du sjer vel æg e' ein ba'nsunge.»

«Hysj, ta det bærre med ro!»

Han reiste seg straks og gikk mot døra.

«Gift dæg, før du miste gangsynet, du,» sa hun.

Men dagen efter så Margrete surt til henne: — « . . Ein unge som snakke slik åt vaksi følk! . . »

Den dagen var det flere som viste henne et ansikt, ulikt det vanlige. Hun forsto hun hadde krenket alle på gården, da hun krenket Håkon. Som eldste sønnen på Myrvold var han en hæv frier, og han var lite grann av samme folket som Margrete og hun.

«Koffer snakka du så stygt åt 'om Håkon i natt?» spurte moster Grete utpå kvelden.

Hansine tidde.

«Va' 'n nå'n gong lei mot dæg?»

Det smalt ikke ord i Hansine, hun ville ikke bli nødt til å greie ut om det som folk sa om henne.

«Her på Haugum vil all' dæg *vel*, Hansine.»

Og dermed så sa hun ikke mer om denne saken. Det som lå under de ordene, forsto Hansine, og de gjorde henne både godt og ondt.

Hun så helst at Haugumfolket ikke var så god mot henne som de var. Ja, de måtte gjerne være onde, når det bare var sikkert og visst at de ikke trodde noe leit om henne.

Somme stunder kom Hansine til å tenke på at Storliætten engang for over hundre år siden hadde hatt en tjuv. Han ble aldri glemt. En slik en gikk ikke folk av minne.

«Kor du hi vørti mager, ba'nsunge!» sa moster Grete en dag, «du hæng mest it ihop.»

Kor du hi vørti — Hvor du er blitt.

Sneen var så nær vekk, den lå igjen i søkk og skårer der sola ikke nådde til, særlig inne i skogene. Hansine hørte ikke hyl fra vargen lenger, ikke dundring fra isen heller; det var blitt vassent og slapt det som var igjen av den. Hun lengtet efter at skolen skulle være slutt. Ofte tenkte hun på, når hun satt på skolebenken, at hun skulle stå på kirkegulvet om et år til høsten. Da var hun voksen, og da skulle hun ut.

En gutt som hette Anders Brattåsa, kom ned til henne, mens hun gjette i skogen opp imot Inndalen. Han kom ned fra en seter. Her i skogen var de alltid to-ene. Han snakket ofte om brøllopet som snart skulle stå på Haugum. — Kunne hun danse? — Næi. — Anders tilbød seg å lære henne. Endog yngre folk enn hun fikk danse i brøllop. Det visste hun, sa hun, og dro seg bort hver gang han kom og ville ta omkring henne for å begynne en dans.

Hun hadde mistillit til Anders, han skulle alltid være så grom, en som visste og kunne mer enn andre. Riktig en skrytlaup og en storsnakkar var han. Men han var artig å høre på. Han trallet danselåter og danset alene efter dem, han synte henne alle gangene og måtene i polskdans og skrittene ut og inn i reinlender. Hver gang han var gått sin vei, øvet hun seg, for brøllopet var nok ikke langt borte. Han trallet så fast og sikkert at hun ble helt oppglødd, og en dag rev han henne med inn i dansen. Og siden svang de seg rundt sammen, de to, så ofte han kom. Hun var overlag dyktig, sa han.

Mens de hvilte, fortalte han om hulder og draug, om konger og prinsesser og om jakt på varg og bjørn. Og alle historier hadde gått for seg farlig nær der de to satt i skogen. Han fór opp og pekte og rettledet henne. Her hadde prinsessen danset, og der hadde vargen stupt. Anders visste det som hver haug her omkring gjemte, og det var både levende og døde, og de som hverken var det ene eller det andre, for de var døde om dagen og spell levendes om natta. Han hadde en farmor som var så full av historier og eventyr at hun fikk ikke fortalt halvparten, om hun så klemte på natt og dag hele resten av sitt liv. Han hadde en matmor som var så from

at en natt åpenbarte en engel seg for henne. Han spurte om hun ønsket å bli tatt opp til himmels på en ildvogn eller bli båret av englene til Abrahams skjød. Hun valgte naturligvis å bli båret av engler. Kjørt på vogn hadde hun gjort så mang en gang før, om ikke nettopp på ildvogn. Han hadde en søster som laget den beste klubb og fett i verden. Klubben var hard, for det var *det* den skulle være. Hun hengte den opp til tørk som hun gjorde med sild og fisk. Far hans brøt en jeksel på en av klubbene i fjor, og i år datt en klubb ned i skallen på en husmann og slo ham i svime. Tre dager efter var han død. Og far til Anders måtte koste gravølet. Var klubben hard, så ble den dyr og. Men så smakte den storveies godt.

Når Anders var ferdig med en historie, skyndte hun seg å si:

«Ska' vi it dans'?»

«Jau, som du vil!»

— En dag så de en lang svart strek lavt på himmelblånen ut mot fjorden. Det måtte være røken fra et dampskip, sa han. Hun støtte hånlig i nesen. Han visste vel, han som hun, at en måtte helt utover til Trondhjem for å se slikt noe. Men Anders fortalte han hadde en gang gjort en reis med en jekt, og da møtte de et dampskip. Og nett slik la røken seg. Hansine visste ikke om hun skulle tro det. Da hun kom frem til bygda om kvelden, spurte hun om noen hadde sett snerten av det som folk kalte dampskip, eller sett røken efter det. Men nei, det hadde de ikke. Det var bare Anders som hadde vært fremme igjen med skrøn og skryt. Han hadde nok aldri sett et dampskip, han heller.

I førstningen av juli ble det brøllop på Haugum. Margrete og Håkon giftet seg. Mange folk, halvtredje hundre, kom i hop og holdt ut i fire døgn og et stykke inn i det femte. Sersjant Hågen Solstad og kone møtte ikke. Han unnskyldte seg. Han hadde nettopp begynt å handle og så seg ikke tid til å rive seg løs. Og som det var med ham, var det med mor

også. Men Hansine trodde hun visste det som holdt igjen dem. Hun hadde, straks hun kom til bygda, vært med Haugumfolket til et stort gjestebud, og sett hvorledes det gikk for seg. Far og mor likte nok ikke å komme i lag med så my hævt folk, når de hadde måttet gi opp Langåsen, eller å se at store sendingskorger kom til gårds, og at blanke dalere blinket i skåla, når de sjøl ingenting hadde å gi bort. De hadde nylig måttet få hjelp både på den ene og den andre måten, og det var ikke første gangen.

Hansine fløy ærender for forgangsfolket i brøllopet, og ellers for alle som hørte gården til. Hun var på loft og i bur og i kjeller og langt av sted også, når det trengtes. Hun måtte være med fra om formiddagen, da de første gjestene begynte å gispe i sengene efter en våken natt, mens dansetrallen og brennevinet banket om kapp i skallen. Det falt seg ikke slik at hun kom til å varte opp ved bordene. Hun så langt efter dem som var like unge som hun og fikk lov til det, enda de ikke var så nær i slekt med brura som hun. Hun sto ytterst i danseringen og høyt på tå, og så på hvirvelen av skjørter og buksebein, mens gulvet gikk opp og ned som i krappsjø i takt med fela og klaneten. Hvert ansikt alvorlig, men her og der blinket hæljern, som slo som en hissig neve. Natten lyste inn både fra nord og syd, for stua gikk tvers igjennem låna og hadde vinduer til begge kanter. Hun så dem som var like unge som hun, og likevel fikk danse. Hun strakte hals og spurte seg for, hvem *den* mannen var, og hva *den* kjerringen hette. Det slo mest aldri feil at hun hadde hørt det navnet før. Om han Zakkarias hadde vært her, ville hun fått seg en svingom, hun og; men han var på underoffisersskolen i Trondhjem, og veien hit var lang og dyr. Hun hadde danset i skogen og tenkt på brøllopet som var i vente, men hun fikk ikke danse.

Hansine hadde en blank ort i strømpeskaftet, den første orten hun eide. Hun hadde fått den av en snehvit, gammel

Hævt betyr her mektig, velstående. Forgangsfolk — personer som besørger anretningen i et gjestebud.

Klanet — klarinett. Lån — våningshus i to etasjer. En ort — åtti øre.

mann, som var blitt vår henne i hopen og hadde gitt seg til å spørre ut om hvem hun var for en. Hver gang hun var nødt til å fortelle at hun var datter av sersjant Solstad, sto hun på vakt. Virkningen på ansiktene falt forskjellig ut. Men denne gamlingen hadde smilt så lyst som en sulten mann til et duket og dekket bord, da han hørte navnet, og hadde gravd opp orten av en gammel skinnpung, sid som en pose.

Denne orten i strømpeskaftet varmet der den lå, hun kjente den hvert øyeblikk utover natten, den varmet helt til den sved henne: .. han ville kanskje ikke ha gitt noen annen ungdom i laget en slik stor skilling; han trodde vel hun trengte den, hun som var datter av han sersjant Solstad.

Det siste året hadde hun tenkt over det hun hadde lest i katekesboka om fedrenes ondskap, som hjemsøkes på barna. Kunne en kalle det «ondskap» at far var glad i sterkt, så alt gikk på skjeve for 'n i livet? ..

Hansine holdt ut hver kveld i brøllopet til over midnatt. Da var det et par vaktsomme øyne som fant henne; det var moster Grete sine, og dem måtte hun lyde. Hun måtte i seng, enda hun så gjerne ville holdt ut enda en liten stund. På loftkammerset kastet hun seg ned på et bolster på gulvet, det sov hun på så lenge det var brøllop. Gjestene hadde tatt alle sengene. Her lå bolstre utover og ventet på overtrett ungdom. Hver kveld sukket hun og tenkte på faren. Om det hadde gått riktig til her i verden, så skulle han ha vært kjymester i dette brøllopet. Moster Grete hadde sagt at ingen kjymester var så trøysam som han. Men nu var han altså for fattig til å være med. Det var skamfullt å være fattig ..

V.

Det hadde hendt noe i prestegården i sommer, noe som hadde åpnet ørene på folk, og fått munnene på gang rundt om i bygda, og enda lenger omkring, helt inn i Sandmoan. Presten Linge saknet en gullskilling, en fremmed mynt, som

han hadde fått i gave. Gullmynt var en sjeldsynt ting, han hadde lagt den fra seg på skrivebordet i en liten rund sølvskål.

Presten Linge var en mann akkurat slik som folk, iallfall i Ingebu, var vant med at en prest skulle være, stormavet, myndig, likefrem i all ferd, litt overmodig, men mild og rettskaffen når det kom til stykket. Han hadde sagt til konfirmantene at han saknet mynten om kvelden den dagen han hadde hatt dem hos seg forrige gang. Han mente at ingen han kunne mistenke hadde vært i kontoret fra den timen de forlot ham og til det øyeblikk han merket gullmynten var vekk.

Ikke noen ble tilspurt om han hadde sett eller tatt den. Konfirmantene gikk inn på kontoret efter hvert som de kom til gården. Det hendte at en eller to satt alene og ventet og leste, innen nummer tre eller fire steg inn.

Presten håpet, sa han, at ingen i den ungdomsflokken som han forberedte til konfirmasjonen, hadde gjort seg skyldig i dette tyveri. Den som visste hvem som hadde mynten, men ikke ga opp tyvens navn, aktet han ikke bedre enn en heler. Dog måtte han legge til at han hadde ingen mistenkt. Slett ingen.

Ut i bygda tok ikke folk dette tillegget for god vare. Presten hadde sagt såpass at de forsto han trodde at en av konfirmantene hadde tatt gullskillingen. Snakket åt seg utover. Ingen ting blir mindre i folkesnakket når det er noe ilt som står på.

Somme hvisket seg imellem navnet på den som hadde kommet så tidlig på kontoret at han hadde blitt værende der en stund alene. Det var en gutt. Andre hvisket et annet navn, og da var det en veikj-unge. Mens presten talte til konfirmantene om den bortkomne gullskillingen, skulle han ha sett på en særegen måte på en ungdom som han nok i all hemmelighet hadde sine tanker om. Men folk kunne ikke bli enige om hva dette var for en ungdom. Snakket pekte ut to, det var alltid den samme gutten og den samme veikj-ungen, endog en som en ikke skulle tro til slikt.

Bøndene visste alle at det bare var småfolk som stjal, folk

fra plasser og stuer, og løse karer. Ingen av god ætt gjorde slikt, ingen, om han var nokså fattig og ille stedt. Slikt *hadde* det vært hittil iallfall. Var det annerledes denne gangen, så var det spildrende nytt. I konfirmantflokken var det litt av hvert, både folk og fuss og fark. Unger efter foreldre som ikke tok det så nøye, om de lot den eneste kua de hadde, beite på en annen manns eng, når de bare kunne komme til med det usett. Unger som stjal ved og poteter og frukt og annet de så seg gagn i, når det var lett å få fatt på.

Den veikj-ungen som bøndene hørte nevnt, var lite grann av samme folket som de sjøl. Det hadde gått underlige ord om ærligheten hennes før også .... Var det hun som var tjuven, måtte hun være gælen, tullet.

Det var bønder som ble bent frem harme, når noen ymtet om at kanskje kunne det være hun. De kjente det som om noen kom dem sjøl eller deres for nær.

Mang en munn skar tenner mot presten. Han fikk høre sine egne ord igjen mistydd, og det så ofte og på så mange vis at til slutt så han seg nødt til å si fra på prekestolen. Han gjentok hva han hele tiden hadde sagt og ment, sa han, at han mistenkte ingen. Han hadde ikke årsak til å mistenke noen, det var ikke engang sikkert at det var en konfirmant som var den skyldige. Det var en mulighet for at en annen kunne ha tatt gullskillingen. Hadde han visst at det kunne komme så meget ondt snakk ut av dette tyveriet, hadde han aldri nevnt det. Alle måtte prøve på å glemme denne sørgelige historien.

Men den ble ikke glemt, det viste seg tydelig nok ved konfirmasjonen. Den gikk for seg i Nes kirke.

Denne kirken er liten og lav og gammel. Storparten av den så gammel som kristendommen her i landet. Enda eldre, mener somme, enda det ikke er rent sikkert, det finnes ikke noe som slår slikt fast.

Land og vann skaper et skarpt hjørne her. Landet stiger så smått og jevnt hit ut, ender i en pynt. En ser langt *utover* fjordene og langt *innover* en smal fjordarm, som går inn til den lille byen Sandmoan.

Lynet hadde i sommer slått ned i sognekirken, som var ny og stor og slik som folk ville ha et Gudshus. Den ble gjort i stand nu om dagene. Og dette gikk utover Nes kirke. Hver søndag var her fullt. En og annen sa at, se om ikke dette gamle herket av en kirke kom til å gjøre nytte for seg, enda den egentlig bare var til å rives, eftersom den var for liten og gammeldags og hadde gjort tjenest lenge nok.

Men en søndagsmorgen i oktober hadde en urimelig stor mengd med mennesker samlet seg på bakken ved Nes kirke. I manns minne hadde ingen sett en så mannsterk kirkealmue der i bygda. Riktignok skulle det være konfirmasjon. Men likevel, her måtte være en annen årsak til at folk flokket seg så tett.

Sognepresten hadde sist søndag advart mot for stor tilstrømning på konfirmasjonsdagen. Kirken var jo dessverre så liten. De unge som skulle bekrefte sin dåpspakt, og deres nærmeste slekt måtte få gå først inn, og de øvrige følge så langt det var plass.

Men advarselen hadde altså ikke hjulpet. Kanskje hadde den heller lokket og egget. Han hadde vel ikke lyst til å vise frem denne konfirmantflokken som gjemte en tjyv, en dristig og frekk en.

Om folk hadde ventet at tjyven skulle komme til å stå avkledd på kirkegulvet, kunne tilstrømningen ikke vært sværere.

Foreløbig lot det til at folk hadde glemt hvorfor de var her. De hadde ingen il på seg efter å få plass inne i kirken, de holdt seg utenfor på bakken lengst mulig, lenger enn vanlig. Været var urimelig fint, mest ikke til å tro, ikke nu i oktober. Himmelen var høy og lett og blank; det var som om en på denne siden av året hverken hadde sett eller kjent surt regn og slattersne. Det var sommeren som hadde vendt om og kommet tilbake.

Men det var ikke været som holdt folk fast lenger enn rett og rimelig var.

Nei, det var et merkelig syn. Storparten av dem som her sto, hadde aldri sett det før, om de enn hadde hørt det nevnt

mang en gang. Det var et dampskip, som de kalte det. Det hadde to store hjul utenbords, et på hver side midtskips, og de dreide rundt så kjapt at sjøen gikk hvit omkring dem. Midt på skipet og innenbords stakk et stort rør i været, og røken steg opp som fra pipa på et hus. Skipet gikk kvasst som for en liten kuling, enda her var blanke stilla.

Voksne folk sa ikke stort. En gammel kone felte tårer, og tørket dem vekk med lommetørkleet, som var lagt i hop firkantet på salmeboka. Synet hadde tatt henne som Gudsord. En annen kone snakket noe om at vannet skjen så iltert at en ble våt i øynene. Og straks var en tredje enig. Smågutten samlet seg foran alle, ytterst på vollen ut mot sjøen.

En av dem ropte:

«Han hi ittnå segl!»

En ung, sterkt rundrygget mann undret seg over om det var noe i det som folk sa, at bygdene her innover skulle få et dampskip, et som gikk fast. En gammel mann nevnte noen ord om nye tider og store tider. Men det var en som ikke likte slikt snakk. Han mente at dampskipene var til ingen nytte her innover, eftersom folk måtte ha jektene og jaktene sine likevel. Det ble for dyrt for bønder å reise med dampskip.

Ingen i den store flokken tenkte på å gå inn i kirken, enda klokka i tårnet kalte på folk både lenge og hissig. Synet ute på fjorden var for sterkt. Og så kom det stadig nærmere. Det skulle vel innover til Sandmoan. En fikk vente og se. Kanskje kunne en få vite litt om hvorledes det hadde seg med en slik båt, når den bare kom nær nok.

Folk hadde likesom vildret seg inn i en luft og et lys som ikke var virkelig. Her var noe som ikke hadde vært før. Dette været og synet derute på fjorden høvde i hop, det ene var likeså urimelig som det andre.

Hansine var i folkemengden. Hun skulle stå på kirkegulvet i dag, men hadde glemt alt for dampbåten.

Nu så hun røken .. farten .. flukten i blåblanke stilla og solskinnet. Det som var så vakkert og stort at en ikke kunne tro på det, det hendte! Farten .. flukten tok med seg det tunge som lå inne i henne, hun letnet så hun et øyeblikk

ble lite grann redd. Et eller annet sted ventet noe godt på henne. Båten som skjøt slik fart, var på veien dit, og en gang skulle hun få være med den, hvor langt bort det enn bar, for hun ville vekk fra bygda og folket sitt, straks det var en råd for det.

Hansine supet efter været .. hun skulle vende hjem igjen engang. Da kom hun farendes med dampbåten .. Mange mennesker ville stå på kaien. Faren møtte opp i uniform for å ta imot henne .. i uniform som i dag!

— Hansine snudde seg et øyeblikk og så opp på den høye, vakre kavalerisersjanten. Hansine bar hvit hue av tyll med mange rynker baktil. På brystet var en stor, svart silkesløyfe festet til hakebåndet. Hun hadde aldri hatt på seg noe av silke før. Men det også hadde hun glemt for røkbåten, som stadig nærmet seg.

Klokkeren steg ut på vollen og ropte at sognepresten krevde at konfirmantene og deres foreldre eller foresatte skulle begi seg inn i kirken for der å innta sine plasser.

Og da ble det helomvending med mange, men på langt nær med alle.

Det var ikke rum nok innendørs likevel, sa de. — Og de sto.

Sammen med moren og faren og moster Grete og Andreas gikk Hansine opp mot kirketrappa og seg inn i trengsel. Hun var blek i dag som så mange andre konfirmanter. De fleste hadde det vært kleint med en tid utover, liten matlyst og liten søvn. Bøkene hadde vært dryge å komme igjennem. Sognepresten ville ikke bare at en skulle kunne til punkt og prikke alt som sto i bøkene, men en skulle kunne vise at en *forsto* det. — Og det var verre! Det var ikke alt som var til å forstå. Og derfor hadde det gjeldt om å merke seg hvorledes presten forklarte det, hva svar han ville ha. Og slikt var ikke så liketil å huske som det som sto i bøkene.

En og annen var spent på hvor høyt han kom til å stå på gulvet. Men Hansine kjente ikke den spenningen, hun ble ikke nummer en. Og da var det ikke så nøye om hun ble nummer to eller tre. Hun hadde gjort opp med seg sjøl at Gurine Hals eller Petra Følling skulle stå fremst; for de var

svært dugelige, om enn kanskje andre var like så gode! Men de to var av stort folk; det var andre og, om enn velstanden var skral. Stor ætt og stor middel hadde somtid ondt for å følges ad, om ikke nettopp på Hals og Følling. De to hadde kommet kjørendes til prestegården med tung korg og tung sekk.

Hansine satt trangt innpå faren i kirkestolen. Hun hadde glemt uniformen som pyntet opp med rødt og gull mellem svart vadmel og dyffel og svarte og hvite kvinnfolkhuer. Hun hadde glemt alle de øynene som glodde på far og mor hennes. Hun hørte ikke. — Salmesangen dro forbi langt borte, den var et tog hun sto og så på uten å se. Kirken hadde videt seg ut, det var langt til de lave, hvitkalkede murene omkring henne. En sky av lys fra murer og vinduer gjemte presten på prekestolen, og gjemte det han sa. Stråler lå tykke inn av alle åpninger.

Med ett var det vekk, alt hun hadde sittet mellem. Hun var i det fri. Det var blånende langt til fjord og fjell. Dampskip gled høyt gjennem solblank luft, ombord var en og annen som ville bort fra folket sitt.

Da sto med ett presten like innpå henne, men ikke i prestekjolen, nei, i svart skjøtfrakk, som han gikk med hjemme, når han hadde konfirmantene hos seg. Han holdt katekesboka i hånden med den digre gullringen på fingeren, han forklarte det syvende bud. «Du skal ikke stjele.» Da så han på snei ned på henne, bare et øyeblikk og knapt nok det. — — *Han hadde hørt det, han og!* Alle hadde hørt det. Men han trodde det ikke, ikke alltid, kanskje bare en gang imellem.

Da satt Hansine på nytt mellem trange, hvitkalkede murer. Her var sprengfullt av mennesker. Og nu var her stor uro. Folk lettet seg i setet og stirret på henne. Faren støtte til henne med albuen. Moren bøyde seg frem og sa lavt og kvasst:

«Hansine, reis dæg og gå fram!»

Da så hun den lille, runde klokkeren i kordøra, han hadde et langt papir i hånden:

«Hansine Hågensdatter Solstad. Kom fram.»

Han leste ikke videre, han ventet. «Længer fram, Hansine. Heilt hit.»

Siden nevnte han nye navn, men ikke fortere enn at konfirmanten fikk tid til å stille seg opp fremme på gulvet, før han nevnte et nytt .. «Gurine Hals .. Petra Følling ..»

Presten sto i døra til sakristiet og var tung av fedme og alder. Håret var et tynt, hvitt brus omkring hodet. Skjegget en hvit, tett strøm nedover brystet, han ville gjerne få slippe til med overhøringen. En gang imellem klemte han, som han hadde for skikk, nesen mellem tommelfingeren og pekefingeren, ganske lett, vrikket litt på den, som for å kjenne efter om den satt løst. Efterpå smilte han kort, som av glede over at den ennu satt fast. Hansine hadde fått øye på presten i sakristiet og snudde ansiktet mot ham, bort fra menigheten, bort fra uroen. Hun hørte den som en knurrende forargelse, som et motmæle uten ord. Folk trengte seg oppover mot henne for å være vitner til hvorledes hun klarte seg, eller bare for å se hvorledes hun tok seg ut, hun som presten våget å stille øverst på kirkegulvet. Kanskje kunne en eller annen reise seg og si at hun hadde ingen rett til å stå fremst. Her var gjort rangt.

Hansine holdt fast på presten med øynene, mens han langsomt gikk ned til konfirmantene, ned til henne. Uroen øket, efter hvert som han kom nærmere. «Sitt ned!» sa en røst høyt og kvasst. «Hysj!» Et barn begynte å gråte. Et kvinnfolk ga et stønn, som om hun ble klemt. Eller kanskje var det heten hun ikke tålte. Presten dro seg baklengs opp de to trinnene opp til kordøra, og så strengt utover trengselen. Han sa:

«Forat den viktige handling som her skal utføres, kan foregå med det alvor og den høytid den har krav på, og under full oppmerksomhet av menigheten, må det bli ganske stille i kirken.»

Uroen fikk en svær dyne over seg, men den ble ikke kvalt straks, bare døyvd. Hansine holdt fast på presten med øynene.

Først da han sto foran henne, døde uroen. Hun ble trygg og klar. Et øyeblikk hadde hun trang til å vende ansiktet

nedover mot menigheten, å møte dem som glodde arg og forundret. Men hun ga ikke efter for trangen.

«Min kjære Hansine, kan du si meg hva Herren sier om sine bud?»

«Jeg, Herren, din Gud, er en nidkjær Gud, som hjemsøker fedres ondskap på børn, på dem i tredje og på dem i fjerde ledd, på dem som hate meg, men jeg gjør miskunnhet i tusinde ledd mot dem som elske meg og holde mine bud.»

Mens hun sa frem disse ordene, husket hun med ett at faren satt i nærheten og hørte dem, og at folk hørte dem. Hun ble rød. Hun visste at mange så hun rødmet, og dette drev frem enda mer rødme på henne.

«Hvilket av de ti Guds bud er det viktigste?»

«De er alle for Gud like viktige, ti den som har støtt an mot ett, er blitt skyldig i dem alle.»

Presten ble vår blodflommen over ansiktet på Hansine. Han stusset og ventet, han hadde aldri sett hun skiftet farve, og forsto ikke det som gikk for seg.

«Men hvilket bud synes nu du efter din menneskelige forstand må være det viktigste?»

Hansine slapp presten med øynene, det var første gang i dag. Hun så ned. Det ble så stilt at folket hørte bare kremt fra presten, som ventet på henne.

«Nå, si bare fritt frem din mening.»

Da løftet hun et blekt, skjevt, stivt ansikt, det var mest ikke til å kjenne igjen. Røsten var som omskapt, den også. Ordene kom langsomt, med møye, men tydelig:

«Du skal ikke sige falskt vidnesbyrd imot din neste.»

Hun tidde et par øyeblikk, før hun våget seg til å gå videre:

«Vi skulle over alle ting frykte og elske Gud, så vi ikke lyve på vår neste, ikke forråde ham, ikke baktale ham, ikke påføre ham slett rykte, men unnskylde ham, tale vel om ham og tage alt i den beste mening.»

Presten gapte og stirret lenge rett frem for seg.

Ordene hun hadde sagt, ga et langt ekko, det gikk gjennem hver den som hadde hørt henne, det fylte opp i kirkerummet, sprengte på, sprengte gjennem murene og ut — langt. Ingen

rørte seg, ingen snakket, mens ekkoet gikk videre, utover fjord og fjell, det steg, det nådde opp under Guds himmel. Det nådde frem til Gud og til engleskaren, som satt omkring ham, et stille rop, og alt var i ropet — klage, bitterhet, tross, håp, fortrøstning.

«Du har rett, min kjære Hansine. Der er intet bud som vi kristne forsynder oss oftere og grovere imot enn det åttende, og kanskje er der ingen synd som i sine følger er slemmere for vår neste enn synden mot dette.»

Presten gikk ikke straks videre, han kunne likesom ikke slippe det som var hendt. Heten steg i disse øyeblikkene. Det sto hete ut fra selve stillheten, den brente dagen og stunden inn i hvert menneske som var til stede. Enhver la *sitt* i hennes ord, alt eftersom han kjente henne eller hadde tatt parti for eller imot henne. Men ingen tvilte om at hun hadde gitt presten og hele bygden en skrape, og presten hadde støttet henne, han som sjøl hadde satt ut snakket om tyveriet, og uten bevis hadde sagt at en av konfirmantene måtte være gjerningsmannen.

Hansine fikk mange venner i dag, hun hadde synt stor frimodighet og forstand, hun hadde sagt fra for alt folk at hun var uskyldig i klagemålet. Men Hansine fikk mange fiender også, de hadde hørt skamløs ublyghet. En kunne vente mangt slag av en slik en.

Her satt folk som ikke lenger var bleke, nei, de var røde i skallen. Og den farven ble sittende. Da presten vendte seg til konfirmanten nærmest Hansine, var det få som fulgte med. Heten ble tettere, tyngre. Et kvinnfolk falt i uvit, og måtte hjelpes. Det ble litt oppstyr. Før det hadde lagt seg, seg et annet kvinnfolk i hop, og det ble nytt oppstyr. Flere som sto slik at de kunne komme helskinnet ned til døra, stred seg ut. Dette narret andre som sto utenfor, til å prøve på å trenge seg inn, for å få et glimt av den store handlingen. Presten tørket svetten av pannen og drev på, han øket farten dess nærmere han kom sistemann i rekken. Til slutt var det slik uro at bare presten og konfirmanten var sikre på det som ble sagt mellem de to.

Da ungdommen ga seg opp til alteret, arbeidet mange seg ut av kirken. — — Å, for en høstdag! Solen blendet fra himmelen og blendet fra sjøen. Luften sto mild og frisk og helt stille.

Andreas og moster Grete fikk det travelt da handlingen var slutt. De så ikke til sides efter kjente og venner ute på vollen, men gikk rett ned til hestene og tok svær fart nedover i karjolen. Hansine sammen med far og mor i trillen kom efter.

Ingen hadde sagt noe til henne om det som var hendt i kirken. Alt i morges forsto hun at foreldrene hadde ikke hørt annet enn godt om henne. Hun merket gleden hos dem i denne stund. Moren var ikke lite høy der hun satt i sitt skrud, hun bar hue av svart silke, med brede, hvite, pipete blonder på begge sider fra ørene og frem til haken. Der møttes de og minnet om en prestekrave. Hun hadde ikke så mange skrukker i ansiktet i dag som ellers. Hun ville ikke være ved hvor glad hun var, og så hverken på den ene eller den andre.

Faren hadde plass rett imot Hansine som kjørte baklengs. Han lukket det ene øyet og dro en munnvik høyt opp, det skulle være smil og dulgt takk til henne.

Farten ble ved å være strykende, den jog med ett opp noe inne i Hansine, noe hun hadde glemt: .. hun skulle ut i verden, bort fra folket sitt! ..

VI.

Det gikk ikke som Hansine hadde tenkt, hun kom ikke til å dra ut i verden, ikke straks. Moster Grete var skyld i det. Hun sa i konfirmasjonsgildet noe som alle folkene på Haugum og andre av ætten måtte legge merke til. Det ble stilt omkring de ordene, de fløt pent i rekke og rad, så de var som en hel liten tale. Hun la frem at alle på Haugum hadde vært vel fornøyd med Hansine, hun hadde vært ærlig og tru og gjort det hun *skulle* gjøre og gjort det villig. Hun tvilte ikke på

at Hansine kom frem i verden, for hun hadde både godt vett — det hadde kirkefolket hørt i dag — og hun hadde godt hjerte og gode never. Og da ble det alltid en råd, om det ellers ikke var så lett her i livet mang en gang. Hun ville gjerne ha Hansine som taus på Haugum et år, hvis såskjønt Hansine sjøl og foreldrene hennes tykte om det. Margrete hadde dratt hjemmefra i fjor, og nu så det ut til at enda en datter ville ut og prøve seg. Derfor hadde hun god bruk for Hansine.

I Hansine låt ikke et ord, hun ble bare sittende og bite tennene sammen mot alt det som trengte på innefra. Hun skjønte straks at moster Grete stedde henne som taus for å verge henne mot sladderen, hun ville gjøre ære på henne, og det skulle folk se og høre og forstå.

Hansine kjente i denne stunden at ingen stas og ingen glede kunne være større enn den hun tok imot her i dag. Hun satt blek i skinnet fra lysene på den hvite duken og bare stakk i maten. Det hjalp ikke at moster Grete ville kvikke henne opp og ba henne ta for seg. Hun var ikke god for å ete, sa hun. Og alle unnskyldte henne. Dagen hadde vært tussig for Hansine.

Senere, ennu før de åt til kvelds, måtte hun opp og legge seg, hun var klein og kastet opp. Så lenge hun lå alene, gråt hun stilt og hårdt, men stagget gråten da moren kom opp for å sitte hos henne. Hansine smilte endog og sa hun var ikke videre klein, at det gikk snart over, hun var bare så klar og hadde ingen matlyst.

Siden kom faren opp og sto ved senga en stund, lang og tynn og litt ustø ved siden av moren. Han smilte og var stiv i øynene, det syntes fort på denne mannen når han hadde fått litt sterkt.

Ingen hadde noen gang sagt dem annet enn godt om barna deres, ikke om det barnet heller som lå her.

De to dro hjem dagen efter, og var kryere av barna sine enn da de kom.

— Hansine ble på Haugum i to år. Mosteren tok seg for å lære henne opp og sparte henne ikke. Hun hadde ikke spart

sine egne heller, sa hun, og hun regnet henne som en av sine egne. Hansine måtte gå med både her og der, eftersom det høvde, være først oppe om morgenen, men ikke først i seng om kvelden, hun måtte være tjener for alle. Alle var eldre enn hun, og alle var av hennes eget folk. Døtrene hadde skiftet på med å være i fjøset og i kjøkkenet, det skiftet måtte Hansine og være med i. En lærte aldri for my og aldri for godt, mente mosteren. Og det en i ungdommen nemmer, en i alderdommen ikke glemmer, sa hun og brukte bokspråket.

En dag efter non gløttet mosteren på døra fra gangen inn til kjøkkenet og blunket til henne. Hansine gikk ut. Det var så kaldt at alle skritt utendørs skrek i sneen. I gangen røk det av åndedragene som fra en hestekropp som var kjørt svett.

Mosteren gikk foran opp loftstrappa og inn på et kammers. Hansine kom efter. Det var lagt i ovnen, her var lunt. Her satt et kvinnfolk med flere sjal liggendes bak seg, hun hadde latt dem gli ned da hun satte seg. Snippene lå i fanget, og under dem lå hendene gjemt. Hun hadde vass-blå, små, rappe øyne som gjorde seg tyv-ærend rundt omkring. En var aldri trygg for dem. Den ene munnviken lå så dypt at hele munnen var skakk. Hun hadde bare en tann, men den var lang og alltid synlig, mest når hun klemte leppene i hop. Da lå den nedover imot haken som en liten snabel. Ved siden av henne på gulvet sto en korg, og på bordet en bolle med kaffegrut i.

«Sætt dæg,» sa mosteren til Hansine, hun snakket bare stilt. Her kunne en lett bli hørt gjennem veggen. Hun ville gjerne vite litt om hvorledes det skulle gå henne frem gjennem tiden. Den her kona hun var av dem som så mer enn andre, og kunne si fra om hun bare ville. Og denne gangen ville hun.

Kona smilte, men ikke mer enn bitte litt, som om noen fremmede kunne stå på lur og gjøre seg sine egne tanker, dersom hun smilte for lyst og for åpent. Kona tok bollen, la den på kant, holdt indre siden av den mot dagslyset som blånte inn av det islagte vinduet. Best som det var, pirket hun ned i med en pinne, rund og brun og svart. Hvor den kom fra,

Non — måltid om eftermiddagen.

så ikke Hansine, men den lot til å være laget til dette bruket.

«Hoho,» sa hun, men så stilt at bare de to kunne høre det. Her var my rart og utenkt. Store og underlige ting. «Æg sei alt, som det e',» la hun til. Tålte ikke Hansine å høre på, fikk hun heller gå først som sist. — Hun hadde vært i stor fare, det var tydelig nok. Det hadde vært en stor brann omkring henne. Hun kunne nær blitt brent inne eller kvalt av røken. Men nu var brannen over. Gode mennesker hadde sprøytet vann på og trampet på glørne. Men ennu røk det på tomten. Hva denne brannen var for noe, hva den skulle bety, det visste hun ikke. Men kanskje Hansine sjøl kunne greie ut dette, og gjøre seg opp sine egne tanker. — He?

Hansine hadde bleknet og slo øynene ned. Moster Grete satt ved bordet med sammenknepne hender rett imot spåkona. Hun var blitt blek, hun også. Hun kom Hansine til hjelp i dette svære øyeblikket, da hun sa:

«La oss heller hør' lite grann om framti'a hennes.»

Kona helte litt på bollen, pirket ned i med pinnen, som hadde vært borte en liten stund. Hun tok efter været og kremtet.

— Jo, Hansine kom til å møte flere mannfolk, som tykte godt om henne og gjerne ville følge henne til brurseng. Men det var røk omkring henne, det var ikke lett å holde øye med henne frem gjennem tiden. Somme ganger var hun vekk. Hun så henne i lag med både den ene og den andre mannen, hun så henne mellem to på en gang. Det hele var ikke lett å tyde, og det var røken sin skyld. — Vent litt!

Kona pirket og rotet. — Vent litt, sa hun igjen og var ivrig. Hun ga bollen en dunk.

Jau, der Hansine kom til å bu, var det mange folk, flere enn i Ingebu, enten det nu var i Trondhjem eller i Amerika ....

«Æg sjer it for røyk, ba'net mitt.» Kona satte bollen tilsides. «Sjå her,» sa hun. Iveren gjorde henne enda mer lavmælt, hun hvisket som en kan tenke seg at en katt ville gjøre, om *hun* kunne hviske. En kortstokk gled frem mellem hendene på henne. Ingen hadde sett hvor den kom fra, eller hvor pinnen

ble av. Hun måtte ha et og annet gjemt under sjalene i fanget. Hun blandet kortene lett og lint, likesom de var av bare luft og ingenting.

«Dra et kort, du, så ska' vi sjå.»

«Næi.»

Hansine stirret rett ned i gulvet og var hård. Spåkjerringen ble svart i synet av bare fornærmels. Hun var vant til annen medferd når folk skikket bud efter henne.

«Dra *De* da for a Hansine.»

Moster Grete dro. Kona tok kortet, vendte det og la det i en stor bue ned på bordet.

Der var han! — han som skulle bli hennes forsørger og far til barna hennes.

Hansine så ikke på kortet. Hun tvilte ikke om at kjerringen tok til fjusk og fanteri, da hun slapp gruten og ga seg av med kortstokken. Kjerringen fant ikke frem den veien for røken. Og Hansine var sikker på hva røken var for noe.

Kortstokken kom vekk så brått og stilt som den hadde vist seg. Ingen merket hvor den ble av.

Men Hansine hørte ikke på snakket om hvem hun skulle bli gift med, hun husket bare at folk ikke var ferdige med å sladre om henne ennu. Mens hun sto her, så hun ansikter som hadde mistenkt henne. Øyne som hadde gjort tegn til andre øyne, da de ble vår henne. Hoder som hadde søkt inn til hverandre for å tale sakte sammen. Mange så hun utydelig, de var likesom ikke til å skille fra hverandre. Mann-Ola på Fuglem var klar, det lyste ondt ut mellem øyenlokkene, som nesten var knepet i hop. Husmannskona også var tydelig nok, hun som var med og fant saksa i senga hennes og siden gikk på bygda og var grom, for hun trodde hun hadde bevis for hvem Hansine Hågensdatter Solstad var.

Hansine kom til seg sjøl da kona åpnet døra bak henne og gikk. Moster Grete fulgte efter henne.

Hverken hun eller Hansine nevnte dette møtet senere.

Da Hansine hadde vært to år på Haugum, ville moren og faren ha henne hjem. De trengte henne, for Trine ville ut og tjene, som rimelig var. De kunne ikke vente at hun som nu var fullvoksent menneske, skulle gå hjemme og arbeide for ingen lønn. Nu var det Hansine sin tur til å hjelpe mor. Hun ville ha godt av å være hjemme en tid og lære mer enn hun kunne, før hun sa hjemmet farvel for godt. Dess fastere var hun i fisken når hun dro og dess drygere lønn fikk hun der hun kom.

Hansine knydde ikke, men vendte lydig hjem til mor og far. Hun hadde med seg en kiste som Hjalmar, søskenbarnet hennes, hadde slått i hop og malt grønn, han som hadde lagt ut skillinger i vinduet for å prøve henne. Alle på Haugum hadde forstått at hun hadde hatt et lite agg til Hjalmar siden den gangen. Men det ville blitt stor fornærmels mot moster Grete om hun hadde sagt nei til kista, for det var moster Grete som hadde satt gutten på den tanken at han skulle lage henne kiste. — Det var endog leddik i den!

Den orten Hansine fikk i brøllopet på Haugum, sydde hun først inn i gammelstakken sin, siden inn i nystakken. Når hun engang kom ut og tjente for lønn, ville hun samle på ortstykker. Når en hadde mange slike, da var en ikke fattig lenger. — Åja, det skulle nok engang bli annerledes med henne, hun skulle ikke være fattig alltid. Hun skulle få det som de andre unge kvinnfolkene i ætten, om ikke før, så når hun ble gift engang. For hun skulle bli gift, det var spådd henne, men ellers visste hun ingen ting; for røken hadde dulgt fremtiden hennes.

Hjemme hos foreldrene var hun rolig og jevnt i gang fra morgen til kveld. Hastverket hadde egentlig aldri jaget henne, ikke uten at det rettelig sto om. Best som det var måtte hun slippe arbeidet hun hadde mellem hendene og gå med et lite barn i hælene inn i det lille rummet som var krambu, og legge på disken sild for to skilling og såpe for en, og veie ut sirup for en halv. Faren hadde liten tid til å stå i krambua, han var ute og gjorde storhandel for andre, som han var ombudsmann for. Han samlet bondevarer for storkjøpmenn i Trond-

hjem og sørget for at de kom av sted med en jekt eller en jakt. Eller han bygde på spekulasjon en gård, og han måtte ut på tomta og se hvorledes det gikk med arbeidsfolkene. Nu var materiale og mannshjelp og pengelån billige. Nu kom det an på å bygge, og så selge i rette tid. — Eller han satt over brever og regnskaper.

Når han så tykte han hadde vært heldig og gjort et lite varp, kom han hjem og knep det ene øyet til og smilte. Da satt han utover kvelden med et rykende glass. Moren måtte sitte inne ved bordet, hun skulle høre hvor godt det gikk, at engang ble alt annerledes for dem. Utpå kvelden var han gjerne svært søvnig, enda han drakk bare det ene glasset, for han hadde smakt på andre mindre glass før på dagen. Det var mange som ville spandere på han Solstad.

På slike kvelder hendte det at han ropte på Hansine. Hun skulle sitte inne, hun med, nu når ungene var lagt. Hun skulle hente steintavle og griffel, hun skulle lære de fire ubenevnte, også kallet de fire spesies, hun skulle bli rettelig krambusvenn. Og Hansine som mer enn gjerne ville lære, var straks villig. Men det tok tid før faren fikk skrevet opp hele tabellen for henne, det tok mang en kveld. Han snakket og sang og fortalte innimellem han skrev.

Utpå forsommeren giftet Julie, eldste datteren, seg i Trondhjem. Hun hadde tjent en tid der og ble nu kona til en arbeider, en bryggemann. Moren sukket om dagene før brøllopet — tyngre enn hun pleide. Han skulle være en bra kar, men hva slags forsørger ble *han* som ikke hadde annet å falle tilbake på enn sine to tomme hender. Ikke var det noen ætt heller i gutten. Men Julie kunne vel ikke vente bedre gifte, når hun hadde strøket til byen og tatt seg tjenest. I byen var en bonde mindre enn ingen ting. Men det var denne store lønnen som lokket. Hadde hun tjent på landet, ville hun, så dyktig som hun var, kanskje blitt gift med en bonde likevel, enda hun ingen ting eide. — Og så at ingen av folket hennes ble med i brøllopet! Han Zakkarias var alt på moen i eksisen.

Bryggemann — pakkhusarbeider.

Hansine tykte også det var ille. Julie var likesom tapt for dem. Hun kunne ikke gå med tanker om å komme opp slik som faren og moren og de voksne søskenene. Hun var gift med en arbeider, og ungeflokken som kom, skulle nok sørge for at Julie og mannen hennes ble der de var.

Men moren tvilte ikke om at det var en Herrens straffedom at det hadde gått slik til akters med henne sjøl og hennes. Det var gjort synd i ætten, enten av foreldrene eller enda lenger bakover, ja for det sto skrevet at fedrenes synder hjemsøkes på barna, på dem i tredje og fjerde ledd. Moren så en straffedom i hvert uhell som hendte, ja i hver en liten fortred.

Hansine sydde klær til seg sjøl utover natten, når moren hadde skåret dem til om dagen. Tøyet var gave fra en eller annen av slekten oppe i bygdene, gjerne fra moster Grete, og det var hjemmespunnet og hjemmevevet. Hun sydde seg opp og styret seg ut til hun skulle ta seg tjenest hos fremmedfolk. Hjemme var hun bare likesom midlertidig.

Sent på våren var byen full av unggutt, som skulle eksere. Utpå sommeren kom gammelgutten. Det var folksomt og trivelig i byen, og fortjenesten i krambua ble likere. Det blinket i knapper og lyste i bandolær. Stramme løytnanter lynte fremom vinduene.

Hansine var fri hver søndag kveld. Da var hun nede på moen. Det ble danset der. Sola lyste i gule horn og i svettblanke ansikter og i støv som føk.

Sola holdt ut lenger enn de som danset, for klokka ti gikk rosignalet, og da var moroa slutt. Kvinnfolkene gikk hjem uten annet følge enn sola.

Første søndagskveld hun var der nede, sto hun og hang på avstand, litt utenfor krinsen; hun var sammen med et annet ungt kvinnfolk som tenkte som hun, at de ville ikke danse med andre enn dem de kjente. Det var lettere tenkt enn gjort, de måtte ta til takke med andre også. De dro seg unna mellem hver en svingom, de ventet på at en eller annen gutt de hadde vært i lag med før, skulle få øye på dem og komme og dra dem med innenfor. Det var så heldig at det var flere

karer enn kvinnfolk, så en trengte ikke være om seg for å bli med. Mang en gutt danset heller med dem som holdt seg litt unna enn litt for nær.

Alt første kvelden Hansine var på moen, kom hun under vær med at guttene ikke hadde vanskelig for å finne henne, hvor langt hun enn var av veien. De som hadde danset med henne, så seg om både en og to ganger for å få tak på henne.

Hun kom hjem utpå kvelden og kikket inn i det lille speilet. Sola var sist på hellingen og fylte med lys rummet hennes der småsøsken sov. Ansiktet stakk rødt og varmt ut av den svarte, hvitprikkete hua med rynker bak i nakken. Hun sto og ble fortenkt. Hun glemte det hun så på. Lyst hår bustet og krøllet seg frem på begge sider av ansiktet, som hadde sterke øyne med en tett, blå glans. Nesen var høy og kvass. Munnen rød og rik og skutt frem. Haken også skutt frem.

Den kvelden sovnet hun ikke straks, enda hun var stupetrett. Hun tenkte på mangt, på neste søndagskveld også.

Det hendte at en og annen unggutt fant veien til krambua, soldater og ungdom fra byen. I døra inn til stua var et lite glass med et gardin for. Når det låt i bjella, rørte Hansine bitte litt ved gardinet, så hun fikk en gløtt inn. Var det unggutter, sa hun gjerne: «Gå inn De, mor.» Når Hansine sto bak disken, ga slike gutter seg god tid, spurte og pratet i øst og vest og ville nødig av sted.

Men alltid ba hun moren gå inn, når *han* kom, vakkergutten. Han var den fineste gutten hun hadde sett, høy og mørk. Han var plankebærer nede på sagbruket og het Eivind, sa han, Eivind Hansen, en kjempe med svære skuldre, herdet av tungt arbeid. Han var rolig, av få ord, men i all stillhet brysk, han visste hvem han var, men brydde seg ikke nettopp om å peke på det. Han hadde god greie på at han våget møte hvem det skulle være, og at han var vakker nok til at alle kvinnfolk så det, og ikke kunne dølge at de så det.

Hansine forsto han var kommet bare for å si ord som han hadde gjemt på til henne. Hun kjente hun letnet der hun

sto skjult, hun hadde fløyet som gjennem en drøm i armene hans mang en søndagskveld. Men nei, nei, hun ville ikke, hun ville ikke, hun ville ikke ned i fattigdommen, ikke ned i en stue ved sagbruket eller inne i vika.

Hun lo for seg sjøl, lo hånsk av noe som gjorde litt ondt i brystet. Nei, hun som var god nok for ætten sin, hun ville ikke bort fra den, men *inn* i den, *opp* i den. Men *han* kunne ikke hjelpe henne ..

På søndagskveldene passet hun alltid på å stå i en flokk han ikke kjente. Hun tenkte så mang en gang at hun ikke ville danse med denne gutten. Men han kom, stor og sikker, og hun torde ikke si nei, hun som danset med andre. Han dro henne med, og hun lot seile på sin egen høye sjø alt det hun hadde drømt om fremtiden, det som han ikke hadde vært med i. Men det hendte hun snek seg hjem fra dansen og kameratene, redd for at han skulle slå følge med henne senere på kvelden.

VII.

Året efter fikk Hansine avløsning i hjemmet. En søster, yngre enn hun, kom fra landet og gjetingen og skulle hjelpe moren.

Det var så underlig med mangt, med sersjant Solstad også, det ble ingen velstand. Den lille handelen ga ikke mer enn til mat og knapt nok det. Og det han vant på å være ombudsmann for storkjøpmenn i Trondhjem, tapte han på byggverket. Han ville opp til velstand, men det var alltid et eller annet som dro nedover.

Hansine tok tjenest hos foged Bassøe der på stedet. Fruen ville lære henne opp og gjøre en dyktig stuepike ut av henne, sa hun.

Det var rare folk, tykte Hansine. De var blide og blanke mot hverandre, mann og kone, når de ikke nettopp var sinte og kjeglet. Men kom harmen over dem, da var de så snåpe

Snåp — snar.

i kjeften at hun aldri hadde hørt maken. De skjemtes ikke for å kjegle når hun var til stede, og de skjemtes ikke for å gi hverandre kyss og klapp så hun så på det. De kunne være venner om alt som til var, og uvenner om ikke noe. Og Hansine var en død ting for dem, uten når de nettopp hadde bruk for henne.

«Du ødsler med mine penger!» ropte fruen.

Futen kastet seg rett ned på en stol og trampet med begge føttene i gulvet. «Jeg er herre i mitt hus, og alt vi har, er felles,» skrek han høyere enn hun, han så ut som han alt var sprengt.

«Men pengene er min arv!» Hun slo i bordet.

«Ti stille, kvinne!»

Hansine hadde aldri hørt før at folk sa alt det de tenkte, eller nesten alt det de tenkte. Aldri hørt at voksne folk buste rett på, hun kunne bli het og rød av skam over dem. Hun var vant til at folk tenkte seg om før de snakket, og var rolige og fåmælte, når de da ikke hadde brennevin i skallen, men disse folkene var fulle støtt, de, hvor edru de enn var. — Tenk, å være utålmodig mot sine egne unger, mot småbarn, om de var trette og sutret litt eller gråt fordi de hadde fart galt av sted og slått seg. På bygda var det ingen som så eller hørte om sju unger bråket i stua på en gang. Men storkarene var nu engang annerledes enn bønder.

Hansine la seg opp de fire dalerne hun hadde om året, hun sydde dem inn der hun trodde de var sikrest. Klær kjøpte hun aldri, hun fikk efter fruen og sydde dem om. Sko og støvler holdt herskapet henne med. Dem skulle hun ha omfremt lønnen.

Det var mer stas med sølv enn med pengesedler, tykte Hansine. Hun kunne utenat stedene i hvert kleplagg der en mynt satt gjemt. Hun fór stedene over med fingrene hver gang hun trodde hun hadde glemt hvor my hun eide, eller hvor de satt.

Når hun danset, hendte det at en mynt i nederste kanten i verkensskjørtet traff henne i leggen. Hun syntes å huske det var en tolvskilling og ikke en ort, men siden ramte skil-

lingen henne tyngre, og da trodde hun nok det var en ort likevel.

Efter en lang vinter gikk isen opp utenfor byen. Hver dag ble det større flekker av vann mellem isflakene. Når solen skjen i vann, i mer vann enn is, tenkte hun på storbyen, på Trondhjem. Der var det større lønn å få. Der fikk tjenestpiker endog åtte og ti daler året. Og så var det så my artig å sjå der. En trengte ikke bli værende i Trondhjem mer enn noen år.

Hansine traff Eivind Hansen på gata, og det så titt at til slutt visste hun at hun kom til å løpe på denne gutten, om hun måtte ut et ærend, hun hadde ham mistenkt for å holde seg nær fogedgården dagen lang. Han var så fin i klærne, hvitere i skjorta enn futen sjøl.

Han hadde vært på skogsarbeid i vinter, et par mil fra byen. En trengte forandring, sa han. En kunne en gang imellem bli lei av å gå på saga og bære planker. Det kom Hansine for at hun var ikke uten skyld i at han hadde forlatt byen. Det hadde vært en god vinter for folk i skogen, fortalte han. Nu ville han kanskje ta hyre med en jekt og gå på Nordland. Det var et par skippere som hadde sendt bud efter 'n. Han hadde seilt før og. Men kanskje ble han i byen og tok arbeid på saga, og da kjøpte han seg et lite hus og noen høns og en gris, litt å hygge seg med, om han fikk noen å stelle for seg. Ja, for han hadde lagt seg opp litt i skogen.

Hver gang Hansine møtte Eivind, nevnte han at kanskje ble han. Hun forsto at han ventet hun skulle si noe om at det ville være hyggelig om han ble, eller slikt noe så han slapp å reise. Hun hørte at noe lå gjemt inne bak alle ordene og biet på henne. Det skulle så ur lite til fra henne, så ble han. Men hun ville ikke. Hun så tilsides eller ned for seg, torde ikke møte det brune, blanke, gode blinket i øynene hans. Hun sto litt bøyd og skjelte bort på de lange, senete armene han bar, hun kjente dem som noe trygt og sterkt. Men kom hun først innenfor dem, om det så bare var en eneste gang, ville de aldri slippe henne, hun ville aldri kunne vende om, vende hjem fra dem.

— Foreldrene skikket bud efter henne en kveld, hun ba seg fri og skvatt innom hjemmet. Der satt Gabriel Nesset benket i sofaen. Han var en gårdmann fra Innøy, enkemann oppe i førtiårene med to halvstore gutter. Han var langt ute i ætt med henne.

Han ville gjerne høre om hun kjente noe kvinnfolk som kunne være skikket til å stå for styret innendørs på Nesset. Det var ikke greit for en karmann å ste et slikt kvinnfolk.

Hansine hadde som en tanke om hvor han ville hen og tidde en stund, før hun sa hun kjente ingen slik. Da la moren seg imellem: .. Hansine kunne sjøl melde seg til tjenesten. Hansine ble rød og snakket noe om at hun var visst for ung til en så stor plass. Moren mente at hun kunne prøve seg. Gabriel Nesset sa at han var ikke den som ville lokke en tjener fra en annen mann. Ellers hadde han bydd henne plassen straks. Men han trodde nok han ville bli tjent med henne, hvis hun da ikke holdt seg for god til å tjene hos en bonde, efter at hun hadde vært hos storkarer så lang tid som et år. Han kunne gi henne like stor lønn, sa han, som de hun var hos. Han ville gjerne ha en som var kommet av gode folk, og hadde gått så god en skole som hun, både på Haugum og i hjemmet sitt.

Hansine svarte bare ha og ja, og at det var noe å tenke på.

Ja, det mente han og. Trivdes hun ikke, så kunne hun få reise, det var ikke verre. Han ville ikke ha folk som ikke trivdes.

Gabriel Nesset var ennu en mann som de fleste ville si så godt ut. Han var lys og klar i øynene, frisk i tennene. Nesen og haken, begge små, tydet på noe veikt. Det lyse håret la han med stor omtanke tvers over hodet for å dekke fleinskallen. Han var ikke høyere enn mannfolk flest, men rankere. Det var ikke bare noe velstelt ved mannen, men dessuten noe i alt hans lag som pekte på at han visste hvem han var, enda han bar seg blygt nok ad.

Hansine tenkte hver en dag på denne mannen. Hun hadde lyst til å tjene på Nesset, men det bet henne at foreldrene likesom bød henne frem, de ville at hun skulle gå ham tilmøtes

litt for villig. Hansine kjente seg glad og kry ved at en mann som Gabriel Nesset hadde slik tillit til henne, hun visste han var med i styret og stellet i bygda. Hun hadde engang vært på de kanter, da hun bodde på Haugum. Det var tettbygd derute på Innøy. Der og hadde hun skyldfolk.

Hansine likte seg ikke mer enn nettopp hos Bassøe. Fogedkontoristene var likesom husbondsfolket sitt, hun var ikke stort verdt mellem dem, ikke uten hver gang de hadde bruk for henne. Kontoristene ville gjerne være kjærest med henne, men bare på lissom. De skulle opp i verden, de, på sin kant, tenkte nok på å bli lensmann eller fullmektig og slikt noe stort, og mente at hun var ikke god nok for dem til annet enn å spelle seg med.

En eftermiddag i øsregn kom kokka hos fogeden inn i spisestua, og sa det sto en mann ute i kjøkkenet og ville snakke med Hansine. Hun gikk ut og så det var Gabriel Nesset. De to fulgtes ut på gangen. Han ville fare nu straks, og han ville høre innom som snarest, om hun hadde tenkt på det de hadde snakket om før; for hvis hun *det* hadde gjort og var villig, så ville han si at han hadde tenkt å gi henne en daler mer om året enn hun hadde hos futen, og dessuten et og annet som det var lettere å få hos en bonde enn hos en fut.

Hansine ble kry og glad på nytt. Hun ville gjerne være mellem sine egne igjen. Og hun sa ja, hun ville si opp hos futen og komme til Nesset til høsten, eller så snart hun slapp fri der hun var.

— Da den siste isflaken på fjorden var vekk, kom yngste bror til fogedfruen til byen. Han var ingeniør, fra fremmed land, fra Syd-Amerika et steds og hadde underlige lapper på koffertene sine. I den måneden han bodde her, fikk Hansine vite et og annet smått om denne karen, litt fra forskjellige kanter, han skulle ha vært en villbasse. I flere år hadde han ikke latt høre fra seg. Fogedfruen hadde i lange tider ikke visst om han var død eller levende. Nu fór han på befaring

oppover bygdene, var høyt til fjells og ned langs elv og sjø. Han hadde karter utover border og stoler og tegnet på papir med blyant og smurte rødt og svart blekk på. Han så gjerne forbi folk, som om han bare så det han tenkte på, men han var rapp på foten, både når han kom og gikk. Hansine kjente duft av godluktenes vann og sigar der han sto eller nyss hadde stått, han var så fin og utenlandsk at hun aldri hadde sett maken. Kom hun til å være i samme rummet som den unge mannen, endte det gjerne med at han glodde varm og glad på henne, og da ble hun veik både her og der, i knærne også. En dag som han drev omkring i spisestua, ble han med ett vår henne, hun ville gå videre inn i neste rummet. Men han dreide henne rundt mot seg og ga henne et kyss midt på truten, før hun fikk sukk for seg. Hun sa ikke et ord, gikk sin vei, rød i kjakene, men uten å flytte føttene fortere enn hun ellers ville gjort. Siden engang ville han legge armen om livet på henne, hun sto bøyd over en liten stamp vann med begge hendene nedi. Men da var hun snåp, han fikk en under øret, den var våt og traff akkurat.

«Er du så tung på hånden?» sa han og lo.

«Ja,» svarte hun, «det hænde, som De sjer!»

Et par uker efter kom han inn i spisestua, hun ordnet kopper og sølvskjeer inn i hjørneskapet efter middagsoppvasken. Han skulle nettopp reise, visste hun, hest og vogn sto utenfor og ventet.

«Se her,» sa han, «skal du få en skilling du aldri har sett maken til før. Den er av gull. Den skal du ha for ørefiken. Engang skal dyden også belønnes.»

Han la den på bordet. Men hun vendte seg ikke om. Og så strøk han. Hun sto der og var litt undren og skamfull, det var første gangen hun fikk drikkepenger. Egentlig likte hun dem ikke. Drikkepenger høvde mer til unger enn til voksne folk.

Hun hørte at kokka og en av fogedkontoristene bakset med koffertene hans ute i gangen, hun ville ut for å hjelpe til, men tok seg i det og ble der hun var. Det var drikkepengene

Stamp — balje. Snåp — snar.

som stanset henne. De kunne rope på henne, om de trengte mer hjelp.

Da Hansine var ferdig med arbeidet, snudde hun seg og så en tolvskilling ved siden av gullskillingen. Hun ble så glad at blodet gikk i brus gjennem henne.

En stund utpå kvelden var hun alene. Hun så lenge på gullmynten, hun hadde aldri sett en av gull før og prøvde å stave seg frem til det som sto på den, men det var utenlandsk. Hun mintes timene hos presten og det snakket som hadde fylt bygda, da den sjeldsynte skillingen av gull kom bort. Hun hadde gått igjennem så my ondt den gangen. Det var ikke fritt for hun syntes den skillingen hun sto med, var litt utrivelig, det var ikke verdt at andre enn far og mor fikk se *den*. Samme kvelden var hun hjemme og synte den frem. Faren kunne ikke si hva land den var kommet fra, enda han satte brillene på seg.

— Noen år forut hadde folk laget en bank i byen. Den var oppe tre dager i uken. Sersjant Solstad var mellem dem som snakket om hvor gromt et tiltak en slik en var. En bank ga renter, og det var tryggere å ha spareskillingene sine der enn på kistebunnen eller sydd inn i bolstrer eller i gangklær. Hvor mang en god skilling hadde ikke strøket med, fordi byen hadde manglet en bank! Det var sjølsagt at Hansine måtte skyte inn pengene sine der, før hun dro til Innøy.

Hansine bodde hjemme hos far og mor, mens hun stelte seg i stand til å reise til den nye tjenesten. En dag var hun inne i banken med det hun hadde spart i hop. Faren hadde sagt hun skulle spørre om de ikke ville veksle gullskillingen for henne, og sette det hun fikk for den, på bok sammen med de andre pengene. Hun hadde ikke tort si faren at hun var redd det skulle komme folkesnakk ut av slikt. Foreldrene hadde aldri hørt noe om at sladderen hadde rørt henne, de skulle ikke ha den sorgen. Kom hun hjem med skillingen, ville faren ha greie på hvorfor hun ikke hadde vekslet den. Og da var hun i beit for svar, hvis hun skulle snakke sant.

Hansine sto der uviss og tenkte seg om. Da husket hun at mannen hun talte med, var halvveis en fremmed i byen,

en nordlending. Han hadde nok ikke holdt til på denne kanten av landet for fire år siden, da oppstyret med gullskillingen sto på. Dette gjorde henne tryggere, mer modig.

Men da Hansine la gullstykket på disken og førte frem sitt ærend, da ble det undring i den lille banken. Ansiktet på de to mennene som satt i arbeid her, ble stort og blankt, det ene efter det andre, foran denne mynten. Sola som hadde vært borte, brøt inn av vinduet, alt som kunne lyse, blinket og skjen. Hansine tykte det var som om all verden så inn på det som hendte her, hun var utrygg igjen.

De to mennene lot skillingen gå frem og tilbake mellem seg. De vendte og dreide den og la hodet på skjeve, de minnet om to apekatter, som hadde fått et lite egg å stelle med. De hvisket seg imellem, og den eldste som var en gammel mann, tok briller på. De kom begge frem til henne, de sa at banken ga seg ikke av med å veksle fremmed mynt, men de skulle sende den til Trondhjem og få den gjort om i norsk mynt, om hun så ville. Hun skulle få bevis for at hun hadde overgitt dem gullskillingen. Hvor my den var verdt, kunne de ikke si for visst, men det var omkring ni ort.

Hansine tok efter været et par ganger, før hun ga dem begge hånden og takket pent for seg. Hun dro hjem med boka klemt inn mot brystet. Det klarnet for henne hva for en velsignet ting en bank var.

VIII.

En klar høstdag kom Gabriel Nesset sjøl og hentet henne i giggen. Efter dem kjørte eldste sønnen hans, en femtenåring, arbeidsvognen. På den var lesset en kiste og en laup og en korg og en rokk. Det hørte Hansine til alt i hop. Dessuten noen varer som Gabriel hadde kjøpt i byen. De to fikk seg en lang prat. Hun hadde så godt et minne, hun husket mest alt det om ætten som moren hadde fortalt, og en hel hop om andre ætter også, som han var skyld til på *sin* side, men ikke

på *hennes*. Mens hun la ut, skjøt han inn et og annet som *han* visste, som *hun* enten ikke kjente til eller glemte å ta med. Og da hendte det de kom til å undre seg over om ikke ættelinjene deres hadde vært bort i hverandre lenger bak i tiden, enn de før hadde visst om. De var nok mer i ætt enn de hadde trodd til i dag. For å klarne ut dette ble de nødt til å grave frem folk som var døde for over hundre år siden. Hansine og Gabriel la begge inn i snakket det de visste om dem. Derfor bar det svært langsomt fremover til det punktet der ættelinjene skulle møtes. Gabriel glemte å jage på hesten, som gikk som han var i humør til. De vant seg ikke hjem før det var mørkt, og likevel hadde de ikke fått greid opp i den floken de hadde begynt på.

— Hvor alt var stort på Nesset, mest som på Haugum! Det lå høyt og fritt. En så langt utover fjorder og land, de skjøt seg inn i hverandre og omkring hverandre og laget øer og halvøer og tanger og sund.

Men det var ikke så blankt og velstelt inne. Kobber og messing og tinn skjen ikke som på Haugum, og ikke sto det alltid på rett plass heller, det sto som det falt seg. Det var en stund siden det hadde vært rettelig husmor her, som kunne få fart i kvinnfolkene. Og i fjøset var det ikke bedre, tykte Hansine. Men her torde hun ikke ta seg noe for. — Budeia var ikke bare sid bak, men foran også, og både bred og mektig i kjeften.

Kobber og messing og tinn kom snart til å skinne. Rekker og hyller ble gjort i stand, og nye kom opp der de manglet. Gabriel slo dem opp sjøl. Hun fikk de halvstore guttene hans til å ta i et tak både her og der innendørs, når det knep om. Det smakte dem ikke alltid, men hun sa så faren hørte på, at om kvinnfolkhjelpen var knapp nok, skulle stellet ikke være kleinere på Nesset enn på de andre gårder av samme storleik.

Gabriel kremtet og tidde. Og guttene lydde henne. Medgangen hun hadde, synte seg ikke bare på gulv og vegger, på mat og anretning, men snart sagt hvor en så seg omkring i de to stuelånene. Hun var bare tyve år og hadde så my mot å ta av.

Da budeia ble klein og lå til sengs noen dager, måtte hun ned i fjøset. Hun tok til på egen hånd å fôre, som hun hadde lært på Haugum der melken alltid var fetere og ga mer smør enn på Nesset. Hele gården la merke til forandringen og nevnte den. Gabriel mente det måtte gå til mer fôr enn før. Fôret en for sterkt nu, så ble det verre smalhans til våren enn det pleide være. — Nei, mente Hansine, det gikk ikke mer enn før, det ble bare bedre nyttet ut og derfor drygere. Han kunne være med og se på. — Det gjorde Gabriel, og ga seg, det vil si . . han sa ingen ting, han lot henne klemme på.

Men da budeia tok over fjøset igjen, ble det som før. Og den forandringen la også alle merke til, men ingen nevnte den for *henne*, de torde ikke. Gabriel ville ha fred. Men Hansine unnså seg ikke, hun var blitt vant til medgangen. Hun gikk ned i fjøset og ville lære henne ny skikk, men så varsomt hun enn prøvde å fare frem, budeia ble blek og sa at Hansine var ikke kjerringa på gården — ennu. Hansine kunne bare si fra når brøllopet skulle stå, så ville hun si opp og dra sin kos.

Hansine ble rød helt opp i hårrota. Hun sa ikke et ord, men gikk, og enda hun gikk langsomt, var det flukt. Hun hadde helt siden hun kom, merket avind hos de andre kvinnfolkene, men ingen av dem hadde vågd stikke henne før, de hadde heller sett sin monn i å gjøre henne til lags. De hadde nok gjort seg sine tanker om hvorfor hun arbeidet som bare en matmor gjør, og ikke som en tjener på gården.

Hansine nevnte ikke til Gabriel om motgangen hun hadde fått, men han kjente ansiktet både på henne og på budeia, og visste samme dag det som var hendt.

Den kvelden gikk han efter henne, da hun kom ut av døren med en tent lykt i hånden. Det viste seg hun skulle på buret. Hun hørte skrittene hans i marssneen, den hadde frosset i kveld, kravet seg, efterat den hadde tint i sola i dag.

Hun visste hvorfor han kom. Det hun hadde arbeidet så trutt for i hele vinter, nu skulle det bli noe ut av det . .

Om litt sto Gabriel bak henne. Lykta lyste ikke bedre enn at her var mer enn halvmørkt. Han sa at ville hun, så skilte han seg ved budeia. Så kunne hun få en hun likte bedre.

Han hadde snakket som om han hadde smått om tid, eller som om han visste at noen sto på lur utenfor og vaktet og ventet, for å se hvor lenge han var inne på buret denne gangen.

Hansine snudde seg ikke og svarte ikke straks. Han la til at i så fall måtte hun bli værende her og bli kjerringa hans.

Hansine sto som hun hadde stått. Lykta hang nede ved knærne hos henne. Lysningen kom nesten vekk mellem de to. Hun sa stilt at det var vakkert at han ville henne så vel, hun var bare et fattig mennesk. Men—e — dette var kommet så kvasst på henne, det var nok best hun fikk sove på det.

Det tykte han var rimelig, *hun* var ung, og *han* snart gammel å regne for, enda han kjente seg som en sprek ungdom ennu.

Gabriel gikk, og hun ble igjen og var storglad. Nu fikk både hun og foreldrene hennes og han Gabriel det slik som de alle ville ha det. Nu trengte hun ikke være redd røken lenger. Nu skulle hun ut av fattigdommen og opp i ætten, mellem de største i sin ætt. De skulle bli småøyet de som hadde sett ned på henne og ristet på hodet av foreldrene hennes.

Men senere på kvelden, mest efterat hun kom til sengs, var hun mer fortenkt enn glad. Nei, glad var hun ikke lenger, men det syntes hun at hun skulle være, nu hun var nådd så langt.

Hansine lå og ordnet på gården. Hun skulle gjøre mer enn rett for seg her, hun skulle arbeide jevnt og støtt, som hun hadde gjort. Kanskje fikk hun han Gabriel til å drive litt hårdere, enda han ikke var den mann som trengte det. Men gården skulle helst komme opp mellem de grommeste, som den var mellem de største .... av bondegårdene da.

Hansine ordnet for foreldrene sine også. Hun skulle hjelpe dem, det kunne hun nu, både på den ene og den andre måten. Om moren engang ble enke, ville hun ta henne til seg, hun skulle få bu her hos sin egen datter på en stor og vakker gård, mest så god som den hun fikk efter far sin.

Men ikke engang den tanken gjorde Hansine glad. Hun ba Fader vår, slik som hun var vant til, hver en kveld, efterat

hun kom i seng. Denne gangen la hun til, fordi hun visste det var hennes skyldighet: «Takk, kjære Gud, for det at æg ska' få bli vårån hen all mi tid.»

— Dagen efter, straks efter non, hendte det Hansine noe rent uventet. Hun så gjennem kjøkkenvinduet en svær kar hun syntes hun skulle dra kjensel på. Han kom kjørende forbi på landeveien med et tømmerlass, han gikk i bredd med sleden og holdt øye med huset. Det var Eivind .. Eivind Hansen. Veien hellet, og hestene hadde travelt nedover på det gode føret. Den svære kroppen hans arbeidet for å følge med, de lange armene holdt igjen i tømmene.

Hansine kjente hestene, han var altså i skogen hos naboen, hos Veiseten.

Hun ble het, og hun ble kald. Hun hadde hverken hørt eller sett noe til Eivind i hele vinter, han måtte ha kommet hit til grenda nylig. Han kunne være trygg .. Inn til henne slapp han ikke noen lørdagsnatt. Om han regnet med henne, da misregnet han seg, *hun* hadde ikke narret den mannen hit til bygda.

Samme dagen spurte Gabriel om han skulle gjøre alvor av å si opp budeia.

Hansine så tilsides og sa at det kanskje var best å dryge litt, eftersom det ikke hastet.

Nei, mente han, budeia hadde det ikke noe hastverk med, men med *han*, for han ville stelle i stand til brøllop.

Da så hun ikke lenger tilsides, men rett ned for seg, og ble stående slik, og var rød og uviss.

Slikt hadde Gabriel Nesset aldri sett hos henne før, og aldri tenkt kunne hende. Han gikk ovenpå og kledde seg om, og kjørte inn til byen, til foreldrene hennes. Han snakket lenge med dem, og vendte ikke hjem før bortimot midnatt dagen efter. Han hadde et brev med til henne, det første hun hadde fått noen gang. Hun fikk det tidlig om morgenen da hun kom ned fra loftet. Faren hadde skrevet flere store sider, slike som han brukte til det han kalte dokumenter. Han som kunne

Vårån hen — værende her.

være så full av skøy og trøysamhet, han hadde bare tunge ord. Hun så ingen ting til det gode smilet hans, mens hun leste:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Pro Primo havde Hansine grundigen at eftertænke, hvad det havde for en Betydelse at en Mand som Gabriel Nesset bad hende at forblive paa Gaarden som hans lovlige Egtehustru; thi et saadant Lykkens Tilbud modtog hun ikke, kun fordi hun var et godt og dygtig Mennesk, men fornemmelig og først og fremmest fordi Gud i sin Naade havde ladet hende skue Dagens lys i en Æt, der hørte med mellem de bedste i Bygderne herindover.

Pro Secundo var Lydighet mod Forældre en af Gud paabudt Pligt; thi der var en alvis og almægtig Gud over os. Gjennem kjærlige, oplyste og fornuftige Forældre udtalte han sin ophøiede Vilje, som vel opfostrede og lydige Børn havde at følge, enten de forstod hans Vilje, eller den ikke var at forstaa for det unge Kjød og Blod; thi Forældrene havde han i sin Visdom skjænket dype og smertelige Erfaringer, som vare skjulte for den opvoksende Slegt.

Pro Tertio skulde hun tænke på sin Æt, som det gjaldt at holde ihop med, og til Støtte, Opmuntring og Belæring her udi læse over endnu engang hvad Gud siger om sin Miskundhed, der varer i tusinde Ledd mod dem, der elske ham og holde hans Bud.

Pro Quarto skulde hun ikke glemme, at hendes Forældre ingen Ting kunde gjøre for hende, men at det vilde være dem en Trøst for megen Modgang og en Hjertensfryd i den Alderdom, de gik imøde, om de vidste, at ialfald et af de mange Børn, som Gud havde velsignet dem med, kom op af Fattigdommen og kunde gaa jamsides de bedste i Ætten.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

«Moder beder mig hilse dig og sige, at hun haver opsendt brændende Bønner for dig, og jeg agter at følge hendes skjønne Eksempel.»

Slik sto det til slutt.

Om kvelden samme dag spurte Gabriel:

«Hi du lessi brævet frå far din?»

«Ja.»

Senere sa hun at hun hadde synes hun var for ung kanskje, men når han far mente hun var gammel nok, så ville hun gjerne at budeia ble sagt opp — heller i kveld enn en annen dag.

Og Gabriel sa opp budeia den kvelden.

IX.

Dagen efter stelte Hansine i stand seng til seg inne på et kammers, skilte lag med de andre kvinnfolkene om natten. De hadde ligget på samme loftet hittil, hun syntes dette kammerset var høveligst, det hadde lås og nøkkel som gikk til låset. Hun mente det måtte ikke skje at Eivind Hansen kom til henne, hun kjente seg ikke trygg for den mannen noen natt. Hun lå for stengt dør.

De andre kvinnfolkene gikk ut fra at nu var det blitt visst mellem husbonden og Hansine, eftersom hun lå for seg sjøl, og eftersom budeia var sagt opp og skulle reise.

Neste lørdagsnatt våknet hun, det var tunge skritt på gangen. Hun lyttet, og hørte at mannfolk snakket, hun hørte tydelig Eivind, hun skulle ha kunnet skille det målet ut mellem alle andre. Det var stort og rundt og mørkt, men han brukte alltid likesom bare lite grann av målet, og det var alltid nok.

Hansine kunne ikke sove, enda det var blitt stilt omkring henne. Hun ble liggende og bie utover natten, det banket inne i kroppen, det ropte langt inne i henne, men hun svarte ikke. Endelig kom de skrittene hun hadde ventet på, like mot døra. En hånd tok et stilt og kraftig tak i låset, bare ett. Den

ga seg straks den merket motstanden, den hadde nok visst at døra var stengt, før den tok fatt.

Men senere, en annen natt, det var midt i uken, våknet hun. Da var det også en hånd som tok i låset, den vred håndtaket til den ene siden og stanset forundret over motstanden, likesom tenkte seg om. Vred efterpå over til andre siden, langsomt og med seig styrke.

Det ble tyst. Stillheten var full av eftertanker. Om en stund hørte hun trinn på hoselester. Hun var ikke aldeles sikker på hvem det kunne være. Var det han Gabriel, da kjente han seg kanskje krenket, men ikke hadde det vært meningen å krenke; dette bar kanskje galt av sted.

Morgenen efter kjørte Gabriel bort, han ville komme igjen til kvelds, sa han. Men han kom ikke den kvelden, ikke dagen efter heller. Hansine tenkte ikke stort ved den tingen, han skulle gifte seg, og hadde vel fått et og annet uventet å ordne med.

Men den dagen kjørte en kar inn på gården med et brev til «velagtede Pige, Hansine Haagensdatter Solstad». Det var fra presten Linge, han ba henne se innom prestegården en dag, så snart hun fikk tid. Han hadde noe alvorlig å tale med henne om, noe som angikk både hennes timelige og åndelige vel. «Jo før du kommer, desto bedre for oss begge,» skrev han.

Hansine ble opp i under. Hun var ordløs. Til slutt trodde hun å forstå det måtte være foreldrene hennes eller han Gabriel som kanskje hadde snakket med presten, og bedt om at han måtte råde henne til å gifte seg med husbonden sin, og så hadde de glemt å si fra at nu hadde hun gitt seg.

Om kvelden samme dag vendte Gabriel hjem, han så blek og dårlig ut. Hun trodde han måtte ha vært i lag med noen og drukket litt for my, og ennu ikke hadde kommet seg efter sviren. Dagen efter synte hun Gabriel brevet.

«Æg trur det e' best du reise åt presta imorra,» sa han.

Hansine så han var mørk og lei seg, hun trodde ikke lenger det kunne være fordi han var klein. Kanskje kunne han ikke glemme at døra til kammerset hennes hadde vært låst.

Morgenen efter gjorde hun seg i stand til å fare. Veien var

nesten halvannen mil. Dagen var grå, men det var helt lyst da hun satte seg opp i spissleden. Den yngste gutten hans Gabriel, fjortenåringen, som skulle skysse, stelte omkring henne med fellen og tømmene, og ga seg litt for god tid, syntes hun. Han var ellers en kvikk fyr, og de tykte godt om hverandre, de to, men i dag sa han ikke mer enn han akkurat var nødt til, og han hadde likesom ondt for å se på henne. Han var nok i ulag fordi han skulle gjøre denne reisen, og hun var ikke nettopp slik i humør at hun prøvde på å kvikke opp gutten. Hun la også merke til at Gabriel ikke var ute i døra eller på trappa nu hun skulle av sted. Men alt dette gikk ikke slik inn på henne i dag, som det ellers ville gjort, for hun hadde så mangt og my annet å tenke på. Men en kom til stede, budeia, hun stilte seg frem i fjøsdøra da hun hørte bjellene meldte at nu dro Hansine. Hun hadde så leit et smil, det var trygt i ondskapen. Hansine hadde det ikke godt. Et og annet var omkring henne som hun ikke fikk øye på, hun bare kjente det, men visste ikke navn på det.

Det var mildvær i dag, og det hadde det vært en tid. Grå, disig luft, grå sne. Føret var på nedgangen. Det gled godt ennu, men skulle dette været bli stående, ville det snart være slutt med vinterføret.

Hun kom i tanker om at rett nu var tømmerkjøringen forbi. — Hvor skulle Eivind ta veien *da*? Det var dårlig av en stor, voksen kar å følge efter et kvinnfolk som ikke ville vite noe av 'n. Hadde han da ingen stolthet? Møtte hun den mannen så smurte hun på gampen og ville ikke se tilsides engang.

I prestegården gikk Hansine rett inn på kontoret, som hun gjorde da hun gikk her og leste. Presten Linge satt ved arbeidsbordet og skrev, tykk og tung og helt igjennem rolig. Det tynne, hvite bruset av hår sto som en glorie omkring hodet. Han merket at noen kom inn, men så ikke opp før pennen hadde gått seg tørr, og det tok noen tid. Da han endelig fikk øye på henne over brillene, ble ansiktet mørkt. Det hadde ellers hatt et godt smil til henne hver gang han traff henne igjen efter konfirmasjonen, enten det var på kirkegulvet når han katekiserte, eller andre steder.

Presten ba henne ikke om å sette seg ned. Han la pennen og brillene bort, og strakte seg efter den lille sølvskåla som alltid hadde stått på arbeidsbordet den tiden hun var konfirmant. Han reiste seg og gikk like inn på henne med skåla løftet opp. Alt dette uten å si et ord.

Endelig spurte han mens han så henne rett inn i øynene, om hun kjente denne skåla.

— Ja, sa Hansine, hun hadde sett den før.

Det ble så stilt. I mildværet dryppet det fra takrenna utenfor, det dryppet uten å blinke. Men hvert drypp ga et lite klask. Noe ondt og ilt var i nærheten og ville springe på henne. Men hun kunne ikke se tilsides efter det, for hun måtte ikke slippe øynene som stirret på henne.

— Kunne hun huske at det hadde vært en gullskilling i denne skålen?

Et iltert lys traff Hansine. Hun sto en stund og var blind og kunne ikke tenke riktig klart, hun mistet taket hun hadde hatt i øynene på presten. Det varte og dro ut før hun kunne si at hun hadde hørt om den gullmynten, men aldri sett den.

«Har du noen gang sett en gullmynt?»

«Ja, det hi æg, — men han hørt *mæg* te.»

Hansine hadde kommet seg litt, hun så presten rett i øynene.

«Det vil jeg gjerne tro. Men i Sandmoan og utover bygden mener folk at den gullmynten som kom bort fra dette kontor og aldri er kommet til rette, er den samme som den du har vekslet og satt inn på sparebankbok. Jeg er blitt varslet både fra den ene og den annen kant. Og jeg har selv vært i banken, og erkyndiget meg om at det var en gullmynt av samme verdi som den jeg har mistet. Det var et tifrancstykke av gull. — Hvor har du fått en slik mynt fra? Her i landet gis det jo ikke gullpenger. Hvem kan ha gitt deg den?»

«Jau,» sa Hansine og stred, «det va' ein bror åt futfruen.»

«Ingeniør Brinchmann. — Ja, det har du sagt til dine foreldre. Men foged Bassøe og frue kjenner ingen ting til dette. De har aldri sett gullpenger hos sin bror og svoger . . og aldri

hørt eller sett at han har gitt deg noen. Kokkepiken er blitt spurt; hun sier hun selv fikk tolv skilling i drikkepenger, og du har selv sagt til henne at du fikk tolv skilling.»

«Æg fikk både tolv skjelling og gullskjelling.»

«Så. Men hvorfor fikk *du* gull og ikke *hun*?»

«Det skull' våra dydens belønning, sa 'n.»

«Hva mente han med det?»

«Han sa itnå om det.»

«Er kokkepiken ikke dydig?»

«Det kjende æg mindr' te.»

Presten tidde, han mistet tråden for noen øyeblikk.

«Hm. — Han syntes altså godt om deg?»

«Æg hørd it han sa nokka om slikt.»

«Men .. men hvorfor viste du ikke din medtjener eller andre i huset gullmynten?»

«Æg tøkt it det kom andr' ved.»

«Det var ukjærlig tænkt.»

«Æg likt' it følkje ikring mæg meir hell nettopp *akkurat*.»

«Det er noe hårdt ved ditt sinn. — Om du har kunnet stjele denne gullmynten, da har du også kunnet lyve for dine foreldre.»

Presten stirret, han ville bore seg inn til sannheten gjennem øynene på henne, men han kom ikke gjennem dem. Om en stund lot han sølvskåla synke i hånden som holdt den.

«Jeg har bedt fru Bassøe skrive til sin bror, ingeniøren, for å få hans bevitnelse for at du taler sannhet. Han oppholder seg i Syd-Amerika. Nu er det den fortredelighet at hun ikke har hørt fra ham på over et halvt år, og hun tror at hans siste adresse er usikker. Den ingeniør er overhodet en litt uregelmessig person. Brev frem og tilbake vil i lykkeligste tilfelle ta et halvt år. — Du ser jeg har sendt bud efter deg for å rense ditt rykte, Hansine. Det trengs. Man fortalte meg allerede før din konfirmasjon at du ikke var ærlig. Man kom med eksempler. Men jeg vaklet ikke i min tro på deg, ikke før nu, da jeg hørte du hadde vekslet gullmynten. — For noen dager siden bekreftet en husmannskone under Haugum da jeg uttrykkelig spurte henne, at hun var til stede da en liten

saks som lenge var savnet, ble funnet gjemt i din seng. Du sa at du aldri hadde rørt den.»

«Æg hi aldri rørt a.»

Presten gikk hurtig fra henne, satte skåla med et kvasst smell på arbeidsbordet, og ga seg til å ile rundt i rummet, enda så tykk han var. Han rev en lang tobakkspipe til seg, som om han ville stoppe den, men gjorde det ikke, han øket farten og hadde pipa i hånden. Hansine var ikke helt sikker på om han var harm på henne eller på husmannskona. Da fór han med ett bort til henne:

«Jeg har talt med folkene på Fuglem hvor du gjette til du var tretten år. Har du ingen ting å tilstå fra den tid heller?»

«Næi.»

«Tør du si det foran den levende Gud?»

«Jaha, det tørs æg.»

Presten vendte seg. Harmen hadde falt sammen i ham. Han gikk, men den sterke farten var vekk. Han stanset ved et vindu og så ut.

«Jeg vet at du ble mishandlet på Fuglem, du sultet og ble banket i utide, sier folkene på Haugum.»

Han tidde og så på det grå mildværet, og sukket tungt som ut mot en evighet. Siden satte han seg på nærmeste stol.

«Vitnesbyrd står mot vitnesbyrd. — Jeg har kjempet for deg, Hansine, samtidig med at jeg har kjempet for meg selv. Jeg har hatt frommere konfirmanter enn deg, men ingen herligere utrustet med forstandens klarhet. Nu ber jeg deg: Kom til meg, om du noen gang trenger trøst eller annen hjelp. — Enten du er uskyldig, eller skyldig, jeg vil stå deg bi. — Det er ingen synder så stor, vet du nok, at han ikke skal tilgis og støttes, så sant han viser oppriktig anger. — Kom til meg om du noen gang har noe å tilstå.»

Han reiste seg som for å syne henne at møtet var slutt, men dreide om mot en dør og åpnet:

«La Oline sette inn en skål melk! Jeg har besøk.»

Han lukket og snudde seg innover mot Hansine, tok et skritt, men ansiktet som han møtte, stanset ham. Han hadde

sett det akkurat slik før en gang, vrengt og hvitt, ukjennelig; det var på konfirmasjonsdagen, da hun vendte det åttende bud mot ham og hele menigheten.

Presten stirret, hun smilte forbi ham. Han sto og var uviss, hun ydmyket ham, enten hun visste det eller ikke. Harmen tok ham igjen. Han buste ut:

«Har du ingen ting å tilstå fra skolen, Hansine?»

Smilet sto fast i ansiktet, frosset fast, hun hvisket:

«Næi.»

Da falt harmen i hop igjen hos presten, han angret, han visste hverken ut eller inn. Han drev, til han igjen snudde seg mot henne.

«Sitt ned, Hansine.»

Hun svelget.

«Takk, æg står så godt.»

«Så drikker du en skål melk.»

«Ellers takk, men æg åt og drakk før æg fór heimant.»

Han var ikke vant til å ta slike innvendinger mer alvorlig enn bøndene gjorde. Han skjøv litt på en stol som han tiltenkte henne, og vendte henne halvt ryggen, for det gjorde ondt å se dette ansiktet.

Da kom en hånd stikkende frem forbi ham:

«Farvel.»

«Men kjære du, du må da vente.»

«Det sett ein heim' og vente på mæg — en som trur æg e' eit ærlig mennesk.»

Presten kremtet et par ganger tett på hverandre.

«Jaja, når du ikke har tid, så . . Farvel. Gud velsigne deg!» Han fulgte noen skritt efter henne. Han sa med vekt:

«Jeg tror også du er et ærlig menneske, Hansine.»

Hun vendte seg ikke om mot presten, hun smilte ikke lenger, hvisket ikke, nei hun sa klart:

«Det trur æg ka æg vil om.»

«Hva sier du barn! Hva er det du våger!»

Hun hadde åpnet døra, men dreide seg ikke om da hun tok opp igjen:

«Det trur æg ka æg vil om.»

Hun ble ved å gå, til hun satt i spissleden. Der satt hun, mens gutten spente for. Presten var i fine, lette tøfler og gikk ikke efter henne gjennem den våte sneen; han sto i døra og grunnet, før han vendte om og steg inn.

Gutten kjørte fort. Her og der i staupene sto vann. Hun fikk et og annet lite fint skvett i ansiktet. Men hun tørket det ikke vekk.

Det varte ikke lang stunden før det rant efter henne at Gabriel hadde vært så mørk og lei seg. — Hadde han hørt noe? — Og gutten som skysset henne, hadde og vært så underlig i morges.

Hansine vendte seg et øyeblikk i sleden og så et stengt ansikt bak på hundsvotten. Hun så hele bygda i det ansiktet.

Hun nådde Nesset utpå eftermiddagen. Ennu var det lyst. Hun ga ikke gutten eller hesten et øyekast, da hun steg ut av spissleden og gikk opp på kammerset. Ikke ett ord falt mellem ham og henne på hjemveien. Hun hadde forkjølt seg, var klein, kjente seg stupeferdig. Hun dro helgeklærne av og la seg til sengs. Gabriel sjøl kom opp og så til henne.

«Du vil da vel ha mat?» sa han.

«Næi.»

Gabriel tok et par skritt frem på gulvet og sto og tidde og ventet. Da spurte hun:

«Vil du it hør' ka presten sa?»

Hun så på Gabriel i det samme, hun ville gjerne kvikke opp mannen, hun forsto han trengte det.

«Han hadd' vel mykji å fortæll', han?»

«Han sa . . . 'æg trur du e' eit ærlig mennesk', sa 'n.»

«Ja, det va' rimelig.»

Ordene var kalde og likesæle, syntes hun. Hun ventet på at Gabriel skulle si noe som gjorde henne godt, hun ville gjerne bli trygg, men han sa ikke mer. Det kom henne for at han svek henne i denne stund, han satte ikke så stor pris på henne som før, fordi folkesnakket rakket henne til. Hun mintes

Heimant — hjemmefra. Staup — hulning i veien.

med ett gutteansiktet bak på hundsvotten i dag; det lot til at hun var mislikt av dem også som ikke trodde dårlig om henne.

Dagen efter lå hun og kjente seg rettelig nedfor. Gabriel kom opp til henne, han var mørk i synet. Pannen ville likesom utover øynene for å dekke dem, han hadde nok ikke sovet stort i natt, han heller.

Han sto borte ved vinduet og så ut, snudde halvt ryggen til henne. Sola skjen, det var marslys. Våren blinket i det. Sola brøt inn over gulvet og senga. Her var likesom altfor lyst i dag. Det var kanskje derfor han ikke så innover rummet, da han begynte å snakke om at sønnene hans hadde slått seg rent gælne. De hadde hørt gjete at han tenkte på å gifte seg, de var rent ulykkelige. De hadde bent frem lagt henne for hat, siden de hadde blitt klar over at her skulle bli brøllop.

Hansine lå uten å røre på seg. Hun hørte målet lenge efterat han hadde talt. Det var så fullt av løgn at hun ble ordløs. Øynene lukket seg, de ville ikke se på at alt seg sammen, som hun hadde bygd opp i de siste sju, åtte månedene. Hun hadde foreløbig ikke noe hun skulle ha sagt. Hun lå og ble klar over Gabriel og sønnene og seg sjøl. Og det tok tid. Omsider visste hun god greie på hvorledes det hele hang i hop. Han hadde vel hørt mangt leit om henne i de siste dagene, for nu var de gamle, usikre historiene om henne blitt sikre, de også, og nu var vel snart sagt alt folk gått over til å tro hun var uærlig. Han var redd for å få en flekk på seg sjøl, på gården og ætten sin, om hun ble kjerring her. Han var ikke sikker på at hun kunne få rensket ryktet sitt, og derfor mente han det var klokest å bli kvitt henne så fint som mulig.

Gabriel ble ved å tie, han hadde sagt *nok*. Derfor var det stilt, helt til hun begynte å snakke. Da skalv det ur lite grann i henne.

«Hvis såskjønt du angre dæg, så e' det it mæg imot å dra min vei strakst.»

«Snakk it slik, Hansine. Du må sjølvsagt ligg' her te du blir fresk.»

Efter det svaret ble hun på nytt ordløs en stund. Men til slutt kom hun igjen:

«Æg hi aldri skikka bud hverken ette dæg hell gården din.»

«Næi næi,» svarte han fredelig, «det va æg som hadd' bruk for dæg, veit du.»

Han dro en stol bort til vinduet og satte seg og så ut. Om litt sa han at han ville kjøre inn til Sandmoan i dag, og fortelle foreldrene hennes hvor fornøyd han hadde vært med henne, og hvor dyktig og tru hun var, men at hun aldri kunne få det godt her på gården, når sønnene hadde slått seg vrang.

Det varte lenge, kanskje en hel halvtime, innen noen av dem snakket. Det var hun som endelig fant noe å si:

«Du e' it den mannen æg hi tænkt.»

«Næi, det kan så våråå det.»

«Hu moster Grete brydd' sæg it om følksnakkje', hu.»

«Æg trur it på følksnakkje', æg hell.»

«Æg bryr mæg it om å bli gift med ein mann som kjøre rundt på bygdom og spør sæg for om æg e' eit ærlig mennesk.»

Hansine hørte han fikk det med å ville gå. Han reiste seg, satte stolen tilsides, han dro seg mot døra. Hun så vekk, så inn mot veggen.

Så gikk han.

X.

Utpå eftermiddagen, nyss før det begynte å skumre, banket det varsomt på døra til Hansine. Det var uvanlig at en banket på før en gikk inn. Det fór gjennem henne at det måtte ikke være bygdefolk. Hun tenkte seg om før hun sa: «Ja, værs' go.»

«Det e' bærre mæg,» sa den mannen som steg inn, han fylte hele døråpningen. Det var Eivind ... Eivind Hansen. — Han hadde hørt at hun lå klein og så ville han gjerne få vite hvorledes det gikk henne.

Da hun endelig svarte, sa hun at det gikk henne bedre efter hvert.

— Det var godt, mente han; for han skulle dra til Amerika, og det var hyggelig å ha med seg en slik beskjeng. Var det så at hun hadde noen venn eller slektning i Amerika, som han kunne bære frem helsning til fra henne?

— Næi, hun hadde ingen slike i Amerika.

Da ble det tyst noen øyeblikk. Han vendte på en tobakksskrå langt bak i munnen. Hun bød med vilje ingen stol, ba ikke om at han måtte sitte ned, hun syntes det var underlig at han ikke gikk.

— Ja, sa han, nu dro han sin kos og skulle ikke ligge noen i veien, hverken mannfolk eller kvinnfolk. Han kom aldri til Norge mer. Derfor ville han tillate seg enda et ur lite spørsmål til henne på fallrepet. Og det skulle hun ikke fortryte på, for han var en som ville henne vel, og han var mann for å tie, hva svar han enn fikk... Det hadde gått det ordet tidlig i vinter at hun skulle gifte seg med husbonden sin. Om slikt hadde vært sant, så var det kanskje ikke sant lenger?

Hansine torde ikke svare før opprøret han reiste i henne, hadde lagt seg, hun ville ikke la seg merke med hvor uhøvelig han hadde spurt. Likevel var det ikke vanskelig å høre hvor nedforkommen hun var da hun utydelig sa:

«Om inkvan spør dæg om slikt, så kan du sei' du kjenne it nokka te det.»

Men Eivind Hansen sto foran henne for siste gang, og store ting sto på spell. Røde og bleke flekker sprang frem i ansiktet, han kremtet, stelte seg i stand til et ordentlig utfall. Målet klang rundere, mørkere, det dundret likesom, enda han prøvde å tale lavmælt.

— Han visste så noenlunde hvorledes det hang i hop, sa han. Bygda var full av sladder om at hun skulle ha stjålet. Hvis såskjønt husbonden hadde tenkt på slikt noe som giftermål, så hadde han naturligvis gitt opp *det*, efterat sladderen kom på; for en bonde var alltid feig og kroket, og tenkte bare på seg sjøl. Men han, Eivind Hansen, var mann for

Beskjeng — beskjed.
Inkvan — noen, en eller annen.

å stå for både ett og to slag, og krøp ikke unna, ikke om han ble slått dau engang. Ville hun følge ham til Amerika og begynne et nytt liv, så sto han her, han hadde reisepenger nok til dem begge. Jord fikk han gratis derborte så my som han ville ha, og de skulle ende som velstandsfolk, såsant de fikk ha helsa.

Nu kunne ikke Hansine klare seg lenger, det bar over ende med alt inne i henne. Hun hadde ikke grått på år og dag, men nu måtte hun til foran denne mannen, som hun hadde kjent godhet for og trygghet hos. Hun dro teppet over seg og veltet seg i jammer under det.

Han sto og så på hvorledes det arbeidet under kleet, som om et vilt dyr ville fri seg og komme ut, vekk. Han lot henne klemme på. Imidlertid var munnen blitt full av tobakksspytt, han så seg om for å bli kvitt det. Han gikk bort og løftet på en luke i ovnen og sendte hele spruten ned i. Siden tok han en stol og satte seg ved senga og ventet. Da det dro ut før hun kom til ro, begynte han å stryke mildt hodet og ryggen under kleet.

«Ska' vi it snakk' sammen, Hansine?»

Senere sa han:

«Vi fe det kanskje godt, vi to.»

Og om en stund la han til at han alltid hadde vært glad i henne, enda hun aldri hadde tykt at han var god nok.

Litt efter litt ble det stille i senga. Han hørte ingen ting dernede, kjente bare en og annen rykning i kroppen hennes. Han ble ved med å godsnakke og å stryke.

Endelig spurte han:

«It sant? Du reise' med mæg te Amerika?»

Hun slo teppet tilsides. Ansiktet var rødt, varmt, forgrått; hun så ut til å være sløv og ør.

«Æg reise inn te byen,» sa han, «æg e' ferdig her. — Om du vil, snakke æg med forældrom din'.»

Hun stirret på mannen mens hun dro seg nærmere veggen, hun var med ett våken.

Foreldrene! De kjente sladderen. Presten hadde talt med

dem. Og nu skulle hun komme flygendes hjem med Eivind Hansen for å si farvel og dra til Amerika, og sladderen skulle bli liggendes igjen. Skammen skulle henge ved henne for alle tider. Folk skulle snakke om henne og gullskillingen om hundre år, som de ennu nevnte mellem seg den gutten i Storli-ætten som var blitt stortjyv.

Hansine gapte et par øyeblikk, et langt sukk fylte henne. ... Far og mor ... far og mor ... og søskenene og hele ætten ... og alt folk ... nei, hun torde ikke fly. Hun måtte bli, hun måtte trøste far og mor ...

«Det e' vakkert av dæg, Eivind, men æg vil it reis', æg kan it gift' mæg med dæg.»

«Her e' du utskjæmt,» sa han.

«Æg veit det.»

«Kom, bli med. Æg ska' aldri nævn' det du hi gjort.»

Hun glodde på mannen. Og dro seg unna. Om litt satt hun i senga med ryggen klemt opp mot veggen.

«*Ka æg hi gjort?* Du trur æg e' tjyv?»

«Det trur alt folk.»

«Men *du?*»

«Æg hi snakka med følk som kan bevis' at du it alltid hi veri ærlig.»

Hun stirret en stund før hun kunne få målet opp.

«Og du vil gift' dæg med en tjyv?»

«Du gjær it slikt meir, trur æg. — Æg e' glad ti dæg, Hansine.»

Hun så rundt på ansiktet hans og forbi hodet hans. Med ett forsto hun hvorfor hun hadde holdt seg denne mannen fra livet, enda hun syntes godt om ham. Han var en fremmed en ... en av et annet slag enn hun og folket hennes, det var ikke bare fattigdommen hans og stua hans hun hadde imot.

«Du tøkt it du kunn' fri te mæg *før*, men no når æg e' lagt ut som tjyv, no tykkje du at æg e' låk nok te dæg, og du bra nok te mæg.»

Hun kunne ikke stenge for smilet. Øynene og leppene ble fulle av det ... «Og du meine' at æg vil gift' mæg med ein mann som trur æg e' ein tjyv?»

Han ble stum. Omveltningen mellem dem hadde kommet for brått. Hun fant seg fortere til rette nu:

«Gå din vei! Her hi du ingjen ting å gjåra.»

Nu var smilet borte. Øynene var kalde, grå stein. Men han kunne ikke gi opp så fort.

«Unnskyld mæg, om æg hi gjort dæg urett.»

«Æg rope på følk om du it går!»

Han reiste seg og dro seg langsomt mot døra, som om han tenkte efter hvorledes han skulle rette på det han hadde gjort rangt. Men han fant ikke ut av det. Og så gikk han uten ord og helsing.

Ikke lang stund efterat han var vekk, sto hun opp og vasket og kledde seg; hun hadde fått litt fart, det var et og annet forsømt å ta igjen. Ingen tårer lenger, bare et langt sukk nu og da, som hun ikke la merke til. Hun plukket frem alle klærne sine og la dem i lag på lag i kista, og ordnet på beste måten både i laupen og korga. En og annen gang stanset hun, det hun hadde å gjøre, kom likesom bort for henne, men så fant hun det igjen og tok fatt på nytt. Det gjaldt om å bli ferdig før det ble altfor skumt.

Siden gikk hun ned i kjøkkenet og dro frem kake og smør og ost og melk og åt lenge og i tanker, mens husets folk kom og gikk omkring henne i skumringen uten at det smalt i noen av dem.

Om morgenen dagen efter regnet og blåste det fra syd. Da satt hun i karjolen på vei til Sandmoan. Efter henne, langt efter henne, kjørte yngste gutten på gården, fjortenåringen, med kista og laupen og korga og rokken og en panke. Hun hadde ikke sagt farvel til noen av dem. Ingen hadde sagt henne ett ord siden hun kom hjem fra prestegården. Endog budeia tidde. Hun hadde ventet seg noen fantord fra henne om at sannelig gikk utrolige ting for seg, når Hansine kunne komme fortere fra Nesset enn hun. Men budeia bare smilte og var i godt humør.

Nei Hansine hadde ikke snakket til andre enn gutten, da

hun ba om hjelp med reisetøyet og om skyss, han hadde alltid lydt henne. Sammen hadde de båret kista ned fra loftet og ut på vognen. Da hadde hun sett at truten hans dro seg i hop, likesom han ville til å gråte, og han hadde dulgt ansiktet så godt han kunne. Men hun hadde ikke vært god for å gi gutten trøst eller snakke ut om at bygdeslarvet løy på henne.

I dag strøk skyene lavt av sted. Vinden var nesten varm, hun kjente den som noe kvalmt. Regndråpene frisket henne ikke. Det var svært førefall. Karjolen gikk lange stykker med det ene hjulet høyt på sne, mens det andre grov i spor i selve jorden. En og annen gang så det rent stygt ut. Var veien noenlunde bra en stund, glemte hun kjøringen, men et vipp med karjolen over til siden vekket henne.

Langt inne på myra fikk hun øye på en kjerring, liten og rund, sid og vid stakk som gjemte de trippende føttene. Kroppen rugget ikke, men gled frem som om hun sto på en lav vogn som ble skuvet av sted.

Hansine og hun kjente hverandre igjen nesten samtidig, det var spåkjerringen. Det lyste opp i de vassblå øynene, de smilte mens leppene klemte seg i hop, så den lange snabeltanna stakk nedover mot haken. Hansine hadde forsmådd kortene hennes, hadde ikke villet dra et kort, da hun ble bydd, hun hadde vanaktet henne.

«Det ryk i dag ba'net mitt! Det ryk! Pass dæg for røyken!»

Hansine vek hesten tilsides, inn på henne, den ville ikke, men *skulle*, og kjerringen rullet ut i grøfta, ut i sne og vann med veltet korg.

«Uty! — Tjyv-førkj!» gnall hun.

Hesten fikk et rapp og ble med et hårdt drag i tømmene satt inn på rett vei igjen. Han fikk nok et rapp og rente av sted. Det gikk et vift av anger og angst gjennem Hansine. Det var første gangen hun hørte ordet tjyv ropt efter seg, hun kjente varsel og trusel i dette ropet.

I dag møtte hun ingen. Vær og føre var så elendig. Hun møtte ingen annen innover myra enn Gabriel Nesset, som kom fra byen, fra foreldrene hennes, kjørende i spisslede. Da slo

Førkj betyr her en lettsindig og ubluferdig kvinne.

hun igjen på hesten, hun hadde fart forbi Gabriel; hun så ikke tilsides, og han stanset ikke, sa ingen ting.

— Gabriel Nesset hadde gjort seg liten hjemme hos sersjant Solstad i går. De var tyste, sersjanten og kona, så lenge han snakket, de hadde ikke kunnet be mannen om tålmod, om å vente og se. For folkesnakket betydde ingen ting for Gabriel naturligvis. Det var mistyding og slarv og tull som folk fór med. Nei, det var sønnene det hele sto på.

Til slutt hadde han likt seg så ille at han sa han måtte hjem ennu i kveld, han hadde fått så my å stå i. Ingen ba gjesten om å bli natten over. Og så hadde han gått ut og spent for og satt seg opp i spissleden.

Da først fikk han svar. Sersjanten hadde ikke fulgt ham ut, men nu kom han efter. Han bar en korg full av gode saker, den som Gabriel Nesset alltid hadde med seg til Solstad og kona, når han gjestet dem på byturene sine. Gabriel hadde hatt den med denne gangen også. I dag fikk han den tilbake, ikke tømt som ellers — alt det gode innholdet var urørt.

«Korga di e' tung, Gabriel, men it tønger enn at du fe a vel med dæg heim te Nesset.»

Så hadde Gabriel kjørt av sted til et annet losjement og blitt der natten over, han som i det siste året hadde pleid å ha tak over hodet hos sersjant Solstad når han var i byen.

Moren gråt da hun så gjennem vinduet at Hansine kom kjørende inn på gårdsplassen. Faren gikk ut og tok imot henne, kløp igjen det ene øyet og smilte og sa velkommen og «ta det bærre med ro.» Hun forsto straks at han hadde styrket seg med sterkt.

Mens moren godgjorde henne med mat og skjenk inne i stua, holdt faren likesom en tale til henne. Hun skulle nok få oppreisning, sa han. Han skulle gå til futen og få adressen til ingeniøren, og han skulle sjøl skrive til mannen og forklare hvor viktig svaret var. Men brevet som han ville få fra ingeniøren, skulle han reise til presten Linge med, og presten ville lese det opp for folk, for alt folk i bygda.

— Sersjant Solstad gjorde som han hadde sagt. I de to, tre

ukene Hansine ble hjemme, var han innom hos futen og hos presten Linge og banken. Han skrev et langt brev som han tok avskrift av og sendte dem begge til ingeniøren, men til hver sin adresse, eftersom fru Bassøe hadde to adresser til bror sin, uten at hun var sikker på noen av dem. Han rekommanderte begge brevene, og Hansine betalte utgiftene; hun ville ikke at faren skulle koste på *henne*, som var voksen. Hver dag hadde han gode ord til henne, og var modig.

Men Hansine tenkte sitt, hun visste faren tok hver en motgang tyngre enn han ville være ved. Sjøl var hun blitt tynn i kroppen og tynn under øynene, hun var halvveis ikke til å kjenne igjen. Hun ville til Trondhjem og ta seg tjenest. Moster Grete skikket henne et fint skussmål, som skolemesteren hadde skrevet. Fru foged Bassøe hadde alt gitt henne et, dengang hun dro til Nesset. Hansine hadde skrevet til Julie, søsteren, og fått svar, at både hun og mannen hennes, han Abraham, var enige om at Hansine kunne få husly hos dem, til hun fikk seg tjenest.

Faren rådet henne til å vende nesen hjem igjen, når brevet fra ingeniøren kom og ga oppklaring og oppreisning. Da ble hun finere enn før, for da ville folk gå i seg sjøl og skjemme seg. Folk var slik, de. Ble de overtydet om at en hadde lidd stygg urett, da ble de blankere og blidere enn noen gang før. Da sa de som gutten, da han skar seg i nesen: «Det va' det æg skjønt',» sa 'n.

XI.

Hansine var på fjerde dagen ombord i jekta «Enigheten», den skulle ut til Trondhjem med både stykkgods og styrtegods til Jørgen B. Lysholm og How og til enda flere av kaksene i byen.

Været hadde vært rettelig variabelt, som en kunne vente det i april så langt nordpå. «Han e' laus i været,» sa skipperen. Han hadde hatt snekaver så tjukke og gode at han ikke så

landet på noen kant av fjorden. Og ren og kjærlig blå himmel som kunne høve i hop med vår og sommer, men ikke med strander kledd i nysne. Siden hadde han fått vinden fra sør-øst, ren motvind, mild med regn som tok sneen på en natt fra strandene og flatlandet. Den lå igjen på fjellene i store flak.

«Enigheten» hadde bautet hele døgn uten å komme byen en alen nærmere. Men endelig fikk den været fra vest, det var bedre. Nu skulle en være i byen i morgen kveld, om en kunne stole på at været ble stående så lenge på denne årstiden.

Hansine tykte det var en langsommelig ferd, hun var lei seg ombord for lenge siden. Hun hadde aldri tenkt det kunne være så kjedsamt å reise. Ti mil på fem døgn! Hun ville nådd fortere frem om hun hadde gått på sin fot til Trondhjem.

En dag hadde et dampskip rent forbi jekta med røk fra skorsteinene og hvit sprut omkring hjulene. Da mintes hun den søndagen hun sto på kirkevollen og så dampskip for første gang. Da hadde hun tenkt seg å gjøre reisen ut i verden med en slik storkar. Men så ble det likevel med en jekt, det var billigere. Om hun engang fikk bud fra faren, at nu hadde brevet fra ingeniøren kommet, da ville hun spandere på seg å dra hjemover med dampskip; for det måtte være trøysamt å prøve hvorledes det var å slå følge med en slik traver. Og far og mor ville rusle ned på brygga og ta imot henne når de hørte båten ulte. For naturligvis hadde hun skrevet og varslet dagen og timen hun kom, og Severin ville møte opp med trillebør og ta kista hennes. Og folk som stimet i hop ved landgangen, ville få øye på henne. Da hadde det alt spurtes at hun var uskyldig, og da var det kanskje dem som kjente skam . . .

Hansine reiste fritt ombord i «Enigheten». Sersjant Solstad og skipperen hadde gjort hverandre småtjenester, og takket og styrket hverandre med et lite glass, når tid og omstendighet krevde slikt. Her var ingen andre fremmedmennesker ombord enn hun, hun hadde plass for seg sjøl bak i vengen og holdt seg sjøl med kosten.

En eneste gang på reisen hadde skipperen kokt seg kaffe, hun

Vengen — skipperens rum akterut. Gumme — rødkokt ost av fersk melk. Rekling — helleflyndre som er skåret i strimler og tørket.

hadde en mening om at det gjorde han for å gjøre ære på henne, som var datter av han sersjant Solstad, for han ba henne om å drikke med. De satt to-ene akter i rummet hans, de reiste seg ikke uten hver gang det var nødvendig. Da måtte de stå kroket, ellers slo en hull i taket eller i hodet sitt. Her luktet det gammel tobakk og køye og salt væte fra vegger og gulv, men hun likte seg likevel. Alt var så underlig og fremmed for den som ikke hadde vært på saltvann før. Skipperen sjøl var underligst av alt. Han var så stolt og stor at han gikk med blanke ringer i ørene, og med øreskjegg så langt at det sto ut i luften i blåsendes vær som to vimpler, som viste hva kant vinden kom fra.

Da kaffen var satt frem, hadde hun hentet laupen sin som var full av gode saker, hun ba om at han ikke måtte forsmå. Her var gumme og fineste gjetost fra moster Grete og rekling og spekekjøtt og skjenningbrød. Det var sjeldsynt mat på en hverdag, selv for en skipper. Så kom han frem med *sin* mat, for han ville ikke stå tilbake. Og så åt de hos hverandre. Han tok for seg svært fint og varsomt, han skjønte at denne maten skulle de ha godt av, de hun skulle bo hos. Men hun nødde skipperen til å ta for seg og ikke være blyg. Sjøl bare *smakte* hun på *hans* mat. Hun hadde ikke en eneste gang på hele reisen timedes ete av det gode hun hadde i laupen, bare av nista si i korga, og bare av det som var ringt og ringest. Så ble det kanskje værende igjen en godbit til slutt, og den ville hun legge over i laupen og gi Julie og mannen hennes det hele; for nu kom hun til å ligge innpå dem kanskje både fem og seks dager, til hun fikk seg tjenest.

Hansine holdt seg mest til dekket, men dro seg gjerne unna folkene. Hun trodde hun forsto av øyekastene mellem dem at de visste hvem hun var, og de kjente ordet som hadde gått om henne. Hun trengte ikke til dem. Faren og Severin hadde hjulpet henne ombord med alt hennes. Faren hadde gitt henne gode råd, hun skulle bare ta laupen og korga meg seg, når hun ga seg opp i byen for å finne frem til søsteren i Gjetveien. Så ville nok mannen til Julie hente kista og panken siden, når han fikk tid.

Ombord var det en lang, tynn stake av en fyr, som støtt var artig og trøysam, så de andre folkene fikk seg en god latter midt i arbeidet. Han skjelte mer enn en gang bort på Hansine for å se om hun lo med, men hun sto gjerne så langt unna at hun kunne late som hun ikke hadde hørt noe. I halvskumringen en eftermiddag holdt han igjen skøy, og da bøyde han seg med ett ned mot dekket og ropte:

«Ka fer slag? Æg mein' det ligg ein gullskjelling her.»

Han rettet seg opp med en mynt lengst fremme mellem to fingre og synte den frem for kameratene.

«Næi, næi, æg tok nok feil, det va' bærre en enkeltskjelling.»

Hansine så ikke tilsides på fyren, hun kom til å se på en annen en som sto nærmere. Hun merket han ble rød, at han pinte seg for å slippe å le. Men hun var like ens å se til som før, bare litt blekere.

Været holdt seg. Det femte døgnet efter reisen hjemmefra så hun den store stad. Hun hadde ikke tenkt seg den så stor, enda hun hadde hørt at her skulle bo seksten, atten tusen mennesker tett innpå hverandre i et eneste røre. — Bare hun fant frem!

«Enigheten» gled oppover elvemunningen sent på eftermiddagen i fineste solvær, det var så sviheldig at sjøen steg. Jekta kunne nytte den stille, langsomme strømmen oppover til brygga der den skulle ligge. Men her lå just en annen jekt og losset. «Enigheten» la inntil den. En liten bro ble straks lagt over. Skipperen visste det gjaldt for henne om å finne frem til folket sitt før det ble mørkt, han hadde gitt henne rettledning og gode ord med.

Hansine kom over på den fremmede jekta i den fine stasen sin, i hvit søndagshue av tyll og i svart søndagsstakk, med laupen i hånden og korga på armen. Da ble det moro ombord. Her var nok av folk. Men ingen hadde det travelt med arbeidet lenger, efterat de fikk øye på henne, ingen hverken nede i rummet eller på dekket eller i de åpne dørene oppover brygga. De bare glodde, og de ropte:

«Sjå på den lill' bond'høna!» — «Har du egg i laupen?» —

Brygge — pakkhus.

«Har du nokka å sæll'?» — «Kis, kis, kis, kis!» — «Vent u lite grann!» — «Hu e' pen!»

Hansine kjente seg både skitten og skjemd av låten omkring seg. Gjennem halvmørket innover brygga kom hun ut i gata. Ennu var sola oppe, som godt og vel var for den som skulle finne frem i alt dette folkevaset. Hun skulle holde seg til gata langs fjorden, ikke til gata langs elva; hun skulle ha bryggene på høyre hånd og krambuene på venstre, så langt gata rakk. Siden fikk hun spørre seg for, men da skulle hun ikke ha langt igjen heller. Hansine gikk og minnet seg sjøl om nummeret på gården. Uten nummeret skulle det ikke være mulig å finne frem til den riktige porten. Hansine tykte det var skam å bry folk og spørre dem om veien, når de hadde det så travelt som det så ut til her. Hun hadde hørt at smågutten i byen skulle være udyr, men hun fortrodde seg likevel til en som så uskyldig ut, en fattig en som sto og hang og ingen kamerat hadde i nærheten. Hun tok opp en vaffel fra laupen og bød frem. Han så seg fort omkring et øyeblikk, om han kunne ta imot den uten å bli sett; han smilte litt skamfull og stakk den i munnen og ga seg på vei foran henne. Han løp ikke vekk, før hun sto utenfor den riktige porten i Gjetveien.

Hansine drygde en stund her innen hun gikk inn. Hun satte laup og korg fra seg og glattet håret inn bak hua og ristet litt på stakken. Hun var varm og sto og hentet pusten igjen. Hun hadde gått fort, og hverken laupen eller korga hadde vært bare luft og lissom, men rettelig tussige å dra på i lengden.

Hun så seg omkring rundt om i nabolaget, så opp på veggene, det var bare noen få skritt tversover veita. Trehusene var lavere her enn frem i byen, vinduene mindre og portene trangere og mørkere, syntes hun. Hun leste på skiltene at her bodde en blikkenslager og en skredder. Hun sendte et øyekast opp til vinduene ovenpå, der søsteren skulle bo med mannen og ungen sin. Da merket hun at ansikter kom frem bak rutene nedenunder. Hun tok straks laup og korg og dro inn gjennem den lille mørke porten inn i gården og opp en trapp, bratt som en stige og bygd inn i en vegg, hun kom inn på et lite kjøkken. En gammel kone sto ved grua, hun kunne fortelle at Julie

bodde her. Hansine satte laupen og korga fra seg ved døra og gikk rett inn, hun trengte ikke kakke på hos sin egen søster.

Rummet innenfor var et kammers. Julie satt med en stor haug undertøy på bordet ved siden av seg, og bøyd over et klesplagg som hun lappet. En guttunge lå på maven over et stolsete og vippet ut i luften med en fot.

«Goddag,» sa Hansine og smilte glad, som den som har reist langt og endelig er kommet frem til folk.

«Goddag ja,» svarte Julie og så opp på henne som på en som var fremmed.

«Æg mein' du kjenne it att mæg.»

«Å, e' det dæg.»

Julie smilte ikke, hun snakket som om de skiltes i går. De hadde ikke sett hverandre siden de bare var unger begge to. Julie måtte dra hjemmefra for å gjete da hun ennu var en tiåring, og det hadde aldri falt seg slik at de hadde møttes.

Julie reiste seg og rakte henne hånden, men holdt fremdeles plagget i den andre, og hun ble ved å ha det i hånden, da hun ba henne sitte ned. De sto der likesom de tenkte seg om. De hadde nok en del å si hverandre, men det var ikke så lett å finne den enden de skulle begynne fra.

«Du e' blitt et voksent mennesk, du og ja,» sa Julie om en liten stund, siden føyde hun til: «Ja, ti'a går.»

Hun la klesplagget på stolen sin og gikk ut i kjøkkenet og lukket døra efter seg.

Hansine tenkte på at Julie så gammel ut for sin alder. Julie var kanskje fem og tyve år nu, hun minnet om moren, men moren hadde alle tennene sine. Julie hadde mistet noen. Og så hadde hun ingen smil, og så hadde hun glemt å si at søsteren skulle være velkommen, men slikt sa en kanskje ikke i storbyen. Julie var ikke som folket sitt, ikke slik som folk i bygdene, men så hadde hun også bodd seks, sju år i Trondhjem.

Hansine smilte til gutten og snakket, han sa at han hette Hagbart. Han var sky og skrinn og blek og kom ikke bort til henne, enda hun strakte frem hånden. Hun kjente igjen drag fra morfaren i ansiktet hans.

Hansine la merke til at her var nesten skumt. Her var bare ett vindu, og det vendte ut mot veita. En seng og et bord og noen stoler og et lite hjørneskap som var rødmalt, og på veggen et speil så stort som en håndflate, og noen fotografier, uklare, likesom tilrøkt, et par av dem hadde glass og ramme. Det var hele innboet. Den store haugen med undertøy meldte om at Julie vasket og lappet for folk. Alt tøyet var nyvasket. Men *det* var ikke gulvet, det var svart. — Herregud, tenkte Hansine, når en hadde bare et eneste kammers og en eneste unge, så måtte det vel gå an å holde gulvet hvitskurt.

Hansine så ikke blidt på senga, for den var ikke redd opp.

Julie kom inn med en kumme melk og bød frem. Hansine undret seg over hvor liten den var. På landet ville det være en skam å by frem så liten en kopp. Men det var kanskje annerledes i byen. Hansine sa takk og drakk og kjente straks at melken var gammel og hadde usmak.

Julie gikk ut om døra igjen og bar inn laupen og korga. Hun skjønte at dette hørte Hansine til, sa hun, men slikt tok en med seg inn i kammerset i byen. Ellers kunne det komme folk som kritiserte det som lå under lokket, mente hun.

Julie satte seg på plassen sin og tok fatt på klesplagget. Hun sa det gjaldt om å nytte lyset, for nu var det snart mørkt. Hun skulle snart ta seg en liten skreddertime.

Hansine drakk halvparten av melken og ble sittende med kummen i hånden.

«Få melk æg og,» ba gutten.

«Du ha' nylig fått,» sa moren. Hansine syntes det var ikke fritt for at hun bet.

«Kom,» sa Hansine til Hagbart. Han kom og drakk opp resten og løftet ansiktet full av takk opp mot mosteren.

«For en vakker gutt du har, men han e' skrinn og bleik.»

«Han spise for to,» sa Julie, hun så ikke opp. Hansine lettet på lokket til laupen og stakk til gutten en vaffel. Han åt rent glupskt, og han fikk enda en.

«Du fe tømm' det som e' att i laupen, du Julie.»

En skreddertime — en liten hvilepause som en arbeider tar i skumringen, innen lampen tennes.

Julie reiste seg straks, øyeblikkelig, som om hun bare hadde sittet og ventet på oppfordringen. Hun bar laupen bort til hjørneskapet og la smør og ost og vaffel og rekling og spekekjøtt inn, og det med en fart som om det gjaldt å redde unna, innen noen kom og merket seg hvor det ble gjemt. Hun så tilsides bort på gutten, som nettopp stakk den siste biten av vaffelen inn i munnen. Øyekastet tydet på at hun gjerne ville hatt den vaffelen med inn i skapet.

Julie satte laupen bort i en tom krå i kammerset, og spurte hvorledes det sto til hjemme. Hansine hadde ventet takk og ære for det som var i laupen. Men hun hørte ikke noe til slikt. Godmaten lot ikke til å være annet og mer enn hun hadde ventet å få, og ikke mer enn hva rett og rimelighet var, når Hansine skulle bo der i huset til hun fikk seg tjenest.

Julie fant plassen sin igjen og jog på med arbeidet for rett nu ble det mørkt. Hansine sa hun hadde en stor kiste og en panke ombord i «Enigheten».

— Kiste? Julie så opp et øyeblikk. — Hadde hun kiste? Da var hun sannelig styrt godt ut hjemmefra. Sjøl hadde Julie bare hatt en laup og en panke, da hun måtte ut. Den kista kunne de to hente i morgen tidlig. Det var en håndvogn i en gård her i nærheten, hos høker Hagen. Mannen hennes, han Abraham, hadde så liten tid, han måtte være på brygga klokka fem hver en morgen og slapp ikke fri før klokka halv ni om kvelden.

— Det var en lang arbeidsdag, mente Hansine.

— Ja, men så lang var den i byen. En time fri til middag.

— Men så var vel betalingen derefter kanskje? spurte Hansine.

— Næi, en ort og tolv skilling. Og det var de bryggemennene som bare hadde en ort og seks. Hun vasket og lappet for folk, og hun hadde bare ett barn — gudskjelov — så Abraham og hun hadde det enda noenledes. Det var verre for andre. Hun kjente en bryggemann som hadde sju unger og bare en ort og ti skilling om dag. Men han kunne ikke gå seg en tur midt på søndagen, han hadde ikke klær til det. Han var ute bare om kvelden, efterat det var mørkt.

Hansine satt i undring. Julie fortalte så rolig og stilt. Hun var hverken harm eller noe annet. Det kom henne likesom ikke ved, det hun fortalte. Hansine hadde trodd det bare var på landet at folk var oppe i otta og arbeidet. I byen hadde de ikke låve og fjøs. Der skulle vel folk ta det litt roligere, og ligge litt lenger. Hun kom seg likesom ikke ut av undringen.

— Men hva skulle folkene gjøre på brygga klokka fem om morgenen vinters tid da?

— Å, mente Julie, det var ikke så nøye om de gjorde noe på den tiden av døgnet. Bare bryggedøra var oppe og lyktene tent, og folk krydde litt omkring derinne, var alt i orden.

Om litt var det for mørkt å sy. Julie kastet klesplagget bort på haugen på bordet, stakk nåla fast i barmen, og sa at hun skulle fortelle henne noe, men hun måtte love å tie med det.

Ja, mente Hansine, det skulle hun nok, det var vel ikke verre enn at hun *torde* tie med det.

Julie fortalte at han Abraham og hun stelte seg i stand til å reise til Amerika. De sparte i hop så godt de kunne, til billett og utstyr. Billett skulle de få sendt fra broren til han Abraham, men betales måtte den likevel. Det gjaldt om å ta seg jord straks de kom over, og gå i gang med å bryte opp. Han Abraham var husmannsgutt og vant med alt landsens arbeid. De skulle begynne å bo i en jordhule, de, likesom broren hans og kona hadde gjort; de hadde nylig kvittet seg ved hulen, ettersom de hadde fått tak på huset sitt. — Julie og Abraham tenkte å dra om en måned eller slikt. Men dette måtte ikke Hansine skrive om til foreldrene; for da ville de at hun skulle ta med seg gutten og se innover til dem for å si farvel, før hun dro til Amerika. Men det hadde hun ikke råd til. Dampskip var dyrt, og tiden en kastet bort ombord i en jekt, var kostbar for den som hadde lite før. — Foreldrene fikk nøye seg med et brev til farvel.

Julie tente talglyset og tok fatt på lappingen igjen.

Hagbart hadde fått tiltro til moster Hansine og holdt seg nær henne. Hun strøk gjennem håret på gutten og tenkte på så

mangt. Hun var blitt så tankefull av alt det hun hørte og så. Julie tidde. Det lot til at hun ikke hadde flere hemmeligheter igjen.

Hansine reiste seg:

«Æg sjer du hi mykji å stå i. Æg ska' hjølp dæg med inkvant.»

— Ja, sa Julie, hvis hun ville *det*, så var det *nok* å gjøre.

Hansine tok av seg hua og stakken og arbeidet i underskjørt. Hun redde opp senga og sa at hun skulle gjerne vaske gulvet om Julie ikke ville forsmå det.

Nei, mente Julie, det var ikke varmt vann på kjøkkenet, hun fikk vente litt, til hun skulle koke kveldsgrøten; da kunne hun varme vann til vasken med det samme.

Hansine fikk det travelt utover kvelden, hun likte seg bedre nu hun hadde kommet i gang med å utrette noe; hun syntes om den lille, blide kona som sto og kokte i den andre halvdelen av grua. Hansine åt til kvelds sammen med Julie, hun hadde spurt henne om de ikke skulle vente med å ete til mannen hennes kom, men Julie mente det var ikke nødvendig.

Da Abraham vendte hjem klokka bortomot ni, var det fint og blankt på kammerset. Han kom inn med grøttallerkenen i hånden. På veien gjennem kjøkkenet hadde han sjøl hentet den fra grua der den hadde stått på gløt for å holde seg varm, han var nok vant til å hente den sjøl. Han ga Hansine hånden, dro trøya av, kastet den bort på en spiker på veggen og satte seg straks bort til grøttallerkenen, som det ble gjort plass til ved siden av haugen med undertøy.

Hansine så han var en liten bred fyr med bredt ansikt, som håret grodde langt ned i pannen på. Han luktet av sild og fisk og lake. Han var kvikk i hver rørsl og ikke bondeblyg, han smilte ikke han heller. Så for så vidt lignet han på kona si.

Hansine undret seg over at hverken han eller hun fikk en liten smak av godmaten som hun hadde hatt med i laupen. Underlig var det også at han ikke spurte efter foreldrene hennes eller om reisen hun hadde hatt. Han snakket til henne bare litt om været, han nevnte, men likesom bare vendt til seg sjøl, at

Inkvant — et eller annet.

«Enigheten» skulle være en god sjøskute. Han sa ikke et ord om hvor velstelt her var på kammerset i kveld.

Hansine tykte hun aldri hadde truffet så underlige folk, men de var vel blitt byfolk. De minnet henne lite grann om futen og fruen hans — så stor forskjell det enn var på dem ellers.

Ikke før var Abraham ferdig med grøten, før han reiste seg og begynte å bære stoler ut på kjøkkenet. Han lot døra stå oppe, for nu var det lunt der ute efter grøtkokingen. Hansine kunne følge arbeidet, han laget seng til henne. Han bandt sammen stolføttene med en klesnor så de ikke skulle gli fra hverandre om natten. Han varskodde ikke om at han hadde gjort det. Det var nok avtalt og avgjort mellem mann og kone, at så skulle det være.

Da senga var ferdig, sa han at nu kunne hun legge seg og sove når det høvde henne. Det kom Hansine for at han helst ville være kvitt henne her inne, for at han sjøl kunne få gå til sengs, han var nok trett og skulle tidlig opp. Meningen var ikke ond, men det var så underlig... Ordene gjorde ondt likevel.

Hansine bar seg ad på folkevis, hun ble sittende en liten stund over lappingen, før hun reiste seg og sa at nu var det blitt sent. Nu var det vel på tide å gå til sengs... «Ja, godnatt da!»

Senga på kjøkkenet sto helt inn til grua, hun kunne ikke trille ut av den på noen av sidene. Hun la seg og lå hårdt. Hun hadde for lite under seg, bare et sjal, og for lite over seg, bare noen gangklær, men hun likte seg her ute likevel, her var hun ikke til overs. Hun sovnet midt i Fadervåret og våknet ut på natten fordi det verket i kroppen, den var gått av på midten. Skulderen og hofta lå hver for seg, og ondt gjorde det i dem begge. Hun snudde seg og sovnet igjen. Gjennem søvnen kjente hun at hun frøs. Hun drømte til slutt at hun lå og sov i et stort kar fullt av vann, med hodet bare så vidt over vannet. Julie og Abraham sto ved siden av, men de ville ikke ta tappen ut av karet så hun kom til å ligge tørt og varmt. De to bare ventet hun skulle renne full av vann og dø, så de fikk ha godmaten i skapet for seg sjøl.

Hansine våknet da Abraham strøk forbi henne på vei til arbeidet. Så visste hun klokka var litt før fem. Hun sovnet enda en gang og fór opp av kulde, og visste ikke hva tid det var, gikk i underskjørt stilt inn til Julie som våknet. Det lysnet av dag. Hun så rundt omkring, men så ingen klokke.

Hansine sa at hun frøs, det var så kaldt på kjøkkenet. Om hun kanskje kunne få stikke seg nedi hos henne en liten stund?

«Ja,» svarte Julie og dreide seg mot veggen, Hansine grov seg ned i senga og kjente lukt av sild og fisk og lake. Her var godt og varmt, tenkte hun og sovnet.

En stund efter hørte hun dunk, som om noen slo i en vegg langt borte. Hun ble efter hvert helt våken, og forsto at det var hun som var veggen, og at albuen til Julie dunket henne. Julie sa at nu måtte de opp. Klokka var over seks, hun hadde så my ugjort som hun måtte se til å få fra hånden. Hun hadde snakket med tre husmødre om Hansine, de ville alle gjerne se på henne og attestene hennes. Det ville ikke vare mange dagene før hun kom i et godt hus. Men nu fikk hun stå opp og tenne opp i ovnen, og sette grøten som var igjen fra i går på ovnen, så den lunet seg. Når klokka ble åtte, skulle de dra av sted efter kista og panken hennes ombord i «Enigheten».

Og slik ble det.

Hansine i stasklærne spente seg for vognen og dro. Hun var forkjølet, krimfull og hadde skaffet seg en fille til neseklut, hun brukte ellers ikke slikt til hverdags. Julie i sjal som var knyttet bak på ryggen, gikk på fortauet og pekte på retningen hver gang de skulle inn i en ny gate.

Hansine tykte søsteren så ut som en fattigkjerring. Kanskje ble de slik som Julie å se til alle landskvinner som kom til byen og tjente i store hus, og siden giftet seg med en fattig arbeidsmann og satt i et kammers og et veithull og småsvalt. Nei, i byen ble hun ikke lenger enn godt gjorde. Da ti ganger heller på landet igjen. Eller til Amerika.

Da de to kom inn på brygga, snakket Julie så galant og lekkert med to bryggemenn at Hansine mest ikke kjente igjen

henne. Hun sa at mannen hennes, han Abraham, hos Holm og Kompani skulle ha gjort dette arbeidet, men de som sjøl var bryggemenn, de visste nok . . . å Herregud . . .

Ja da, det visste de nok, sa de.

Julie fikk dem med seg ombord, og de bar kista helt bort på vognen, og skulle ingen ting ha for noe så lite. På ingen måte.

Hansine spente seg for på nytt. Julie skuvde på. Hansine hadde aldri gjort slikt arbeid før, dette var mannfolkarbeid syntes hun, hun likte seg ikke. Folk måtte mene det var underlig at hun, et kvinnfolk og i stasklær, slet på den måten. Men det var kanskje ikke underlig i storbyen.

Klokka litt over tolv satt Abraham og Julie og Hansine og Hagbart og åt sammen til middag, sild og poteter og vass-suppe.

De fem sildene hadde Abraham med seg i et papir i innerlommen på trøya. Hvorfor i lommen? tenkte Hansine. Det måtte da være bekvemmere å bære dem i hånden, da sølet han ikke trøya til med lake heller. Han tok ikke sildene frem ute på kjøkkenet, men her inne i kammerset hvor ingen hadde bruk for dem, før de var vasket og skulle etes. Hansine fikk en stygg mistanke om at ingen på brygga skulle se at han bar med seg sild hjem til middag. Nabokona her på kjøkkenet skulle visst heller ikke se det.

Hansine så fremdeles ingen ting til godmaten, som hun hadde med seg i går. Hun undret seg over hvor blide de var blitt, både mann og kjerring, og hvor kringt de snakket. De var på lag slik som hun kunne ha ventet de skulle ha vært i går kveld da hun kom. Men Hansine ble stillere enn hun hadde vært, hun trodde ikke det kunne henge riktig i hop med søtsnakket deres.

Da glatt det ut av Julie at kista til Hansine bare var til overflod, og halvveis til unytte, nu når hun fikk seg tjenest. Hun hadde laup og korg og panke, hun kunne selge søsteren sin den kista. Abraham og hun hadde bruk for den til Amerikakiste. Ville Hansine noen gang til Amerika, ble det nok en råd for kiste til henne. De skulle gjerne sende henne billett, om hun ville over til dem. De så seg ikke råd til å kjøpe

kiste, hvis de skulle ha noen skillinger igjen til å begynne med borte i Amerika.

Hansine fikk en stygg aning om hvorfor de hadde vært så blide. Hun ble både het og harm, men hun stagget seg og prøvde å slå det hele bort. Men de andre ga seg ikke. Mann og kjerring var like kjappe. Til slutt svarte ikke Hansine, men lot dem klemme på.

Det luktet småkryp av alt det de sa, syntes hun. Abraham var en småmann — slik som Eivind Hansen . . enda de ellers ikke kunne lignes sammen. Far og mor hadde vært fattige så langt bakover hun kunne minnes, og sjøl var hun fattig — Gud bedre —; men både foreldrene og hun var litt mer enn andre fattigfolk likevel, det var ikke Julie lenger, eller kanskje hadde hun aldri vært det. Julie hørte likesom ikke til det folket hun var runnet. Slikt var så vanskelig å forstå.

Da de reiste seg fra bordet, så mann og kone så mutt ut at ikke bare munnen på dem, men hele ansiktet var litt bredere.

Hansine bar av bordet og vasket opp i kjøkkenet. Så slapp hun å være inne hos dem den stunden. Abraham lå noen minutter på senga før han gikk til arbeidet, han strøk forbi henne på kjøkkenet uten å se til sides, uten et mukk, gikk som han var fornærmet.

En liten stund efter stakk Julie hodet ut av døra og spurte om Hansine hadde sett sprettekniven hennes.

— Nei, hun hadde ikke lagt merke til at Julie hadde noen egen kniv til å sprette med.

— Det måtte hun vel ha lagt merke til i går kveld, sa Julie, for da ble den brukt.

Ordene var så underlig kvasse, det var agg i dem. Hansine snudde seg og ransaket henne med øynene, før hun svarte at hun hadde ikke sett den likevel.

— Det var da besynderlig, mente Julie og snakket som hun var fornærmet. Det var en liten, skarp kniv med fint skaft, en foræring hun hadde fått en gang, og den kunne da ikke ha falt rett ned gjennem gulvet.

Efter de ordene dro hun hodet til seg og lukket døra med et smell som ikke var sterkt, men likevel sterkere enn nødvendig.

Blodet fór med ett i vill fart igjennem Hansine. Det var kanskje ikke engang sant at Julie savnet kniven, men sladderen hjemmefra hadde nådd henne, og så høvde det å stikke søsteren sin på slik vis.

Hansine gikk et par skritt mot døra, hun ville si Julie at hun gjerne måtte få kista hennes, men at hun ikke hadde tatt kniven, hun hadde kniv sjøl. Om den ikke var så fin som hennes, så var den såpass god at hun ble hjulpen med den.

Men Hansine stanset innen hun nådde døra. Julie og Abraham skulle ikke ha kista — ikke slik som de bar seg ad. Hun ville ikke gjøre seg fattigere enn før for å hjelpe folk av det slaget.

Da hun efter oppvasken kom inn, sto Julie med yttertøyet på, hun hadde gjort seg fin. Hun ba Hansine ta på seg, de skulle gå til handelsmann Efraim Gotås på Bakkan. Der var plass ledig for en stuepike. Så kanskje hun var i tjenest innen kvelden kom.

Ansiktet på Julie var fremdeles så bredt som det var blitt ved middagsbordet.

Madam Gotås syntes at attestene til Hansine var gode og stedde henne straks. Hun ga gårdsdrengen påbud om å kjøre inn om Gjetveien og hente de sakene som hørte Hansine til.

Samme eftermiddag la Hansine en fireskilling i hånden på Hagbart, mens Julie så på, men Julie ble ikke smalere i ansiktet for det. Og Hansine dro inn i den store tregården på Bakkan og ble stuepike.

XII.

Handelsmann Efraim Gotås snakket alltid i fine og svære sving, enten det nu var i en offentlig samling eller til et syndig medmenneske, han hadde for seg på tomannshånd.

«Min gård er den livligst trafikerte i hele byen, et slags sentrum i sentrum.»

Dette sa han så ofte noen ga ham anledning, og litt oftere også. Et vittig hode hadde nevnt at byen lå i sentrum av landet, og at en således med grunn kunne si at Gotåsgården var landets egentlige sentrum. Siden hette gården Norges sentrum.

Det var et langt rekel av en tregård. Porten lå ut mot en veit, men døra til krambua og kontoret vendte ut mot den brede gata langs fjorden og bryggene, den som folk kalte Bakkan.

Ovenpå holdt madam Gotås til med tjenestepiker og halvstore unger, med utsikt til bryggene på andre siden av gata, til hester og folk i arbeid.

Inn og ut av porten dro bøndene med hester og vogner fra morgen til kveld. Her var bondelosji. De første dagene Hansine bodde her, så hun med undring på at bondedøtrene satt høyt på melkelasset, satt på melkekaggene. Det skulle en ha bydd bondedøtrene lenger inne i fjordene! Ånei, de ville nok ha gigg eller karjol, de, når de skulle ut å kjøre. Eller så ble de hjemme.

Fra kjøkkenet og soveværelsene ovenpå hadde madamen og pikene utsikt til gårdsplassen, stor som et lite torv og brolagt med grove steiner som en gate, og aldri fri for lukt av høy og hestemøkk. Gårdsdrengen dro bondevognene sammen i rekke og rad, de måtte ikke stenge veien til staller og lagerrum og vedbu og størhus, ikke til bondestua heller. Den bød på pottøl og kaffe og smørbrød med pålegg. Den var varm som et bakeri om vinteren for å kunne tørke sne- og regnvåte klær og kropper, men kjølig om sommeren, for den lå i skygge.

Hansine hadde måttet ste seg for et halvt år, som skikk og bruk var. Før halvåret var slutt, kunne hun vel ikke vente brev fra ingeniøren. Straks det kom, ville hun si opp plassen, og reise hjem når hun slapp fri. Da hadde presten Linge alt lest opp brevet for folk i Ingebu, og det hadde gått all bygda over det som sto skrevet der. Da ville hun bruke skillingene hun hadde spart i hop til å lære seg sømmen. Så slo hun seg ned på Sandmoan eller på bygda kanskje, et eller annet sted, for hun likte seg ikke i storbyen. Lønnen var større enn

på landet, og ingen gjorde henne noe ondt. Julie og Abraham var i Amerika. Men hun likte seg ikke likevel.

Hansine måtte henge i i Gotåsgården. Det var travlere i byen enn på landet, så det ut for. Opp klokka fem hver morgen, det var ikke for tidlig. Og så holde ut til klokka ni, ti om kvelden, eftersom det høvde. På storvaskdagen opp klokka tre og til å bære vann. Drengen kjørte bare ett kar vann hver morgen, på storvaskdagene to, men det ble alltid for lite, og ingen dreng ville stå opp klokka tre. Om sommeren ga ikke det arbeidet henne stor svie, men om vinteren ble stakken så stiv av is at den sto av seg sjøl på størhusgulvet.

Men heldigvis var det langt mellem hver storvask. Det gjorde godt midt i rennet og maset at hun hadde kammers sammen med kokka, med Marja Viken. For den tøtta hadde godt humør og var pen og nett om seg og omtykt, hadde venner og venninner hver en frikveld, og var på kanetur og teater og dans flere ganger utover vinteren, og spell levendes i arbeidet om morgenen, om hun så ikke hadde hatt blund på øynene hele natten.

«Du må ha ein kjærest, du,» sa Hansine, «du som har så my moro.»

«Ja, mor, ein kjærest på kvær finger,» lo hun. Det gnistret i øynene fra alt det hemmelige hun gjemte på og ikke ville ut med.

De hadde vært på kammerset sammen halve vinteren, da Marja en kveld fortalte løst og fast om seg sjøl. Hun forsto, sa hun, at Hansine var et menneske hun kunne fortro seg til, og når Hansine dessuten lovte å tie så . .

Hansine ble glad og bitter på en gang, og rødmet og sa at hun aldri hadde trengt å fare med sladder og fjusk og fanteri.

Marja åpnet kista si, den var forresten aldri låst, det var ikke kista til Hansine heller. Marja gjorde det hun aldri hadde gjort før for noen annen hun hadde tjent sammen med, hun dro frem fra et papir en blank gullring og viste Hansine at det sto «Din Halvor» i den.

«E' du forlova?» spurte Hansine.

«Tja-a.»

Marja gjorde et kast med skuldrene og så ut som hun både likte seg og var misnøyd. Det var det at han var aldeles gælen efter henne, ikke så at *hun* brydde seg om *han*. Han var gårdbrukersønn og lensmannssønn og ble nok sjøl gårdbruker og lensmann en dag i hjembygda deres utpå sjøkanten. Denne forlovelsen hadde nu stått på et par år, og han skrev rett som det var, og sa hun skulle komme hjem og gifte seg. Men Marja mente han hadde god tid til å vente, det hastet ikke. Nei, først ville hun være i byen og more seg en stund. Her var så mange glade gutter, pene gutter, hun hadde en av dem i kikkerten, han var kontorist, en støvende kjekk kar. Hvis *han* ville så .. ja da fikk han Halvor se seg om efter en annen en. Men ville ikke kontoristen, ja så fikk hun reise hjem og stå brur.

Hansine snakket noe om at hun syntes hun bar seg ikke riktig ad mot 'n Halvor.

— Riktig? En slik sidrumpet kalv måtte vel være glad til om hun en dag ville gifte seg med 'n!

— Hun skulle heller slå opp forlovelsen, mente Hansine.

— Slå opp? Var hun rent rivende gælen? Kaste en slik gutt overbord? Ånei, det hadde ikke en fattig pike råd til. Hun måtte ha den gutten i bakhånden.

Da tykte Hansine at Marja skulle bære ringen. Det var derfor han hadde gitt henne den, og derfor hun hadde tatt imot den.

— Nei, *bære* ringen? Trodde hun noen gutt ville se på henne, når han fikk vite hun var forlovet?

«Pass dæg. Kontoristen kan narr' dæg.»

«Mæg? — Må it sei' det! Ånei, mæg kjæm ingen gutt for nær.»

Hansine hadde my å utsette på Marja, men hun syntes om henne likevel. Hun kjente trang til å fortelle henne historien om gullskillingen og presten Linge, hun gjorde det ikke. Men den dagen hun fikk bud fra faren om at brevet fra ingeniøren var kommet, da skulle Marja være den første som fikk høre historien.

En kveld kom Hansine inn på kammerset. Marja lå på

kne foran kista si, og alt i den var stilt pent utover på bord og stoler og seng. Siden la hun hver en ting ordentlig ned på plassen sin, klappet igjen lokket, vridde om nøkkelen i låset og stakk den i lommen. Hansine hørte knirkingen av nøkkelen, hun forsto i samme øyeblikk hva det betydde. Hun kjente en lett frysning innvendig, hun hadde så smått ventet det skulle komme.

Kammerset lå innenfor kjøkkenet. Her var alltid folk fra tidlig om morgenen helt til sengetid om kvelden. Ingen fremmed kunne snike seg hit inn. Marja hadde stengt kista si for *henne*.

Hansine lot ikke som hun merket noe til det som gikk for seg omkring henne. Marja var like blid og kvikk som før, men ikke like åpen, og ba henne aldri med på moro oftere utendørs. Hansine så skarpere enn før på de folkene hun bodde i lag med. Hun lette en og annen gang i ansiktet hos medtjenere, hos kontorister og krambufolk og hos Gotås og madamen, hun visste ikke om hun så riktig eller ikke. Om det gikk henne galt her i huset, fikk hun reise ut på bygdene, enda lenger bort fra Sandmoan, enda lenger bort fra hjemmet enn hun var, helt ut på sjøkanten, og ta seg tjenest der, til brevet fra ingeniøren kom en dag.

Da Hansine hadde tjent sju, åtte måneder i Gotåsgården, fikk hun endelig høre fra faren. Han skrev at de to brevene han hadde sendt rekommandert til ingeniøren, var kommet tilbake, eftersom de ikke hadde rukket frem til den riktige mann. Men han hadde fått en ny adresse av fru foged Bassøe, så nu skulle han skrive til ingeniøren igjen. Hun burde være ved godt mot og ha tillit til både sin himmelske og sin jordiske fader.

I dagligtale og i omtale ble handelsmann Efraim Gotås ofte kalt bare for Efraim. Han var en fiskergutt ute fra sjøkanten, som hadde slått seg opp.

Efraim var svart i hår og skjeggrot og øyne. Som om ikke dette var nok, bar han briller i svart innfatning. Han lo

aldri, smilte ikke engang, som om et smil kunne slå revner i ansiktet.

Et av de mange ondskapsfulle mennesker i byen hadde engang spurt om hvorledes Efraim skulle kunne smile, han som var medlem av formannskapet og alltid hadde de samme meninger som de største i byen, som «Sjøgaten».

Men «Sjøgaten» var mektige storkjøpmenn. De var Slesvig-Holstenere, eller deres fedre eller bestefedre var det. En ring av rikdom og rang, som Efraim aldri slapp innenfor — uten når han gjestet dem på kontoret.

Ja, ondskapen fór ille med Efraim. Den sa at hans hjerte var så bløtt at han aldri hadde kunnet si nei til noe offentlig tillitsverv, ikke engang til dem som ingen annen ville ha. Derfor hadde han flere slike enn noen annen i byen.

«Jeg krever troskap mot plikt og ære av meg selv og av alle dem som er i mitt brød,» pleide Efraim si, når han fikk øye på et eller annet som var forsømt.

Han talte som en velskreven bok og hadde ikke ondt for å finne opphøyede ord. En kunne lett høre at han var vant til å stå ansikt til ansikt med store folk. Kongen hadde engang tatt Efraim i hånden.

Denne mannen kalte en dag Hansine til seg. Han ville snakke med henne ovenpå, inne på salen. Hun kom, hun var rank i kroppen og stiv i nakken, men blek som et dødt menneske. Han gikk med lange skritt, som de lange skjøtene hans slo takt til. Han stanset og stirret på henne med et rettferdig alvor. Han sa ikke ett ord, ikke til å begynne med, han bare stirret. Hans eget ansikt viste tydelig at han tykte han alt hadde sett nok. Det var klart at han her hadde for seg en dårlig samvittighet. Hansine snakket matt, slapt, da hun sa:

«De villa snakk' med mæg.»

«Jeg krever troskap mot plikt og ære av meg selv og av alle dem som er i mitt brød.»

Han tidde på nytt og stirret. Siden kremtet han så høytidelig som om det var en høymessepreken han skulle til med. Efter hans erfaring, sa han, var et menneske enten ærlig eller uærlig. Han var imidlertid ikke den mann som holdt seg til

sladder. Derfor ville han høre av hennes egen munn hvorvidt det var overensstemmende med den fulle hele sannhet at hun forskjellige ganger i sitt livsløp hadde vært beskyldt for tyveri.

— Ja det var sant, svarte Hansine.

— Hm. Hvis hun skulle bli ved å være i hans brød, måtte han ha uttømmende beskjed om de forgåelser som man ved tidligere leiligheter hadde anklaget henne for.

Hansine hadde stor age for denne mannen, hun hadde hørt og sett at mange gjorde ære på ham, han mente det visst godt med henne. Når han først fikk alt å vite, ville han ikke jage henne av tjenesten, men verge henne mot sladderen blant folkene i gården.

Og nu ga Hansine seg til å fortelle det leie som hadde hendt henne på Fuglem og Haugum og siden to ganger i prestegården.

Han satte seg, og hun sto, det var en lang og omstendelig historie han fikk. Når hun først hadde innlatt seg på å fortelle, så skulle han få det hele greitt inn; hun ble klarere efter hvert som hun snakket, ble myndigere, til slutt trossig.

Efraim gapte en stund som om han med munnen tok imot det hun sa. Så lukket han den og svelget, som om han gjemte dypt det hun hadde fortalt.

Slik holdt han på til hun var ferdig. Da lå en eftersmak igjen på tunga hos ham, han smattet og grunnet. Han lot ikke til å ville si noe.

Hansine forsto at hun var ferdig her i huset. Hun tenkte straks på bygdene langt fra byen, lenger bort fra hjemmet, helt ut på sjøkanten. En dag måtte vel brevet fra ingeniøren komme.

Hansine smilte blekt.

«Ska' æg gå med det såmmå?»

«Ikke den tone, Hansine!»

Han grunnet ennu en stund. Endelig spurte han med den svarteste høytidelighet som ansikt og røst rådet over:

«Tror du det er en rettferdig Gud over oss, Hansine?»

Han ville slå ned trossen som han hadde hørt. Da kom

en rid over henne, lange tyste hikst som brystet ikke kunne holde på, men måtte ut med. Munnen åpnet seg for å gi dem vei. Men hun prøvde ikke engang å si noe.

Efraim kremtet. Han så ut som han ville holde en tale.

«Det er det egne ved denne gullskillinghistorien som ved andre tyverier, at det gjerne er en person med som aldri er til stede. Denne person er god å ha til å skylde på, for han kan ikke forsvare seg. Han ville kunne opplyse og bevise når man bare kunne få fatt på ham, men han er ikke å finne, han er — om jeg så må si — så godt gjemt som om han aldri hadde vært til .. Hm. — Ja, av hensyn til de to utmerkede attester du har fremlagt, kan du inntil videre bli ved å være i mitt brød. — Gå ned til din gjerning, Hansine.»

Det gjorde hun.

— Men fra den dagen var hun sikker på at hun var under oppsikt, og det ble låst og stengt omkring henne. Hun skulle ikke utsettes for fristelser, hun fikk lov til å være i tjenesten, hun skulle ikke jages, før det ble klart at hun hadde forgått seg på nytt. Folk var barmhjertige.

— Utpå våren hadde Hansine en stolt og stor dag. Broren Zakkarias, i kavaleriuniform kom opp på kjøkkenet og spurte efter henne. Han var høy og lys og vakker, riktig en som et kvinnfolk kunne se seg blid på og glad i, sa Marja siden. Hansine og broren hadde ikke møttes siden de ble voksne, de heller, så de hadde my usnakket seg imellem. Og nu hadde Hansine så liten tid. De var sammen på kammerset bare en liten stund. Men han kom igjen om kvelden og satt på kista og var hyggelig. Han hadde en særlig hilsen med fra faren, hun skulle være ved godt mot. Han ventet hver dag svar på brevet han sendte ingeniøren i høst.

Zakkarias sa ikke mer om den saken. Hansine nevnte den slett ikke. Han fortalte så mangt, mellem annet at han skulle gifte seg, det var eldste datteren på en av Myrvoldgårdene i Ingebu, Tomas Myrvold. Hansine kjente dem alle, visste at Tomas ingen sønner hadde, og forsto da at Zakkarias ble eier av en av de største og vakreste gårdene der inne. Hun ble så glad at hun torde ikke se dit han satt .. Han ble altså den

første av søskenringen som kom seg opp i lag med gammelkarene. En varm flom gikk gjennem henne, hun lovte seg sjøl nok engang at i byen ble hun ikke lenger enn nødvendig. Hun ville innover. Det ble nok en råd for henne også på en eller annen vis, når brevet fra ingeniøren kom. Den nye adressen ville nok vise seg sikker.

Hansine ga Zakkarias hånden og ønsket til lykke. Hun likesom takket broren av fullt hjerte for det gode han hadde gjort både henne og far og mor og søsken.

Først da han sto ved døra og skulle gå, kom han på å fortelle at presten Linge var død.

Hun kjente ikke det dødsbudskapet særlig tungt den kvelden. Den gledelige tidende om at Zakkarias skulle gifte seg, tok av for sorgen. Men senere, som dagene gikk, rant det efter henne hvor sørgelig det var at presten hadde gått inn i evigheten uten å være blitt av med mistanken til henne. Hun hadde unt ham den gleden å bli sikker på at hun var den han en gang i tiden hadde holdt henne for, tross folkesnakket. Han ville ha vært storglad den dagen han skulle ha lest opp for folk i Ingebu at hun var uskyldig.

Det var som om de begge hadde lidd skam og skade, men *han* hadde måttet dø uten oppreisning.

XIII.

Hansine prøvde flere ganger i de første par årene å skaffe seg ny tjenest, hun syntes ikke om seg i Gotåsgården. Hun trodde hun skulle få seg en ny en ved hjelp av de gamle attestene sine, men hun fikk ingen, ingen skikkelig, ingen som hun mente hun kunne bli tjent med. Det måtte en ny attest til, svarte alle, en fra Gotås.

Men Hansine kvidde seg for å snakke til madam Gotås om attest, et menneske som hadde hatt så små tanker om henne, og kanskje ennu hadde det. Men hun måtte til likevel, det var ingen annen råd, om hun ville vekk.

Madam Gotås var en underlig en, især til å være et kvinnfolk. Hun sa aldri noen ting, ikke uten at det var aldeles nødvendig. Aldri ble noen klok på det hun tenkte. Hun var lite i kjøkkenet, hadde mange barn, var tykk og tung og likesom umyndig mellem tjenestpikene, og forøvrig mellem alle som vrimlet ut og inn i den store gården. Det var Efraim som var myndig både for henne og for alle andre på stedet. Kom han inn i bondestua, ble det tyst som når skolemesteren stiger inn i skolestua, om så tyve halvfulle bønder skravlet i munnen på hverandre. Da Hansine en dag ba madamen om attest, fikk hun til svar:

«Snakk te'n Gotås.»

Det gjorde Hansine da han satt alene i spisestua og nøt det han kalte mellemfrokost.

Han stirret svart og høytidelig på henne og spurte om hun ikke var tilfreds.

— Jo, men hun ville gjerne se seg om efter litt forandring.

— Hm. Hun var en dyktig pike, han var tilfreds med hennes dyktighet. Men i en attest la folk især merke til hva som *ikke* sto anført. Han kunne skrive *meget dyktig* i attesten, men han kunne ikke forsvare for sitt navn og sin anseelse å skrive *ærlig*. Han hadde talt med Marja, og hun sa at hun hadde savnet et par småting i kisten sin, innen hun begynte å holde den låst — dog uten at hun på noen måte ville beskylde hverken Hansine eller noen annen for å ha tatt dem. Det var en mulighet for at de kunne være kommet på avveie på annen måte. Hans hustru hadde lagt merke til at slikt som sukker, frukt og syltetøy et cetera, var blitt udrøyere fra den dag Hansine tiltrådte — uten at hun heller kunne peke på hvorledes denne kjensgjerning oppsto, og uten at hun på noen måte ville beskylde noen enkelt person for ikke å være ærlig. Hvis Hansine ville bli stående i tjenesten minst ett år til, da trodde han nok at han med god samvittighet, ja, med uskrømtet glede kunne skrive *ærlig* i attesten. Dessuten ville han by henne fra i dag av en spesiedaler mer i lønn om året. Hun burde betenke seg vel og bli stående, ikke glemme hvilken betydning det ville ha for hennes fremtid at en mann

som han, som var medlem av formannskapet skrev *ærlig* om henne, ja, han ville skrive ærlig med strek under, om hun ble stående.

Hansine gikk ut av spisestua.

Hansine var vant til å be Fadervåret hver kveld, før hun sovnet. Det hendte en og annen gang hun hadde trang til å si andre ord også til Gud, men det ble ikke til stort mer enn et sukk, et «hjælp mæg!» Det var så vanskelig å snakke til den mannen, for han var ikke lett å forstå. Han hadde vel sin egen mening med det hun måtte gå igjennem. Kanskje forsto hun denne meningen en dag, og da ble hun et glad og fornøyd mennesk, dobbelt glad og fornøyd.

Men somme ganger undret Hansine seg over hvorledes Gud skulle kunne forsvare at han lot henne li så my ondt. Kanskje fikk hun aldri oppreisning. Kanskje skulle hun gå hele livet igjennem uten at uretten mot henne ble gjort god igjen. Hva mening kunne Gud ha med dette. Hvorfor hadde han pekt henne ut til et slikt liv? . .

Marja hadde forlovet seg med kontoristen hun lenge hadde siktet på, og bar ring. Den gamle ringen hadde hun pakket inn svært godt og sendt på bygda til lensmannssønnen, sendt den med en jekteskipper som hadde vært i byen med fisk.

Hansine så det lyste i øyne og tenner på de to, når han et par ganger i uken stjal seg inn på kammerset om kvelden. Da gjorde Hansine seg ærend ut på kjøkkenet, forat de to kunne få sitte hos hverandre på kista hennes en liten stund, eller hun gikk inn hos barnepiken, som forresten også var forlovet, men ikke hadde kjæresten hos seg nettopp den kvelden.

Det var ikke lett for pikene i Gotåsgården å være forlovet. Ikke hadde de rett til å se kjæresten hos seg på pikekammersene, det var umoralsk og kunne føre til ulykke, sa Gotås, og ikke hadde de rett til å stå i porten. Slikt «heng» tok seg dårlig ut, mente han. Pikene syntes det var for lenge å vente med å se kjæresten til neste gang, de tigget seg til en fridag.

De hjalp hverandre både med å lure mannen inn og å rydde vei for ham, når han skulle av sted innen klokka ti, for da ble porten stengt. Det måtte ikke bare vakthold til, men småløgner også, forat alt skulle gå efter ønske.

Hansine så at kontoristen var så fin at det lavde, når han gjestet kjæresten. Han hadde skjøtfrakk og stiv hatt og spaserstokk og hvit krage og slipsnål som skjen. Han bukket og var svært myk likesom over hele kroppen, og kalte henne jomfru. Men Hansine hadde ingen tillit til fyren. Hun syntes han var for lett på foten og for lett i baken og for rapp i kjeften, og så skjen han som en toskilling støtt.

Marja måtte vel ha kommet til å synes slikt noe, hun også, for om et halvt år slo hun opp med kontoristen, og skrev til Halvor, lensmannssønnen, at hun var ikke forlovet lenger, hun angret at hun hadde gjort det forbi med gammelkjæresten sin, sto det i brevet, og ville han som hun, så sendte han henne forlovelsesringen, så kunne de være forlovet igjen. Men ville han ikke det, så giftet hun seg med en annen en, en byfyr, for det var nok av dem som ville ha henne.

Halvor måtte ikke ha tvilt hverken på angeren eller kjærligheten, for gullringen kom så snart råd var. En bondemann som skulle gjøre byreise likevel, hadde den med, han hadde brev med også. Halvor som skulle bli lensmann, skrev at han forventet at alderens og den bitre erfarings stadighet og alvor hadde tatt henne i full besittelse, således at hun ikke lenger fløy som en ko i varmen, men kom hjem til sommeren for å inntre i lovformelig ekteskap med sin brudgom.

Og ringen ble lagt i kista, og Marja hadde moro i byen.

Hansine fikk en dag brev fra faren om at moster Grete var død for et par måneder siden. Da var det som hjem og bygd og ætt i et langt rap gled langt bort. Hun så på det alt sammen som oppe fra en fjelltind, hun kjente lengt efter Ingebu, men hadde likesom ikke noe å gjøre der lenger, og slikt gjorde ondt. Faren nevnte ikke noe om brev fra ingeniøren, men skrev at foged Bassøe med familie hadde fraflyttet stedet året efter at hun dro hjemmefra.

Hansine fikk seg en pike å gå med de søndagseftermid-

dagene hun var fri. De fulgtes ad i aftensangen, og stakk innom hos hverandre en sjelden kveld, når en av dem kunne rive seg løs. Venninnen hette Malene og var en husmannsdatter ute fra fjordene, langt ute fra. Hun var fin og blyg, tykte Hansine. Malene hadde kommet henne vennlig i møte. Hansine var slik til sinns den våren at bare et menneske var vennlig og synte tro og tillit til henne, fikk hun straks godhet for det.

Det gjorde henne godt å komme ut og frem i Sjøgaten til Grützegården der Malene tjente. Den var så fin og hvit å se til utvendig fra, som om den ble malt både vår og høst. På gårdsplassen var det så stilt og så rent at en kunne bli høytidelig bare ved synet. Her var ikke mas og jag, ingen hestemøkk, ikke et strå, men grønt gress mellem renskårne steinheller.

En søndag eftermiddag i september gikk Hansine og Malene ned fra pikekammerset for å gå ut i byen. Da strøk de forbi Herman Grütze, husbonden. Han løftet galant på hatten og smilte og stanset:

«Nå, Malene, har du fått deg en ny venninne?»

Hansine hadde aldri sett så gode og vakre og vennlige øyne på noen husbond. De så rolig og mildt på henne, hun kjente hun ble rød i ansiktet og varm all igjennem. Hun hadde mer enn engang lagt merke til denne pene, fine mannen, som tjenerne var så glad i og snakket så godt om, og som hele byen kjente, og alle folk likte. Hun tvilte ikke om at han så litt for blidt til vakre kvinnfolk, enda han var gift mann og far til en hel hank småpiker.

Som han sto her og snakket, rev han med ett opp av lommen to papirlapper.

«Se her er to parkettbilletter til i aften. Jeg får ikke bruk for dem. Malene, du får by din venninne med i teatret.»

Og så gikk han. — Hansine hadde aldri vært i teatret før. Og så stor moro hadde hun aldri tenkt seg kunne lages som den hun ble med på den kvelden. «Herr Grylle og hans viser» og til slutt «Apekatten». Mens teppet var oppe, vrinsket og knegget Hansine av glede og undring, især over en komedie-

spiller som hette Jacob Prom. Hun var så oppglødd at hun kjente seg litt skamfull efterpå, da teppet var falt.

Malene hadde vært i teatret før og visste beskjed. Hun fortalte løst og fast i mellemakten og efter forestillingen, da de vandret hjemover, så Hansine snart visste like my om teater som Malene. Hun sa at nu hadde byen fått et *norsk* teater. Før hadde bare danske komediespillere gjestet her. Og dette nye, norske teatret ble støttet av rike folk, av Lysholm, han som laget akevitt, og av E. C. Dahl som brygget øl.

Hos Hansine ble den kvelden grunnmuren lagt under en livslang kjærlighet til teatret. Men hun kom der bare en gang eller to om vinteren, bare når hun fikk følge med Malene som hadde fribilletter. Til takk og vederlag fikk Malene et tørkle, som Hansine hadde strikket av ullgarn moren hadde sendt. På galleri kostet plassen en hel ort. Den utgiften kunne ikke Hansine gi seg lov til, ikke engang om hun fikk høre at han Jacob Prom var med og spelte.

Hansine likte ikke utgifter. Hun sparte opp hele lønnen. I Gotåsgården kom rett som det var en reisende mann og åt til middag, eller lå over i huset en natt eller to og la slanter igjen til pikene. Hun så ikke ned på drikkeskillinger lenger, hun så heller langt efter dem, tok av dem til klær og annen nødvendighet, gnog resten sammen og la dem til pengene i banken. Hun visste at *hennes* sparing aldri kunne bli til noen velstand, men hun sparte likevel, hun var vant til det, glemte ikke at hun ville ut av fattigdommen. Bitterheten minnet henne om det. Disse pengene som stadig vokste i banken, kjente hun på en måte trøst og vern i . . Vern mot det onde som lurte omkring henne.

Hun hadde så smått gjort seg til venns med byen. Hun ble kanskje værende her all sin dag. Hva hadde hun å gjøre innover i bygdene, hvis ikke brevet fra ingeniøren kom? Og det kom nok ikke, lot det til. Da var byen bedre likevel. Her var et og annet som kvikket opp. Større lønn og litt moro.

— Hansine var på kanefart til Leirfossen. De var tolv par sammen, fire piker og drenger fra storgårder. De hadde fått utlånt fire hester og fire arbeidssleder med karm på hos

herskapene sine. Tre fjøler ble lagt tvers over karmen på hver slede. Et par på hver fjøl. Det var streng kulde og ren stjernehimmel. De danset mest hele natten til søndag i en stor stue. Det kunne vært bare moro, tykte Hansine, om alle hadde tedd seg pent, men det var en og annen som ble simpel da han fikk brennevin i skallen. En dreng sang en vise mellem to danser. Ordene var ikke stygge, men meningen var ekkel. En måtte være dum om en ikke skjønte *det*. Flere lo bredt og fett og tok *vel* imot visen. De var småkryp, de forsto ikke å tie og skamme seg. Hun var ikke mellem jamliker, mellem sine egne. Folk kunne være drøye nok i de lagene hun hadde vært med på innover i bygdene, men . . . det var likevel på en annen vis. Hun hadde aldri kjent seg ille der inne, om folk ble fulle. Alltid hadde en stor og verdig mann eller kone vært til stede, som endog de verste hadde age for, og som gjorde henne trygg.

— Årsdagen efterat Hansine hadde bedt om attest og ingen fått, var hun på Efraim efter det dyrebare papiret.

Det sto «ærlig» i attesten, men hun savnet streken under ordet «ærlig», den han hadde tilbydd henne. Hun gikk på mannen en gang til.

Han svarte at han hadde kommet til å tenke på at en slik strek kunne skade henne, det ville se ut som om noen hadde tvilt på hennes ærlighet, så hun trengte å få den fremhevet. Det var bedre at attesten var som den var.

Det slo Hansine at han på en vis hadde rett. Men hun ville gjerne hatt den streken likevel. Den ville ha knipset på nesen dem som hadde sladret om henne.

Men da Hansine ba om den, sa han tvert nei. Hun forsto: . . han ville ikke med en slik strek ta over noe særlig ansvar for henne, han brydde seg ikke om å protestere høymælt.

Hansine la papiret åpent og flatt på bordet i pikekammerset, lot som hun hadde glemt det der. Marja kunne nok ikke dy seg, hun ville lese det når hun så «attest» med store bokstaver

Jamliker — jevnbyrdige.

over linjene. Da ville hun snakke til de andre om det fine papiret.

Hansine ble stående i tjenesten hos Gotås.

XIV.

Somme søndagskvelder på kammerset hos Malene satt en ung bryggemann hos Grütze. Han hette Joakim Hauan, en gladlynt, vakker gutt, fintskåret ansikt, blågrå, skøyergode øyne under en askelys lugg. Hun syntes han hørte med til denne gården — så fint et lag det var over alt det han sa og gjorde.

— En kveld så hun fra kjøkkenet i Gotåsgården at han satt nede i stigen og pratet med gårdsdrengen, hun hadde aldri sett Joakim på disse kanter av byen før. Hun merket han hemmelig så opp mot vinduene rett som det var. Hun fikk litt hjerteklapp, og kjente hun var het i kjakene, hun tok seg vel i vare for å se ut. Den kvelden falt det seg ikke slik at de kom til å snakkes ved. Men han viste seg igjen senere. Han hadde gjort seg til venns med gårdsdrengen, så det ut for.

— Det var vår, og kveldene ble lange. Han smatt opp på kjøkkenet, ja helt inn på kammerset til Hansine og Marja og fikk dem til å le.

Hansine fulgte madam Gotås og alle ungene ut på Bynesset om sommeren. Der bodde de på en bondegård og slet gamle, avlagte klær og utgåtte sko. Om søndagsmorgenen kom Joakim gående de to milene utover. Han holdt seg gjemt i skog og mark til utpå eftermiddagen, da Hansine kunne slippe fra en stund. Han hadde spurt henne om de ikke skulle gifte seg, engang når han fikk råd. Og hun hadde svart, rød og varm, at det kunne være noe å tenke på.

En søndag eftermiddag satt de sammen i et bjerkeholt nedenfor gården. De så blanke stykker av fjorden mellem hvite stammer. Sommeren var som finest, nyss før slåtten, det var rikt på marken, og rikt på trærne, og det var stilt. En hørte bare litt nynn og sum av insekter en ikke så.

Hun slo på at kanskje skulle de dra til Amerika neste vår. De fikk land gratis der borte, hun hadde penger til billett for dem begge.

Da merket Hansine for første gang at det var svært alvor og my eftertanke i Joakim. Han var med ett svart å se til av bare tungsinn. Han kvidde seg for å snakke ut, lot det til, men han gjorde det til slutt.

— Han hadde ingen lyst på Amerika, sa han, det var bra å være her de var. Han og hun fikk slå seg gjennem her som så mange andre småfolk. Dessuten .. han var bygutt, han likte ikke bondearbeid, han kunne det ikke heller.

— Å, det lærte han nok, mente Hansine, men Joakim hadde ikke noen tro på *det*. Hansine tykte i all stillhet at han eide ikke stort mot. Hun visste han var svært dyktig som bryggemann, at han hadde en overlag fin attest fra Grütze, men han kjente ingen trang til å komme opp av det små han levde i, han ville nok ikke være med på å våge noe. Og det gjorde Hansine ondt.

Men det var det underlige at slikt skilte henne ikke fra Joakim der de satt, hun ble enda mer glad i gutten, hun syntes han trengte henne. Hun sa rett ut at det gjaldt om å komme ut av fattigdommen. Joakim svarte likeså kontant at han skjønte ikke hvorledes slikt skulle gå til.

— Kunne han ikke tenke seg å begynne med en liten handel?

Joakim stirret på henne, det var klart han tykte Hansine gikk for vidt.

— Han hadde aldri handlet, sa han, og han hadde ikke penger til slikt heller.

— Hun hadde stått bak disken hjemme i Sandmoan, fortalte hun. Og var det ikke så han forsto seg på sild og fisk?

Da smilte Joakim lyst som et barn rett i ansiktet på henne. .. Jo, sild og fisk forsto han like godt som noe annet menneske i byen. Sild og fisk hadde han stelt med helt siden han var bare guttungen.

— Ja, hva mening var det da i å gå hele livet igjennem og arbeide for liten lønn .. arbeide for andre?

Joakim ville bort fra dette snakket, de fikk tenke på tingene, sa han, de hadde tiden for seg begge to . .

Og dermed spratt han på føttene, tok henne bakfra under armene og løftet henne, så hun sto, hun også.

— Hun sukket og tenkte . . . om han bare hadde hatt litt mer mot! . . .

Om kvelden vandret han de to milene hjem til byen. Hun så det var som en dans for ham. Men så var han også i dansehumør.

— Efter ferien var de sammen hver en fristund. Han fikk henne med hjem til moren og søsteren. De bodde i Gaubekkveita på to små rum og et kjøkken. Søsteren sydde for folk. Moren var matrosenke, og gikk ennu på arbeid om morgenen og vendte hjem sent om kvelden, som hun hadde gjort helt siden mannen kom bort på sjøen. Joakim var tidlig blitt farløs. Da han var smågutt, sto han på kaien og ventet på å få bære en laup eller en vadsekk for en eller annen reisende. Straks han fikk penger, fløy han til bakeren efter et seksskillings brød, om det var råd til så my, og fløy efterpå inn under en brygge for å ete det opp, hissig av sult, andpusten efter løpet, så maten kom ned i klumper som gjorde ondt. Frokost og middag falt så usikkert, eftersom moren stadig var borte og vasket.

Hansine kom dit første gang en søndags eftermiddag. Det var smått og nett i de to rummene, rettelig velstelt, syntes hun. I begge var en seng med hvitt teppe over. På kommoden papirroser i en vase. På bordet en hvit duk. På veggen et speil i hvit ramme og fotografier.

Hun ble bydd kaffe, men moren og datteren sa så lite at det var greitt hun ikke satte dem i humør nettopp. Nei, det ble efter hvert klarere for Hansine at hun ikke var velkommen. De gjorde seg kanskje en mening om at Joakim og hun var forlovet, enda ingen hadde nevnt slikt noe. De tenkte vel hun ville ta Joakim fra dem, at han kanskje ikke ble noen støtte for dem om han giftet seg.

Søsteren Henrikke var eldre enn Joakim, blek, vissen av å sitte inne og sy. Hansine så straks det byfine hos henne, hun skulle likesom være dame. Tonen og minen og målet var

derefter. Hun krøllet munnen sammen, som om hun hadde knappenåler klemt fast mellem leppene.

Joakim hadde fortalt henne at søsteren hadde et barn, enda hun ikke var gift. Faren var en matros som rømte, da han forsto hun skulle ha barn. Hansine så den lille veikj-ungen på tre, fire år. I dag var hun kledd opp i fineste stas. De var fine på sin vis alle tre, og det var likesom finheten deres ikke syntes om bondestasen hun gikk i. Hun ville så gjerne ha likt seg i hjemmet til Joakim. Så hadde hun kunnet ty hit en gang imellem.

Mens de drakk kaffe, kom den gamle tannløse munnen på moren i gang. Den gikk uten stans, gikk også i de korte stundene da den ikke hadde ord å gå med, den bare gikk og slo og klapret i tom luft.

Det var ikke så lett for ungdommen nu til dags, sa hun. Allting var så my dyrere, og derfor var det dyrere å gifte seg og — og tyngre for en arbeidsmann å leve med kjerring og unger, når han bare hadde hendene å leve av. Var en først gift — hoho! det ble en annen forskjell *da!* Da var det ikke snakk om å gjøre sprett lenger .. Da var det slutt med plystringa! .. Da ble det en annen tobakk å tygge på! ..

Henrikke støttet moren. Nei, gifte seg det ville hun ha gjort den gang hun ikke hadde vett. Men nu efterat hun hadde forstått at gifting og ekteskap bare var slit og unger, nu ville hun heller være alene .. hun ville ikke ha den strammeste og fineste og rikeste og vakreste ungkar i hele byen, om han så ble kastet lys levende efter henne! ..

Joakim smilte lumskt til Hansine. Hun var ikke langt fra å smile hun heller, men hun fikk det ikke til, hun likte ikke engang at Joakim smilte i et slikt øyeblikk. Hun husket den gangen han fortalte henne at søsteren hadde et barn. Hun hadde ikke synes om den måten han kom med det på, det var likesom ikke noe å ta så nøye, at slikt noe hadde overgått søsteren.

Det hun så og hørte her i de to små rummene, la seg for brystet. Slik var hjemmet til Joakim, en slik mor og en slik stakkars søster. Det gjorde ondt å se Joakim mellem de to,

han ble likesom en annen en, en mindre en mellem så ringt folk. Han var my for god til dem.

Det gikk lang tid innen hun kom til Gaubekkveita igjen. Han ba henne ikke gå med dit, han forsto hun likte seg ikke der, men dette snakket ingen av dem om.

Det ble en ny sommer. Madam Gotås og ungene og to piker dro ut på Bynesset i år også, og Joakim vandret utover hver en søndag morgen. Hansine var blitt kokke, efterat Marja hadde dradd hjem for å bli lensmannsmadam. Hansine hadde det friere enn før. Joakim og hun var i skog og mark flere timer hver gang han gjestet henne.

En søndag eftermiddag uti august hadde de to satt seg inn i et gammelt sommerfjøs langt borte i marken, det var for vått å sitte i skogen. Gjennem den vidtåpne døren så de fjorden langt nede.

Hansine ble tyst og tenksom. Hun satt og så opp på den stille, grå himmelen, mens hun la tankene til rette, hun ville snakke et alvorsord med kjæresten . .

Det var blitt slik mellem dem i sommer at hun kjente seg ikke trygg før de var gift. Men han tenkte nok ikke på brøllop ennu. Hun ville så inderlig gjerne gifte seg til høsten. Men det falt ikke så lett å si slikt til Joakim. Kunne hun få ham med på å åpne en liten handel, så gikk det av seg sjøl i lås med brøllopet.

Med ett sa hun at . . som han visste, så hadde hun en god spareskilling i banken. Hun hadde nylig sett efter . . det måtte være godt og vel femti spesiedaler — med renten for i år . .

Hansine ville til å snakke videre. Da sa han stilt og fortenkt at han skjønte ikke hvorledes hun hadde fått i hop så store penger. Han hørtes slett ikke glad.

Hansine så tilsides på Joakim, han så tilsides, han også, men ikke på henne. Hun var med ett rød og hård i ansiktet, og det drygde en stund innen hun svarte, og da så hun ikke lenger dit han satt.

— Jo, sa hun, det var greitt nok, hun hadde spart i ni år. I de siste fem årene hadde pengene stått i banken. Omkring

syv, åtte av dalerne var bare rente. Siste året hadde hun hatt ni daler i lønn, og de to årene forut åtte daler i lønn. Og de to årene forut for dem igjen hadde hun tjent bare tre daler. Så kom drikkeskillinger og noen små gaver. Så de pengene hun hadde i banken, var ærlige penger — hva de enn så sa, de som snakket ondt om henne i Gaubekkveita.

Joakim lo litt tørt og klosset.

— Hu mor var en gammel, røret kjerring, mente han, og Henrikke var et toskhau. Så det var ikke noe å legge brett på hva de to sa.

— Nei, svarte Hansine, men det *han* hadde tenkt om henne, det ville hun legge brett på.

— Han hadde tenkt bare godt om henne naturligvis.

— Næi! Han hadde tvilt på ærligheten hennes, da hun nevnte de femti spesiedalerne.

— Han hadde bare blitt så'n lite grann uhyggelig tilmotes . . så'n straks, sa han.

— Ja, hun hadde merket *det*. Men da måtte han vel ha trodd det var noe i det ordet som han hadde hørt om henne, at hun før i tiden hadde vært tjyv.

— Han hadde hverken *trodd* det eller *ikke* trodd det. Han gikk ut fra at hun måtte vel være ærlig *nu*. Ellers kunne hun vel ikke blitt stående så lenge i tjenesten hos Gotås, eller fått en så fin attest.

Hun lo svart.

«Og et kvinnfolk som du it va' sikker på va' ærlig, ha' du innlatt dæg med?»

«Du e' så streng, du tar alt så tungt.»

Hun sa ut i luften som svar på noe hun tenkte:

«Og en slik mann ha' æg gitt mæg te.»

«Angrer du *det* no da?»

Hun sukket langt.

Næi. Det var vel så laga at æg skull' gå for tjyv og bli kjerringa di.»

På det hadde han ingenting å svare.

Hansine reiste seg og drev langsomt inn i skogen, han fulgte efter.

Hun ga seg til å fortelle om det hun aldri hadde fortalt Joakim før .. om Fuglem, om Haugum, om Gabriel Nesset, om prestegården, om Gotåsgården, hun fortalte og begynte på igjen for å ta med et og annet som var glemt, og som han endelig skulle vite. Han ble harm over uretten. En gang så hun han var blank i øynene, våt. Da tok hun ansiktet fort til seg. Han sa henne så gode ord at hun måtte bite tennene i hop en lang stund. Ellers hadde hun begynt å tute. Og det ville hun ikke.

De ble sammen lenger enn hun egentlig hadde lov til. Kveldsmaten skulle lages. Men det ble så urimelig vanskelig å skilles. De kjente begge at de aldri hadde vært så glad i hverandre.

Men den handelen hun hadde tenkt å tale til Joakim om, den ble glemt for i dag.

*

Utpå høsten fortalte hun Joakim en lørdagskveld på kammerset at hun var med barn, og at de fikk gifte seg så snart råd var.

Joakim bleknet og måtte sette seg. Men Hansine minnet ham straks om at de hadde femti daler spart. Så tomhendt var de ikke. Det var nok verre for mang en annen en.

Joakim enset ikke pengene i kveld. Han sa hun måtte ta feil, det kunne ikke være mulig at hun var med barn.

Jo, mente hun, det var sikkert nok og ikke mer enn rimelig, når han tenkte riktig efter; hun var lei for det, hun og. Men det var ikke nettopp noe å sørge over, de fikk gifte seg, og ikke tenke på at det hele kunne ha vært annerledes.

Joakim satt bøyd og så knapt opp. Han var tyst og tung. Hun snakket for dem begge, prøvde å kvikke opp gutten, og gjorde seg litt djervere enn hun egentlig var. Det kunne en høre på røsten som nu og da skalv ur lite grann. Det hun sa, var tenkt godt og vel igjennem i flere dager og netter, hun hadde grått seg ferdig og tørket vekk tårene alt første natten.

Da han utpå kvelden gikk, hadde han ikke sagt stort, bare noen ord, de fikk tenke seg litt om og legge over. Han var likesom så fremmed og liten blitt. Det var ikke snerten av smil å se. Hun syntes det var synd at han var så nærtagende og hadde så lite mot.

Joakim kom ikke så snart igjen til henne som han pleide. Og det kjente hun bittert. Han kom ikke før lørdagskvelden, hun mælte ikke et ord om at det var lenge siden sist.

Han satt på kista hennes langs veggen og var tyst, så ut som han ikke *kunne* si noe.

Gardinet var rullet ned for vinduet, og talglyset brant på bordet. Her inne var rent og lunt, nyvasket. Utenfor var senhøst og surt. Det var stilt i kjøkkenet, stilt alle steder nu så sent på lørdagskvelden. Alle hadde ståket fra seg til helgen.

Hansine ventet på det han ville si. Hun satt på en stol midt i kammerset, det hadde ikke falt noen av dem inn å flytte seg sammen.

Piken som Hansine bodde i lag med, var så snill å sitte inne hos barnepiken hver lørdagskveld, forat Hansine og han kunne få være alene. Nu gjaldt det om at han og hun fikk snakket fra seg innen piken kom.

Hansine sa hun hadde skrevet hjem til foreldrene sine og fortalt at hun var forlovet, og at hun håpet de ga sitt minne til at hun giftet seg med en bra mann. Hun hadde bedt dem om å sende dåpsattesten og de andre papirene hennes så snart råd var, for han og hun tenkte å gifte seg straks, om far og mor ikke hadde noe imot det.

Joakim så ikke opp da han sa at han syntes de var litt for unge til å binde seg ennu. Dessuten fikk han legge seg opp noen penger først. Han syntes det var så vanskelig å gifte seg alt nu, han som hadde en gammel mor, som han snart måtte sørge for. Han eide ikke en skilling, og hadde ikke noe innbo . . å snakke om. Moren og søsteren var begge så harme over at han ville gifte seg, og ga ham aldri fred. De pinte og

plaget dag og natt. — Kunne hun ikke reise hjem og få barnet og så gifte seg om et par år?

— Nei, mente hun, og ble ond. Det kunne hun ikke, hun ville ikke føre den skammen over foreldrene.

— Skam? Det var vel ikke verre for henne enn for så mange andre?

— Jo, det var det.

— Hvorfor det?

— Fordi både hun og alle i ætten hennes tykte det var en skam å sitte med en lausunge.

Joakim smilte tungt og uvillig. Han hadde alltid synes det var litt troskyldig og tosket av henne å komme med denne ætten sin.

Men dette smilet hans fikk henne til å reise seg dødsens blek fra stolen, hun nærmet seg langsomt kista han satt på.

— Hun dro ikke hjem, så my han visste det. Hun ville ikke være den første og siste i sin ætt som satt med et barn uten å være gift.

— Hun snakket, sa han, som et stormannsgalt menneske.

Hansine tidde noen øyeblikk og svelget. Svetten tøt ut i dråper på pannen. Ansiktet vred seg i blekheten.

— Men hvorledes snakket *han?* spurte hun. Som en bypøbel som ikke hadde mer ære i livet enn at han ville velte barnet sitt inn på *hennes* foreldre, inn på *hennes* ætt, og svike kjæresten sin.

— Han hadde ikke tenkt å svike henne, skjøt Joakim inn. Men Hansine enset ikke de ordene.

— Hvis han nektet å gifte seg med henne, og det i denne høst, da gikk hun til han Gotås og til han Grütze og til hans og hennes medtjenere og fortalte alt som det var, og siden gikk hun i elva. Han kjente henne dårlig om han tvilte på at hun mente det hun sa, og gjorde som hun hadde sagt.

Talglyset på bordet hadde fått en lang tanne, det var nesten mørkt på kammerset, men ikke mørkere enn at hun så et vantro smil; hun tok det for hån.

Et par øyeblikk ble hun stående der hun hadde stått. Så var hun over mannen som en katt over en mus. Han veltet

over ende på kista, ble liggende med begge hendene hennes i et jerngrep over strupen og med hele tyngden av henne over seg.

Han stønnet og vred seg, flakset et par ganger med armene, men de nådde ikke opp og frem. Hun stønnet, hun også.

«Trur du mæg no?» spurte hun.

«Slæpp mæg.» Han kunne bare hvese.

«Trur du mæg no?»

«Ja, ja,» kom det i en tynn hvisk.

Tannen i lyset hadde omsider gått til grunne, og flammen sto klar og ren. Hele kammerset var lyst. Da så hun han ble blå, og slapp grepet. Han lå en liten stund før han orket rette seg opp. Han lot seg gli ned så han satt på gulvet, og støttet hodet og kroppen mot kista. Sjøl hadde hun måttet ned på en stol.

De gråt begge to, *han* stilt som i eftertanke, tåre efter tåre kom, *hun* hårdt, vilt, men stengt, ingen kunne høre det. Hos henne ville gråten ikke gi seg. Den var stadig like hård og vill, og den ble lenger enn all annen gråt han hadde hørt. Han måtte til å snakke godt for henne: .. han hadde aldri tenkt å svike henne, sa han og tørket en tåre vekk, så det straks ble plass for en til. Han skulle gå til han Grütze og si som det var. Og da fikk han hjelp. Og så ble det nok en råd, hun måtte ikke tro at den hun giftet seg med var en dårlig kar, for det var han ikke, ingen trodde slikt om ham ..

Til slutt måtte hun med gråten sin sette seg på gulvet, hun også, inn til Joakim. Ingen sa noe mer, men begge gråt fremdeles. Begge var skremt av det som var hendt. Både hun og han hadde vært nær en stor fare og sloppet unna den. Der satt de efter at tårene var vekk også. Da var det stilt og salig inne i dem, de hadde fått klarhet, hadde funnet veien ut av vanskelighetene. De var så overlag trygge på hverandre, enda de ingenting hadde avtalt og bestemt. Da de skiltes, smilte de litt, ansikt til ansikt.

XV.

Joakim og Hansine laget seg i stand til å holde brøllop.

Han byttet bort enkeltsenga si mot en brukt dobbeltseng og ga to ort imellem. Moren ble enig med Henrikke om at han skulle ha fire tallerkener hjemmefra, to dype og to flate, foruten to kniver og to gafler og to skjeer og bildet av Kain i ørkenen.

Hansine fikk sendt fra far og mor flere pund ull og rokken sin, så hun hadde nok å spinne både første og andre vinteren efter hun ble gift.

Grütze ba madamen sin om å titte opp på mørkloftet efter en eller annen gjenstand som Joakim kunne se seg gagn i. Her lå så my gammelt skrammel, som var slengt til side gjennem mange år. Hun pekte ut et bord og noen stoler og kjel og gryte og en korg og andre saker, som han kunne ta med seg. Tingene var ikke som de skulle være, men ingen verre enn at de kunne brukes, iallfall når de ble stelt på. Dessuten fikk han et kvarter sild, som han sjøl kunne velge seg, og seks skilling i pålegg på daglønn fra den dagen han giftet seg.

Gotås hørte om dette gjennem sin madam, som hadde det fra pikene. Da ga han ordre om at Hansine kunne få seg utlevert varer fra krambua efter eget valg for en spesiedaler.

Hansine kom frem til disken med korga, som Joakim hadde fått hos Grütze. Hanken var gått av, derfor var korga blitt satt på loftet. Men hun hadde gjort den i stand, surret den med hyssing. Det så ikke pent ut, hun hadde aldri båret en slik korg før hverken hjemme i Sandmoan eller her i byen. Hun kjente seg litt som fillekjerring sammen med den, den minnet henne om søsteren, om Julie; hun måtte mer enn en gang tenke på henne i disse dagene. Det smakte ikke å ta imot gaver på krambua hos Gotås, men . . pengene i banken var så underlig skrype, det gjorde likesom ondt å ta pengene ut, hun hadde aldri vært med på det før.

Handelsbetjenten som ekspederte henne, smilte mer enn

Skryp — udrøy, uvarig.

gjerne, enda han manglet to fortenner. Han var i særlig godt humør i dag, det lot til å være fordi hun skulle ha brøllop. Han var også mer menneskekjærlig enn ellers, og veide ut et og et kvart pund til henne og skrev det opp for ett, han lot en og en halv mark gå for bare en i dag.

«Jeg gratulerer deg, Hansine,» sa han. «Men si meg .. er det i den ellevte eller i den tolvte måned du nu befinner deg?»

Hansine var tyst og alvorlig og så mannen rett i synet, men han var blind for styrken i øynene hennes. Han smilte stadig fetere og ble enda mer påtatt galant.

«Går brøllopsreisen til Tordenskjoldsgata eller Enskillingsveita? — Eller kanskje du gjør ei lita Selbureis først?»

Hansine svarte langsomt og alvorlig som i eftertanke, at slikt kunne hun ikke fortelle en liten fyr, som var så ung at han ennu ikke hadde fått alle fortennene.

— Joakim og Hansine hadde leid seg en stue og et halvt kjøkken nedenunder i en veit midt i byen. En stor, lav tregård med seks familier. En svær bred port, vidt åpen fra morgen til kveld, inn til en rummelig gårdsplass med mange buer av forskjellig slag rundt om. Fra kjøkkenet, som hadde et av vinduene ut mot porten, kunne Hansine se hvem som gikk inn og ut i gården.

Vielsen gikk for seg i Domkirken efter aftensangen. Grütze hadde lånt dem to hester og to vogner, så de kom både frem og tilbake som folk. Brøllopet sto hjemme hos dem i stua og det halve kjøkkenet. En av pikene hos Gotås laget kveldsmaten. Grütze hadde sendt vin og en flaske fin Armagnac, og Malene hadde pyntet, og nu vartet hun opp.

Joakim hadde villet at brøllopet skulle tures i Gaubekkveita. Men nei, det hadde Hansine satt seg imot tvert og kvasst. Velkommen kunne de være, de i Gaubekkveita, om de ville være med i *hennes* brøllop, men i hans og hennes hjem skulle det stå. Joakim ga seg straks, han sa at det var hun som for størsteparten kostet stasen .. så fikk hun få det som hun ville.

Både moren og Henrikke kom, og ingen var mer smørblid

Gjøre Selbureis (en lokal vittighet) — gjøre barsel.

enn de to. Det var trangt i stua, akkurat plass til åtte når dobbeltsenga var slått i hop og flyttet ut i kjøkkenet, og da satt kokken og oppvartningen med ved bordet.

— Så var hun gift, kone til en bryggemann. Hun hadde ikke kunnet hjelpe for det, hun hadde gått samme veien som Julie. I de første ukene leste hun rett som det var brevet som hadde fulgt med brøllopsgaven fra foreldrene. Det hadde flekker efter tårer fra den som hadde laget det.

Han skrev om menneskets gang på jorden, om Guds uransakelige veie . . Om enn det ytre taptes, så som penger, gård og grunn der gas oss til odel og eie, ja om enn æren gikk under, så kunne alt vinnes tifoll tilbake i det indre, i det vidunderlige bryst som Gud hadde skjenket menneskene. En vant det indre, rikt flødende liv, de indre skatte gjennem troskap, flid og ydmykhet under Guds vilje. De siste årene hadde prentet inn i ham at det indre liv til syvende og sist var det eneste liv. «Av verden venter jeg intet. Av Gud alt.»

Hansine kunne til slutt brevet utenat. Hun tok efter det for å komme bort fra seg sjøl, bort fra det som lå langt inne i henne og var tungt og hårdt. Hun sto likesom foran et under, hver gang hun hadde lest det. Hun kjente lengt efter å bli som faren, men hun visste godt nok at hun kunne ikke gi opp slik som han. Først måtte urett snu seg og bli rett. Først måtte Gud gjøre galt om til godt . . .

Knapt en ukes tid efter brøllopet kom en politimann inn til henne, han hadde gullrand om hua, men var ellers i vanlige klær. Han skulle ransake hos henne, fortalte han, og lot hua bli sittende på hodet. Hun stirret på gullranden, den lyste så hun ble skremt.

Det hun eide, sa hun, var snart fart over. Så vær så god!

Hun gikk omkring og åpnet kista og kommoden og bordskuffen. Han krevde å få sengklærne frem, ut av senga, og han klemte på bolster og pute. Hun ble med ham ut i vedskjulet og ned i kjellerrummet. Han forhørte seg hos kjer-

ringer og unger, som storøyde av undring og nyfikenhet stimlet sammen på gårdsplassen: — Var dette vedskjulet og dette kjellerrummet virkelig hennes? — hadde hun bare denne ene stua? — Ja, svarte Hansine med stor sindighet og var hvit og stiv som kalk i ansiktet. Hun hadde ikke råd til mer enn denne ene, men hun skulle sende bud efter politiet når hun fikk råd til enda en.

Hansine hadde rett: — det hele var snart fart over.

Gullranden om hua hadde lyst som ildslue for mange i veita. Somme hadde merket seg porten den dro inn av, og tålmodig ventet til den kom ut igjen. Var det en tjyv det gjaldt? — Hvem var så tjyven?

Her i nærheten hendte ikke så mange ting som ga spenning. Hansine ble snudd og endevendt og vrengt inn ut på i hver en gård i veita. Efter hva folk sa, skulle det ikke være første gang hun var ute for politiet.

Det viste seg at det var Efraim Gotås som hadde meldt at en hel del undertøy var blitt stjålet i siste storvasken, især kvinneundertøy. På hvert enkelt plagg var innsydd navnet på eieren, så det skulle ikke være så vanskelig å efterspore. Noen dager efter meldingen viste det seg at det hele var et rent mistak. Tøyet var bare blitt forlagt, men var nu funnet igjen. Gotås var sjøl hos politiet og unnskyldte seg. I en liten avis sto noen spydige linjer om historien. Og nesten samtidig begynte en vise å gå rundt i avskrift. Den hadde Sinclarvisen til mønster og begynte slik:

Herr Efraim dro i byen ut
for serker og bukser å redde.
Madamen hadde gitt ham et sikkert mål
alt over deres lengde og bredde.

Hansine måtte til sengs da politimannen hadde gjestet henne, hun lå et par dager. Hun var så underlig tung og hård under hjertet og i underlivet, hun var litt redd for seg sjøl, redd for at det skulle hende noe galt.

En kone hun ikke kjente, fløy inn til henne med bud om

at hele historien var tøv og tull. Kona var andpusten av hastverk og harme, et skjelett med glo i øyenhulene, armene rett opp i luften, fingrene klør, hele kona vendt mot henne i senga .. han Efraim .. han skulle hatt en smekk, han som ikke passet på serkene og buksene, men lot slik skam overgå folk at han sendte politiet på dem ..

Fra den stunden gikk det Hansine bedre, hun sto opp nesten straks.

— Et par uker efter brøllopet lå Joakim til sengs noen dager, han var dårlig. Klareringsdagen gikk hun fremover til kontoret for å heve lønnen hans. Hun hadde tatt imot den, da kassereren ba henne om å gå inn til Grütze. Sjefen hadde spurt efter Joakim i dag. Hansine blygdes litt, men gikk likevel, gikk på en tykk løper av tau, og inn av en dør som sto på vidt gap.

Døra til neste rummet var også helt oppe. Hun stanset, hun hørte at Grütze snakket, han hadde madamen inne hos seg ..

«Men kjære Herman, kan da folkene leve av en slik lønn?»

«Nei, det kan de ikke. Men enn alt det de stjeler, Lovise!»

Og han lo lett og sorgløst. Hansine vendte om og vandret på løpere ut igjen, ut på gata. Om en stund måtte hun stanse, hun kom ikke frem for bare tanker og undring. — At en mann som Grütze — så fin og god til alle kanter, kunne si slikt!

Hansine stirret langt innover i seg der hun sto. Hun mintes så my og mangt .. hun husket Julie og Abraham som stjal middagsmaten de fleste dagene i året. Joakim fikk dradd av på ukelønnen det han tok av sild og fisk og andre varer på bryggen. Men dro han av *nok?* Stjal han ikke som de andre?

Hansine begynte å gå så smått, hun så for seg i tanken far og mor og Langåsen og Haugum og Nesset. Hun så barndommen sin og den første ungdomstiden, hun kom til å se seg om mellem dem hun kjente hjemmefra .. Folk av ætt, men som nu arbeidet her i byen .. hvor smått det var med dem .. de levde i trellekår, oversett, vanaktet .. hvor langt

mer de hadde vært der de var fra, hvor smått og trangt de enn kanskje hadde sittet i det der også. Et par av dem hadde spart og klort i hop såpass mange skillinger at de hadde fått seg et lite hus på Baklandet, og således fått stemmerett. Men de måtte bruke den stemmeseddelen som husbonden stakk til dem, han holdt vakt over dem i valgstua.

Hansine øket farten .. Joakim fikk tro og tenke akkurat slik som han best kunne, men *hun* ville ut av fattigdommen!

Et par dager senere sto hun med bankboka i neven og ba Joakim kjøpe en tønne sild og en tønne uer og en tønne Lofotskrei, men bare det aller beste han kunne komme over. Hun ville stå i porten og selge, den var mer enn bred nok, den var som et lite torv å regne for, og tønnene kunne settes helt inn til veggen. Hun hadde skaffet seg lov av husverten mot en liten avgift i sild og fisk. Tønnene kunne være i vedskjulet om natten. Det hele var en prøve verd, de fikk nok pengeutlegget igjen.

Hansine hadde kommet så brått på Joakim og hadde ordnet alt, så innvendingene hans var uten mot og makt.

De tre tønnene ble kjøpt. Hun skrev med tjære på en bunn som var slått ut av en gammel bøtte, *Sil og Fisk*, og slo det hele opp utenfor porten, men så høyt at smågutten ikke kunne få tak i det. Hun gikk fra gård til gård hele veita oppover og nedover, og fortalte om at fra nu av var sild og fisk å få like billig og like frisk hos henne som noe annet sted i hele byen. Mannen hennes hadde vært så overlag heldig med innkjøpet.

Hansine var yr nu, hun unnså seg ikke, hun hadde fått troen på at det skulle gå. Hun hadde syner hun ikke ville være ved for seg sjøl eller for noen annen.

Joakim hadde nok vært heldig med prisen også, for de tre tønnene ga mer inntekt enn han og hun fra først av hadde våget å tro. Tønnene var tomme på tre, fire dager. Det gjaldt om å kjøpe straks og kjøpe flere tønner, mente hun, for de ble dyrere lenger ut på vinteren. Han gjorde som hun sa, og lagret dem i vedskjulet.

Hansine holdt til i kjøkkenet, forat hun gjennem vinduet

kunne se dem som kom og gikk i porten. Til slutt var hun mer i porten enn i kjøkkenet. Hun sto i langstøvler som gikk til knes, med tykke lugger i, mot sneen og væten, med tykke sjal omkring ryggen og barmen, med kort stakk som rakk bare til midt på leggen. Hun ville ikke bli våt på nederkanten, når hun var nødt til å bøye seg. Barnet hun gikk med, rundet henne. Og så rundt utrigget som hun var med klær, ble hun en rund skive for dem som hadde lyst til å skyte på henne. Men skiven var ikke av tre. Skuddene gikk ikke alltid igjennem. Det hendte de gikk tilbake og traff den som skjøt, så han sendte ikke skudd den veien siden.

Joakim skinte. Moren og søsteren også, de kom ofte og fikk sild og fisk gratis. Til gjengjeld kom moren julekvelden stikkende med en skje av sølv. Den var så gammel som siden hun ble gift, og var den eneste hun hadde igjen, de andre hadde hun måttet kvitte seg ved, da barna var små og nø'a stor.

Hansine sa neitakk til skjeen, men moren sa jo, hun *skulle* ha den. Hansine nektet fremdeles, men moren tigget henne om å ta den, hun gråt. Da måtte Hansine gi seg.

Joakim bar penger til banken, når han i middagstiden gikk fra brygga. Hun hadde ikke tid til slikt. Han var ikke så redd om skillingen som hun, han hadde aldri vært det. Nu ble han en dag litt råflott, han mente de hadde råd til det. Da lot Hansine høre fra seg, i all stillhet forresten ... det var ikke hennes akt å bli stående i porten all sin tid, og det var vel ikke *hans* mening heller å bli gående blåneset på brygga og banke hender og føtter hele livet igjennem.

«Du vil bli rik, du,» mumlet han.

«Ja, det vil æ,» svarte hun — uten smil og uten å se dit hvor han satt.

Så kom våren. Han og hun hadde sikret seg porten for tre år. Hun sa en dag en ukes tid før hun skulle i barselseng:

«Slutt hos 'n Grütze. Du tjene mer med å stå i porten.»

Det var nettopp det Joakim hadde tenkt på å gjøre, men han skulle ha en liten støyt fra henne for å få mot til å ta et så stort skritt. Strømmen av folk til porten hadde økt jevnt, og han visste fra brygga hva en kunne tjene på fisk. Han hadde

sett Grütze somme tider ta inn en spesiedaler på hver våg. Og det ble penger, det! Og om Hansine og han kunne ta inn bare tredjeparten, ja bare femteparten av det på vågen, så ble det penger likevel! Han visste godt nok hvorledes mang en rikdom i Sjøgaten var samlet. Fiskerne leverte fisken inn på brygga og fikk året efter vite hva de kunne få for den. Joakim hadde aldri sett at de fikk for my.

Et par ganger i vinter hadde han kjøpt sild og fisk av Grütze, med pen rabatt.

«Vil du bli kjøpmann, Joakim?»

«Næi, det e' bærre kona som sæll' i smått.»

Slik falt ordene mellem dem. Men en dag kom han og ville slutte hos Grütze.

«Så ska' du altså bli kjøpmann allikevel?»

«Det e' bærre i smått.»

«Ja, men kjære Joakim, du kan jo ikke reguladetri engang.»

Dette underlige, fremmede ordet hadde Joakim hørt i skoledagene, hadde kanskje drevet på med den regningen engang, men kanskje aldri lært den ordentlig. Han visste iallfall ikke lenger hva den var for noe, hva den gikk ut på.

«Når en tønne sild inneholder syv hundre og åtti stykker og koster tre daler og seks skilling, hva må du da ta for hver sild for å få innkjøpssummen dekket? Eller for å tjene fem og tyve prosent?»

Grütze smilte lyst og vennlig da han så at bryggemannen ble rød. Det smilet hadde hjulpet ham mang en gang der ikke noe annet hjalp. Med det hadde han hentet seg tilgivelse hos den uforsonligste.

Joakim hadde sin egen måte å finne frem til den prisen han ville ha for hver sild, han trengte nok ikke å ty til så storslagen regning som reguladetri. Men han blygdes ved å fortelle Grütze fremgangsmåten. Egentlig var han halvveis skamfull over at han sa opp arbeidsrummet sitt.

«Jeg byr deg tolv skilling mer om dag. Så blir du hos meg. Du er flink i ditt fag. Men du er ikke av det stoff som man lager kjøpmenn.»

En våg — atten kilo.

Joakim hadde gjerne villet si ja takk og ombestemme seg, men han torde ikke komme hjem til kjerringen og fortelle slikt. Han sa til Grütze at det fikk bli som han hadde sagt . . . han fikk slutte og takke for seg, han hadde alltid hatt det bra her på brygga.

Grütze rakte frem hånden og ønsket det måtte gå godt. Men bryggemennene ønsket ikke Joakim til lykke, de likte på ingen måte at han forandret seg. De hadde mang en gang klagd over at lønnen var liten, og at her var surt vinters tid. Nu var de fornøyde og forsto seg slett ikke på Joakim. Her kunne han gå på brygga og spelle seg og ha det så godt som katta, ha sin vakre ukeslønn, han var bydd to ort og atten skilling dagen. Og så ga han seg ut på det uvisse!

Men Joakim var godt likt. Han var blyg, viste seg hverken glad over å skulle slutte eller grom. De bar over med ham, de tilga ham i lengden at han slo seg på handel, mens *de* gikk som de hadde gått.

— Joakim slapp fra Grütze et par dager før Hansine måtte til sengs, hun hadde lenge sett ut som hun gikk på fallende fot. Hun hadde likesom tvunget seg sjøl til å være oppe, til hun fikk tid til å ligge. Fødselen gikk for seg med rimelig fart, seks, syv timer. Hun skrek ikke, ikke et kny, hun bare vrengte øynene i hodet da det sto på som verst. «Bærre skrik, De,» sa jordmoren, «dess lettar går det». Men Hansine ble ved å være tyst. Først da barnet, en vakker gutt, ble lagt opp i armen hos henne, fikk hun målet igjen. Hun snakket med gutten, og det falt noen tårer.

«No må De væra glad og it gråt.»

«Æg e' glad,» svarte Hansine. Hun hadde hatt angst for at det skulle være noe i veien med barnet. Hun hadde gått så svære ting igjennem det siste året.

Konene møtte opp i porten utover formiddagen for å handle, og så at Hansine var borte. Da måtte Joakim greie ut om hvorledes det var både med henne og gutten. De spurte og grov. Gang på gang måtte han fortelle at alt hadde gått som efter en strek, at hun ikke hadde gitt fra seg så my som et kny hele tiden. Konene ble slått, ble halvt lamme av undring og

kom seg ikke av sted. — Ikke et kny? — De så i ansiktet på hverandre og lo og ristet på hodet. De sto i små flokker inne i porten og utenfor, en oppe på hjørnet av veita, en annen nede på hjørnet. Hver kone hadde en korg på armen med uer eller Lofotskrei i, eller en tallerken i hånden med spekesild på. Hver hadde en historie å fortelle om en barselseng, helst om en av sine egne. De var alle heltinner, både de som skrøt og vakte undring, og de som soknet efter medlidenhet. Men innen flokken av koner gikk i stykker og spredte seg, gled talen inn på den siste barselsenga, den til Hansine. De så i ansiktet på hverandre og lo enda en gang og ristet på hodet, innen de kom bort fra hverandre inn av porter eller rundt om gatehjørner.

Da Hansine den femte dagen efterpå sto opp, måtte hun til å se både på regnskapet og på handelen i porten. Det gikk godt.

«Du e' ei døgtig sælg'kjærring,» sa hun. Han hadde alltid hatt et eget lag med folk, hun så han gjorde kundene trygge med et smil og et nikk, enda det kunne ta seg ut som skøy. Når han syntes det trengtes, gikk han så langt at han gjølte, han fant et eller annet hos dem som han kunne skryte av. Slikt gjorde ikke Hansine. Ville de ikke handle uten å bli smurt om truten, fikk de heller la være.

De to leide seg en bu ved siden av den de hadde i gården, slo ut veggen mellem dem og lappet på gulvet. Det ble en stor bu med plass for mange tønner. Og en slik trengte han når han kom over et lønnsomt kjøp, og det gjaldt om å slå til seg og ta for seg. Han solgte ikke lenger bare så rent i smått, men en hel tønne eller to eller tre av gangen til en eller annen bonde eller landhandler.

Men for å få så stort rum måtte den leieren flytte som hadde hatt bua, og Joakim ta over stua hans; den lå vegg i vegg med hans egen. Hansine forsto at Joakim gjerne ville ha den stua også, og de var enige om at de hadde råd til å ha to, men mange penger var spart, sa hun, hvis noen ville leie den. De pengene kunne komme godt med en gang, mente hun. — Og så ble den leid ut.

Joakim og Hansine nevnte aldri seg imellem hvor my de

Gjølte — smigre, kildre med ros.

eide, eller hva mening de hadde med alle disse pengene. Hun visste *vel* hva hun ville... alle som hadde sett ned på henne, skulle komme til å snu ansiktet oppover, og det så høyt at det både regnet og snedde ned gjennem nesen på dem. Hun skulle gjøre noe stort med pengene en gang, noe som spurtes i hele byen og inn i bygdene, helst inn i bygdene. Folk skulle komme til å rette litt på det de hadde tenkt og sagt om henne.

Men Hansine kunne hverken se eller høre at Joakim tenkte langt fremover med all sparingen og arbeidet, han hadde nok ingen mening om fremtiden, trodde hun.

Joakim lærte seg reguladetri hos mannen til Malene hos Grütze. Malene hadde giftet seg i vinter og bodde i veita på snei imot Joakim og Hansine. Mannen var bankbud, men hadde gått underoffisersskolen, var en høy staselig kar å se til, stram og velkledd, et alvorlig, et stødig vesen, men så var han også satt på en svært ansvarsfull plass her i livet. Det forsto han godt, og innrettet seg efter det. Han skrapet seg i ansiktet hver annen morgen, enda han ellers bare var en simpel og alminnelig mann. Ja, han gikk så vidt at han blankbørstet skoene sine hver en kveld — det gjorde ingen annen i hele veita — og bar små bakkenbarter, som om han var en storkar. Folk måtte smile, men ikke rett i ansiktet på ham. De sa at bankbud Fremstad så ut som en banksjef, mens banksjef Hofstad så ut som et bankbud. Malene var over all måte stolt av mannen sin, og tilbød at han Fremstad kunne lære han Joakim reguladetri.

Det ble svært vennskap mellem de to ekteparene på hver sin side av veita. Fremstad og kona sto fadder til gutten, som i dåpen fikk navnet Hågen efter morfaren.

Joakim syntes det gikk fort og lett å lære den regningen. Nu ville han lære bokholderi også, det enkelte. Det kunne ikke Fremstad, og tykte det gikk for vidt med Joakim. Malene tykte det samme. Han trengte ikke noe bokholderi, mente Fremstad, han ga ikke mer kreditt enn at det kunne føres opp på et brevark om året, og sjøl tok han alt pr. kontant. Men de to ante godt at det var Hansine som stok bak og skjøv på, hun var så stor på det så at...

Joakim gikk til skolelærer Einersen, som kunne enkelt bokholderi og bodde i veita. Utpå formiddagen var trafikken så svær i porten at både Joakim og Hansine måtte stå og ekspedere fra tre, fire tønner, og da var det ikke snakk om at han kunne sitte inne og regne og skrive. Om kvelden høvde det ikke heller, for det hendte at Fremstad og Malene eller en kamerat fra brygga så innom og spurte hvorledes det sto til. Joakim syntes det var halvveis skamfullt at noen så han satt over slikt arbeid som en annen grosserer. Nei, over middagen, når folk hadde gjort fra seg det verste, da sto hun alene i porten og Joakim satt inne. Det var nok ikke bare bokholderi. Han måtte lære å skrive ordene riktig også, og det var nesten det verste.

Joakim holdt ikke ut så lenge hos Einersen som Einersen og Hansine gjerne ville, han ble aldri fullært. Joakim syntes det var mer moro med å handle enn med å føre bøker. Han var tidlig ute om morgenen, lenge før trafikken i porten begynte. Han gikk ned i Ravnkloa — så heter fisketorvet — og frem på Bakkan, gata langs fjorden. Han snakket med folk, fikk høre nytt, nye priser og nye ulykker. Han holdt øye med fjorden, med jekter og jakter. Han kjøpte av fiskerne, gikk sild- og fiskegrossererne forbi, han avgjorde mang en god handel i morgentimene.

En morgen lånte han en båt og rodde utover til en jekt som seg innover mot byen. Han så på silda ombord, gjorde den ene stikkprøven efter den andre. Kvalitet og pris jog en djevel i Joakim. Han kjøpte hele ladningen der han sto, og ble het om ørene av dristigheten sin. Han visste en tom bryggeetasje han kunne få leid, om han ble sittende med silda en tid. Han jumpet ned i båten og dro til lands, fløy opp til Herman Grütze og fortalte alt sammen. Han ville sjøl ha silda om ikke Grütze tok den, sa han.

Men da han gikk hjemover, hadde han i lommen femti daler som han hadde fått fordi han reddet ladningen for Grütze. Femti daler tjent på to, tre timer! Han skyndte seg, enda han kjente makttyngden i hele kroppen. Han skulle vise Grütze og Hansine at han var handelsmann, han og!

Joakim kom hjem og ventet stor takk og ros. Han fikk litt av det slaget også, men han ble halvt forferdet da hun sa: «Du skull' hatt di eiga brygg' og kjørt silda inn på! Det villa blitt ei anna vinning det!»

Joakim hadde aldri tenkt så langt frem som til egen brygge. Han syntes han hadde det bra nok som han hadde det.

XVI.

Hansine var oppe tidlig om morgenen, lenge før folk kom i porten, og laget frokosten, som oftest middagen også, så langt det gikk an. Så det bare var å varme den opp når folkestrømmen var over, og hun og Joakim fikk tid til å gi seg i kast med middagen. Hun holdt ikke tjenestpike, men Malene Fremstad som ingen barn hadde, ga henne hver dag en liten håndsrekning, og fikk til gjengjeld sild og fisk. Når Hansine og Joakim noen ganger om vinteren var på teatret, gikk Malene om kvelden over veita og inn i stua og så om gutten sov, og om det ellers var kommet noe på. Hun hjalp henne både i første og andre barselsenga. Hun fortalte henne hvor storveies dyktig hun var, hva hun hadde fått ut av han Joakim; for ingen hadde vel drømt om at han skulle ta seg slik frem i verden.

Malene var fin og tynn i kroppen, og liten og stillfarende. Hun var litt redd for at Hansine ville komme til å slå for stort på — nu hun handlet så godt og tjente så svære penger. Hun måtte si fra en dag da Hansine hadde kjøpt en bjerketres sofa, hun mente den var så fin at den slettes ikke høvde i hop med det andre innboet. Hansine fant ikke straks svar. Så forundret ble hun. Siden sa hun at de andre møblene måtte skiftes ut, efter hvert som hun fikk råd, så det alt sammen ble så fint som sofaen. Malene kom i ulag, hun tidde, og hun gikk ikke innom venninnen et par dager. Det hadde aldri hendt siden de ble naboer.

En dag så hun en ny narraktighet i huset hos Hansine. Det

var en vannkaraffel, den sto og sprikte midt på bordet, så alle som kom inn, måtte legge merke til den. Hun sa ikke noe, men hun smilte lite grann, slik at Hansine skulle se det, såpass at Hansine kunne forstå hva *hun* mente. Og det var *det*, at det var vel ikke lenger veien efter vann enn ut i kjøkkenet. En trengte vel ikke å ha det stående inne.

Malene sa til Fremstad at Hansine og Joakim kom nok til å bli tørstere enn de hadde vært — nu de hadde fått vannkaraffel i huset. Og de lo så smått begge to.

Efter den andre barselsenga ble Hansine enig med Joakim om at de ville bo i begge stuene sine. De trengte den andre når han skulle skrive, og den var ikke stort større enn et skikkelig kammers. Leieren ble sagt opp. Da Malene fikk høre det, kom hun vekk, hun viste seg ikke engang i porten for å kjøpe sild og fisk. Enten åt Fremstad og kona ikke slik mat lenger, eller de kjøpte den andre steder enn i porten.

Hansine smilte til Joakim og mente at ... å, en dag har vi henne igjen. Og til slutt kom hun. Da hadde hun vært borte i fjorten dager. Hun var blid og god, et tilfreds menneske, som var dobbelt ivrig efter å være Hansine til nytte. Hun fikk sagt innen hun gikk, at hun som ingen barn hadde, trengte ikke to stuer. Den ene ville blitt stående til ren overflødighet. Og det var Hansine enig i, hun forsto så godt, sa hun, at hun og Fremstad ble boende i bare en stue.

Året efter, en formiddag utpå høsten, sto Hansine alene og ekspederte i porten og hadde det sprengtravelt. Malene spurte hvor Joakim var. — Jo, han var ute i fjordene og så efter sild, det skulle være så overhendig med sild der ute. Han var av sted både for seg sjøl og for Herman Grütze. Malene spurte ofte efter nytt fra Joakim. En dag fikk hun vite at han hadde kjøpt for halvtredje tusen daler, han kom til å leie bryggerum sjøl. I vinter ble det både god og billig sild å få.

Hansine hadde forsnakket seg, hun hadde lovt seg sjøl aldri å fortelle Malene noe som kunne legges ut som fremgang og hell for Joakim. Men nu var det gjort likevel.

En kveld satt Malene hos henne. Joakim var ennu ikke kommet hjem fra reisen. Ungene sov i stua ved siden av.

Fremstad var i et møte i Arbeiderforeningen der han var en stor mann, første suppleant i styret, og ofte kalt inn.

På slike kvelder smatt hun alltid over til Hansine med håndarbeidet. Her kunne hun nytte lyset fra jordoljelampen. Sjøl brukte hun ennu bare en talgpræs, og den hadde hun ikke noe imot å spare på. Til jul skulle hun få lampe, hun også.

De to satt i den stua Hansine sist hadde skaffet seg. Her sto de beste møblene. I de siste par årene hadde Hansine kommet langt på vei med den.

Da nevnte Malene med ett navnet på en kone som ofte kom i porten og handlet. Hun sa hun skulle ta seg i akt for den kona.

— Hvorfor det?

— Jo, hun snakket så stygt om henne.

Hansine skiftet farve og hadde ikke et ord å si, og da måtte Malene bli ved: ... Det kjerringen fortalte, kunne hun ikke nevne ... så stygt var det.

Da mente Hansine at det var vel ikke første gang hun hørte at kjerringer fortalte leie ting om henne. — Hva?

— Nei, svarte Malene, det var det ikke.

— Hvorfor kom hun med slikt i kveld da?

— Jo, hun syntes det gikk for vidt, og Hansine skulle vite hvem som ville henne vel, og hvem som ville henne ondt.

Hansine kjente det som Malene uten varsel hadde overfalt henne, hun syntes hun hadde hørt ren ondskap. Hun måtte komme seg litt, før hun kunne si at den som fór med prat om hva kjerringer sa om henne, gjorde henne ikke noe godt.

— Nei, nei — Malene var krenket —; *hun* skulle nok vite å tie. Hansine kunne få det akkurat som hun ville *for så vidt.*

De ble sittende sammen utover kvelden, til Malene ventet at Fremstad skulle komme. Men snakket mellem dem hadde litt vanskelig for å henge i hop, og de tidde lange stunder av gangen. Begge var røde i toppen. Til slutt rullet Malene håndarbeidet sammen over kneet, og mente at nu fikk hun nok av sted. De sa god natt uten å se på hverandre.

Hansine tenkte at nu var hun kvitt Malene en tid, og det samme kunne det være. Vennskap av det slaget ville hun

helst være uten. Hun kunne få et annet mennesk i nabolaget til å gi en håndsrekning, når det trengtes.

Men nei, Malene var blid og god og villig, som om det aldri hadde falt et leit ord mellem dem. Noen dager senere hadde Malene endog strikket lyserøde labber til den lille piken til Hansine. Hansine ville helst ikke hatt gaven, men vrake den kunne hun ikke heller. Hun forsto at labbene var det samme som omforladelse.

Joakim og Hansine hadde også meldt seg inn i Arbeiderforeningen. De fikk av og til hygge der, de hørte taler og sang. En gang om året var det ball, det var i julen. Ellers også hendte det at folk fikk seg en svingom — til slutt.

Første gang Hansine var på ball der, søkte Joakim og hun bort til Fremstad og Malene for å hilse. Det ble til at de slo seg ned hos dem, mens formannen holdt en liten tale og bød velkommen, og sangkoret sang.

Hansine kjente seg glad mellem glade mennesker i lys og pynt, hun som snart skulle få danse, det var så lenge siden sist. Men hun merket snart at Fremstad og Malene ikke var med på noen glede sammen med henne og Joakim, de hadde sin bare seg imellem. Til slutt måtte Hansine undre seg over de to, og ble eftertenksom.

Da dansen begynte, kom de to parene bort for hverandre. Hansine så Fremstad og Malene på en annen kant av salen. Joakim danset flere ganger med Malene, han søkte henne opp. Men Fremstad danset ikke med Hansine. — Kjære, hvorfor gjorde han ikke det? Han var nesten ikke av gulvet hele kvelden, han svingte rundt med koner til styremedlemmer og andre kvinnfolk, som visst var gromme nok.

Hansine danset med Joakim og et par bryggemenn hos Grütze, kamerater fra gammel tid av. En og annen dans satt hun over. Det var mer enn en kar hun kunne ha ventet skulle komme — folk fra veita og andre, men de holdt seg unna, eller de så henne ikke, så forbi henne bort på andre, som de heller ville svinge av sted med.

Flere ganger hadde hun hørt om seg sjøl at hun danset godt. Hun hadde synes hun var så pen i den nye kjolen sin, da hun

tok den på seg i kveld, men en hadde lett for å synes for godt om sin egen person. Og her ville hun aldri komme mer, ikke når det var dans. Hun ville ikke sitte og vente som en tigger og bli forsmådd. Hun hadde ikke vært vant til å sitte og vente på at noen skulle komme slengende som ville danse med henne, hun ville ikke inn i den vanen.

— Siden den kvelden så hun aldri til den kanten der Fremstad sto. Til Joakim sa hun: «I vårt hus vil æg aldri be nå'n som *du* it like! Da må it du heller be nå'n som *æg* it tåle!»

Hansine gikk aldri over til Malene mer, enda Malene ba oppriktig nok. Hun var trett om kvelden, svarte hun, og dessuten hadde hun aldeles sluttet med å gå til noe lag eller gjestebud. Hun hadde mistet lysten, og da kunne hun ikke gå til henne heller.

Men Malene ga aldri opp Hansine, hun ble ved å komme, hun var mer villig til å hjelpe enn noen gang.

Det hendte Joakim når han hadde gjort et varp, at han var i beit for bryggerum. Hansine fikk ham til å se seg om efter en brygge som han kunne kjøpe. Hun regnet ut for ham så'n på et skjønn, hva han hadde tapt de siste årene, fordi han ingen hadde. Han kunne ikke nekte for at hun hadde ikke så liten rett, men likevel, det var mange penger å legge vekk på en gang. Brygga kunne bli tung nok, hvis det slo inn med dårlig fiske noen år på rad, han hadde det i grunnen så godt som han hadde det. Fikk han først brygge, måtte han drive mer i det store, ja han måtte selge andre ting enn sild og fisk også. Bryggene var alle sammen så svære, fire fem etasjer.

Herman Grütze eide to tett inn på hverandre i Sjøgata. En tredje hadde han på Bakkan. Joakim visste at den hadde han slått til seg for en billig pris i et konkursbo, og at han bare til dels hadde bruk for den, han leide bort en part.

En dag sto Joakim i det indre kontoret hos Grütze, han hadde det nesten ondt, Hansine hadde nødt og tvunget ham til å gå hit. Han spurte om Grütze ville selge brygga på Bakkan.

Grütze tok brillene av nesen og så på den mannen som for syv, åtte år siden hadde tjent hos ham som vanlig arbeider.

«Kjære Joakim, tør De virkelig slå så stort på?»

Joakim hørte at Grütze sa «De» til ham, det var første gang. Han tenkte skamfull og ergerlig på den stormannsgale kjerringen, som hadde fått ham til å spørre på en brygge, som ikke var avertert til salgs. Hva måtte ikke en så stor mann som Herman Grütze tenke!

Endelig svarte Joakim noe slikt som at det var så vanskelig mang en gang uten brygge.

«Ja, det forstår jeg godt, De har hatt hell med Dem. Vi har hatt noen gode år. — Men når de dårlige kommer? . . .»

Tja, han fikk kanskje bruk for brygge da også, svarte Joakim, og så ikke på den mannen som hadde vært hans prinsipal.

«Så-å? Jaja, jeg får nok en skarp konkurrent i Dem. Bryggen kan De få, men billig blir den ikke.»

Joakim kjøpte og fikk den på lempelige vilkår, enda den ikke var billig. Han slo inn på handel med de varene han hadde lært å forstå seg på.

JOAKIM HAUAN

Sild. Fisk. Salt. Tønder.

Tøndebaand. Taksten. Kvernsten.

Slik sto det på skiltet på brygga med store bokstaver.

Han ble ved å bo oppe i veita. Hansine holdt ut i porten, enda hun skulle ha det tredje barnet. Det var synd å la den fortjenesten gå fra seg, sa hun.

Året efter fisket folk godt, og han gjorde svære handler. Da kjøpte han gården rett imot brygga si. Det var Hansine som ville det, og gården falt ikke dyr. Brygge og gård var ikke dårlige saker å sette pengene sine i, mente hun, for byen vokste, og brygga og gården lå godt til. Huset hadde trapp med en stor steinhelle på. Benk på hver side av steinhella, og smijerns rekkverk bak benkene og nedover trappa på begge sider. Joakim og Hansine bodde nedenunder. To rum var kontor, for nu hadde han fått skrivehjelp. Tre rum hadde de sjøl. Ovenpå leide de bort. Inn mot gården var et rummelig kvistværelse. Det hadde de også sjøl, det skulle være gjesterum. De var ikke få som søkte kjøpmann Joakim Hauan,

fremmede handelsfolk og andre, som han kunne ha nytte av. En og annen av dem måtte han gjøre ære på, be ham ta til takke i huset de dagene og nettene han var i byen. På den måten kom Hansine sammen med folk av forskjellig slag.

Nu var hun stor kjøpmannsmadam, rykket opp i rang med Gotås og madamen. Men hun lot aldri som hun så de to, om hun møtte noen av dem på gata. Herman Grütze sa ikke lenger Joakim, han sa Hauan. Men *den* mannen så hun, han hilste galant, stanset og snakket noen vennlige ord, han smilte så hun kjente det i brystet hele den dagen.

Malene fortalte om henne at hun var blitt folkesky, men det syntes ikke de som traff henne hjemme og slo av en prat med henne; hun gikk aldri ut, aldri i Arbeiderforeningen. Hun lot Joakim gå alene dit, han gikk andre steder alene også, det lot ikke til at han hadde så svært meget imot *det*. Han syntes Hansine var stor på det, især når hun var sammen med folk.

En formiddag et par år efter at hun hadde flyttet inn på Bakkan, kom hun ut i gangen for å gå ut på gata. Samtidig kom Fremstad med banktaska under armen inn fra gata for å gå inn på kontoret. De hadde ikke truffet hverandre på lange tider, for Joakim hadde aldri våget be ham inn på et glass vin, når han var på kontoret i ærend for banken. Hansine var langsint dessverre, hun hørte til dem som ikke glemte fort en fornærmels. Egentlig likte han ikke Fremstad lenger, han heller, men en fikk ikke ta det så nøye. En fikk stelle seg med folk.

Nu løftet Fremstad på hatten for Hansine.

«Nei, korleis har du det?» spurte han.

«Takk, æg har det alltid godt i godvær. — Og *De* da,» spurte hun.

Hun flyttet ham tilsides med dette «De», så hun i ro og mak kunne gå ut av døra, ut på gata.

Malene hadde sine rykk, hun kom bort, og hun kom igjen. En gang hun kom igjen, hadde hun vært på en sal i byen og hørt en predikant, og var blitt omvendt til et bedre liv. Hun prøvde tid og annen å virke på venninnen, hun forsto, sa hun, at Hansine i grunnen ikke var noe lykkelig mennesk, enda hun

hadde fullt opp av denne verdens gods og gull. Malene hadde forstått at hun innerst inne manglet fred. Hansine svarte henne rolig og støtt at hun skulle ikke bry seg med henne, *hun* skulle nok få fred til slutt — på sin måte.

Malene som fremdeles var barnløs, hadde bedre stunder enn noengang før, hun hadde alltid en hel hop å fortelle ... en ny predikant, en ny sekt, et nytt møte og hva folk sa. En eftermiddag kunne hun ikke tie med noe som hadde rørt henne så inderlig, sa hun, og hadde tårer i øynene. Hansine skulle høre på henne og ta alt i god mening og være åpen og sterk. I går hadde hun vært i misjonsmøte, og der hadde flere bedt henne om å prøve på å få madam Hauan med i kretsen. Og da hadde en kone sagt at madam Hauan visst ikke var omvendt, for hun hadde aldri hatt mot til å tilstå at hun hadde forgått seg i ungdommen, hun hadde alltid nektet og bortforklart. Men så — ja, nu skulle Hansine bare høre — så reiste en kristen kvinne seg og forsvarte henne. Det var enda madam Einersen. Hun trodde madam Hauan stred for å bli en kristen, hun så at hun gikk til kirken hver eneste søndag formiddag. En skulle ikke dømme henne for ungdomsforseelsen. Den ville hun nok komme til å gjøre opp med sin Gud. Djevelen hadde narret henne i ungdommens dager. Nu klarte han ikke å narre henne lenger, for nu holdt hun seg til en annen mann, som var mektigere, og det likte ikke djevelen, som en kan forstå. Derfor sørget han forat folk ikke glemte ungdommen hennes, han hadde sin moro av slikt, han tok hevn over at hun hadde meldt seg ut av hans tjenest ...

Hansine reiste seg blek ... madam Einersen hadde fart stygt av sted med djevelen, sa hun. Den mannen hadde aldri fristet henne til å være uærlig. En kunne gjøre en skjelm urett også. Hun var en synder for Gud, men hadde aldri gjort noe hun ikke kunne stå ved for menneskene. Det kunne Malene hilse madamene i Vennekretsen og si. Og enten Malene trodde det eller ikke, så tålte hun *henne* like så lite som hun tålte mannen hennes.

Malene lusket vekk uten svar, med store øyne, fulle av undring og tårer.

De to hadde sittet inne på salen.

Hansine gikk inn til barna, hun sa ingenting, men hun måtte ta dem inn til seg. Hun vernet *dem*, og de vernet *henne*. Hun syntes de holdt alle til i en verden der rettferd ikke ville bo.

XVII.

Årene var ikke gode. Det var ikke mer enn at Joakim holdt det gående over vannet. Det han og hun kunne legge tilsides, var det de sparte inn med tarvelig levevis. Han var tålmodig. De gode tidene kom nok igjen, mente han. En fikk være glad om det ikke nettopp bar oppover.

Hansine fulgte med i handelen så godt hun kunne. Kontoret torde ikke dølge noe som hun ville vite. De to kontoristene hadde større age for henne enn for Joakim og gjorde henne alltid tillags, så langt evnene rakk. Hun sa ikke stort, men det var ikke svært å forstå at hun var utålmodig.

Likevel kom hun inn i velgjørenhet, inn i sin egen private, den heftet henne på veien til å bli rik. Hun hadde en dag gått opp og hjulpet en ulykkelig familie. Slikt spørs blant fattigfolk. Flere søkte henne og ble hjulpet. Hun ville ikke hjelpe uten at hun hadde vært hos fattigdommen og sett på hva vis hun burde gå frem, eller om det i det hele tatt var nødvendig å gjøre noe. Da ble det mange skritt å gå, og det tok tid ... Men hun hadde tjenerhjelp hjemme. Det var ikke uten risiko å klage sin nød for Hansine, hun var vanskelig å narre, hun så og hørte for godt og ville ikke risikere pengene sine, hun måtte være sikker før hun ga noe ut. Hun gikk ubarmhjertig sin vei, når hun ikke var aldeles sikker, hun kunne ikke trøste med ord, bare med handling, men hun unnlot heller aldri å handle, når hun først trodde hun gjorde gagn med det. Hun hørte likesom ikke at hun ble takket. Litt for tydelig takknemlighet plaget henne som den sølvskjeen hun fikk av mor til Joakim.

Når hun gikk hjemover efter et slikt besøk, hadde hun litt ond samvittighet. Hjemmet ventet, mann og barn og piken og

gjesten oppe på kammerset. Denne gjesten som stadig skiftet, var nærsagt den eneste selskapelige omgang de hadde. Hansine eide ingen venninne, og Joakim hadde nok av folk hele dagen, i kontoret og på brygga og på gata. Han ble tidlig trett, for han var tidlig oppe om morgenen. Om kvelden hadde han nok med avisen og tobakkspipa. Hver lørdagskveld var det en toddi.

Folk var ikke bare tekkelige, de trodde han tjente mange penger og var rik, det kunne på en vis være artig å gå for mer enn en var, men han var lei av å høre av bryggefolk og sjauere som han hadde kjent fra barnedagene, at «ja du Hauan, du ha' vore heldig, du!»

Joakim og Hansine var nødt til å holde hest, det krevde forretningen; de holdt gris også. Det skulle ha vært så hyggelig med et par kyr, tykte Hansine, de kunne leie havnegang til dem omkring byen om sommeren, men de hadde ikke plass for dem i gården.

Hver jul var det jul, og da var det ingen spar. De bakte og brygget og slaktet og hogg opp ved, som om det skulle vare til påske. I julen kom to store fester, en for kontoristene med koner og barn, og en for bryggefolkene, både de faste og de løse. Gavene var hver gang større enn Joakim syntes om. Her var det hun som var rummeligst, ikke han. «Vi skylde' dem meir enn vi skylde' andr' folk i byen,» sa hun. Bondegården hang igjen i henne.

Hun fulgte barna fra dag til dag i leksene de første skoleårene. Om kvelden efterat de var kommet til sengs, satt hun hos dem for å høre de ba det tillegget hun hadde lært dem, til Fadervåret. Det var på fint bokmål, «Gud, la meg bli ved å være et ærlig mennesk. Uten ærlighet er alt det gode vi gjør, forgjeves.» — Og så kom «Amen» en gang til.

Hver kveld straks hun hadde slokt lampen, lå hun og hvisket Fader vår ut i mørket, og hun endte det alltid med samme tillegget som det hun hadde gitt barna. Joakim lå ved siden av henne og hørte på. Han nikket søvnig sitt «Amen», føyde det til hennes. Han syntes det trengtes å komme med et slikt tillegg om ærlighet, for han hadde lært av sitt eget

liv hvorledes uærligheten lå og lurte på menneskene, især på dem som drev handel. Om seg sjøl visste Joakim at han hadde ingen uærlighet å laste seg for, siden han var på brygga hos Grütze, og hadde så lite å leve av at han tok med hjem mer sild og fisk enn han dro av på ukeslønnen. Men den uærligheten hadde han gitt dobbelt vederlag for de gangene han hadde kjøpt opp store partier sild og fisk for Grütze. Sjøl ga han folkene sine skikkelig daglønn så ingen av dem trengte å stjele for å leve. Det kunne de takke hans egne bryggemannsdager for... — ja og så Hansine naturligvis!

Men var *han* ærlig, så visste han om andre handelsmenn som var uærlige. Hans egen bryggemann hadde før i tiden tjent hos gamle Søbstad, og kunne fortelle om fiffene gamlingen brukte for å snyte når han telte opp tørrfisken han kjøpte... Og enn Skinn-Olsen, han som tydelig mer enn en gang hadde sagt sytten, atten, nitten, titten, tyve, mens han telte opp skinn. Når han hadde nådd til tyve, begynte han på ett, to, tre, igjen. På den måten fikk han et skinn for my på hvert tyvende. Det var det han stjal, han ble rik på, sa hans egne folk om ham; for han kunne mange fiff.

Når Joakim foldet hendene og sovnet inn, hendte det han kjente seg litt tyngd av gleden over at han var en ærlig mann.

Faren til Hansine, sersjant Hågen Solstad, skrev hvert år til henne og sa at hun måtte da gjøre seg en tur innover til Sandmoan en sommer og ta barna med, så at mor og han fikk se dem og snakke litt med henne. De to var for gamle til å gi seg ut på byreis.

Hansine svarte lite, stundom ingen ting på slike linjer i brevene fra Sandmoan. Hun syntes ikke hun var ferdig til den reisen ennu, men det skrev hun ikke; hun sa bare noe slikt som at hun skulle nok komme en gang — bedt eller ubedt.

Sersjant Hågen Solstad hadde for mange år siden sluttet handelen, den ville ikke bære seg. Andre handelsmenn hadde begynt omkring ham, de var større, flottere, mer velassortert, og folk gikk til dem, uten når de ville ta på borg. Da kom de til Solstad. Han fikk lære at borg er to manns sorg. Han

tapte på det siste bygget sitt også, så ga han opp alt slag spekulasjon, han var nødt til det, og flyttet med kone og datter inn i to små stuer og et lite kammers. Kammerset ble til skomakerverksted, han lappet sko for folk, og datteren Andrine drev sømmen. Lappe sko hadde han kunnet helt siden han var smågutt. Sy nytt kunne det ikke bli snakk om, han hadde aldri lært *det*. Han var glad til når han hadde nok å lappe. Hansine sendte to daler innover hver måned, enda han skrev og sa at det skulle hun slett ikke gjøre, han klarte seg uten dem, så lenge mor og han fikk være frisk og ha helsa, og Andrine sydde og bodde i lag med dem. Annerledes kunne det bli en gang når de dager kom om hvilke han kunne si at de behager meg ikke. Da kunne nok hjelp fra barna bli bra. Sørgelig var det at Julie ikke skrev fra Amerika, hun og mannen skulle ha kommet så storveies i gang med hus og jord. Det hadde han hørt av en person som var nabo til henne, og hadde vært hjemme og gjestet slekt og venner i Sandmoan. Men Julie hadde nok glemt gamle Norge og far og mor og alt folket sitt.

— En eftermiddag i september fikk Hansine brev fra Andrine, søsteren. Faren hadde fått slag, han hadde ikke lang tid igjen, han lå hen i Guds vilje uten smerter, og sa han var tilfreds med å dø. Ville hun se og snakke med ham mens han ennu var klar i hodet, måtte hun komme straks.

Morgenen efter var Hansine på vei innover med dampbåten. Det var en så blank og stille dag som bare høsten kan vise frem. Nyskapt var det blå i fjorden. Nyskapt det gule i stubb-åkrene oppover strandlandet. Fest, en uvelkommen fest. Han far skulle dø. Og dø uten oppreisning, han også; han hadde gjort hennes sak til sin, han hadde tatt seg like nær av uretten som hun. Og nu var det femten år siden hun dro hjemmefra.

Skipet basket seg frem med de to store hjulene sine, inn og ut, frem og tilbake i mange kroker og bukter i fjordene. Dekket fullt av folk, og lasterummet fullt av krøtter. Ved hver en kai svevet en hest eller ku i luften, inn mot land eller ut fra land, mens folk gikk og kom med lauper og daller, og

hadde god tid enten de skulle ombord eller fra borde. Stanken fra maskinoljen blandet seg inn i fjøslukten fra lasterummet. Hun gikk forut på bakken for å få godt av luftdraget som farten ga, hun satte seg og fikk seg en prat med folk om vær og vind og åringen. Somme kjente hun igjen. På et og annet ansikt kunne hun se at hun også var kjent. Siden så hun tre halvgamle kaller som stakk seg inn til hverandre der de sto. En gang imellem kikket de bort på henne, støtte så hodene tettere i hop og snakket svært lavt. Jo, hun var på hjemlig grunn, hun tvilte ikke på hva det var de hvisket om . . . hun var et merket mennesk.

Først ut på kvelden la skipet inn til kaien ved Sandmoan. «Her e' svart som i en sekk,» sa en mannsrøst. Høstmørket stengte på alle kanter. Ingen stjerne, ingen måne. Himmelen hadde fått et lag av grums over seg. Matte, blanke prikker viste hvor byen lå. Lyktene ombord og på kaien kunne ikke gi annet enn en vissen og trang lyskrans omkring seg. Bare det som kom inn i den, var synlig. En og annen var møtt opp med lykt for å lyse en reisende frem til losji.

Joakim hadde sendt telegram om at Hansine kom. Søsteren, Andrine, møtte opp. Hun sto ved landgangen på kaien, og spurte høyt en gang imellem ut mot skipet og mørket:

«E' a Hansine Hauan fra Trondhjem med ombord? — E' a Hansine Hauan fra Trondhjem med ombord?»

Helt til hun fikk svar.

«Ja, her e' a rett ja. — E' det dæg Andrine?»

«Ja, det e' mæg ja.»

«Ja, æg hell på og kjæm som du høre.»

Hansine kom i land og klemte henne kraftig i hånden. Andrine hjalp henne med å bære reisetøyet gjennem byen. Mange huser og gater var kommet opp siden Hansine gikk her, hun så ikke mer av dem enn det som lå innenfor skinnet fra en og annen liten søvnig gatelampe. Resten av dem ante hun.

Moren tok imot henne ute i gangen med et tent talglys i en skjelvende hånd. Hansine så hvor ansiktet på moren hadde skrumpet inn, blitt rundere og mindre, bare skinn med rynker og streker og gruber i. Munnen hadde ikke tenner, så haken,

myk og liten, slo oppunder nesen. Hansine mintes om at slik ble Langåsen-ansiktene seende ut når de ble gamle nok, hun hadde i ungdommen sett mange av dem.

Moren måtte få gråte ut, før hun gikk inn til faren sammen med henne. Hansine holdt seg tappert. Faren skulle ikke tro hun var kommet for å se til en som lå på det siste.

De satt inne hos ham alle tre. Hansine tett inn til senga. De snakket ikke om noe som var leit eller ondt. Han smilte. Ordene han sa, var ikke mer utydelige enn at de ble forstått. Tunga ville bare ikke gå støtt nok og fort nok.

Det var slik glede i det at barna hadde tatt seg så godt frem i verden, mente han. De som ennu ikke hadde kommet ordentlig i gang, de kom nok, for det var godt slag i dem, om enn far deres hadde vært skrøpelig nok.

Hansine holdt faren i den hånden som ikke var lam; hun smilte hun også, og fortalte om hvorledes de hadde det, de som satt igjen hjemme hos henne, de som han aldri hadde sett. Når hun og han Joakim fikk det litt rummeligere igjen om noen år, ville hun opprette et legat, og det skulle hete Sersjant Hågen Iversen Solstad og Hustru Marta Jensdatters Legat for værdige Trængende i Sandmoan og Ingebu. Og så ville hun hjelpe bror sin, han Severin, til å komme seg til en gård, så han ikke trengte gå som dreng hos andre.

Da Hansine tidde, ble de alle stille en lang stund. De andre tre var halvkvalt av en tyst gråt; de satt uten å røre seg, som om minste rørsl kunne få dem til å bryte ut i hulk. Men Hansine var ikke gråtfylt. Som hun satt slik og gjorde løfter til faren og gledet ham i de siste levedagene hans, gikk det opp for henne med ro og klarhet at det alt sammen var gagnløst for *henne*... hun husket de halvgamle kallene, som hadde stukket hodene i hop ombord og snakket svært lavt, da hun var gjenkjent. Historiene om henne ville bli frisket opp, når legatet kom. Den onde samvittigheten ville folk si og smile. Det ville mindre enn noen gang før bli trodd at hun var uskyldig. Minnet om hennes misferd i ungdommen ville bli hengende ved legatet. Om hundre år ville folk nevne henne som de nevnte stortyven i Storliætten. Ingen ting i verden kunne slette ut

historiene om henne, så det ble som om de aldri hadde vært til. Ingen ting, allerminst legatet.

Hansine satt og så på seg sjøl. Først nu var det gått opp for henne at hun hadde ikke villet lage legatet for far og mor sin skyld, men for sin egen, for å gjøre seg fri for gammelt klagemål, gjøre seg stor og grom i folks øyne. Og så ville virkningen bli en helt annen enn den hun hadde tenkt, hun hadde narret seg sjøl.

Faren gjorde tegn at han ville være alene med Hansine.

De andre gikk ut. Han hadde hele tiden holdt øynene vendt mot henne. Nu så han bort. På bordet fremfor hodegjerdet sto en jordoljelampe og brant, den var så liten og ivrig efter å få lyse at den freste mens den strevde. Men den nådde ikke stort lenger omkring med lyset enn til de to. Det var halvmørkt utenfor dem. Han tidde, var likesom uviss. Hun skjønte det var svært for faren å komme med det han hadde på hjertet.

«Ka va' det, far?»

— Jau, som hun visste hadde fogedfolket flyttet fra Sandmoan for lange tider siden, han døde året efter flytningen. Før de dro, hadde de to ganger fått brev fra ingeniøren, men han skrev aldri om Hansine. Kunne det ikke tenkes at han hadde nevnt henne, men sagt noe slikt som at han ikke mintes om drikkeskillingen hadde vært av gull? Eller kanskje hadde han nektet for å ha gitt henne en gullskilling, fordi han hadde glemt det, og så hadde fogedfolket tykt det var ondt å si de gamle foreldrene hennes slikt, og så sa de bare at han nevnte henne ikke.

Hansine så at øynene på faren ikke ville se henne, og et drag av pine la seg over det skjeve ansiktet. Hun stirret på ham og dro seg langsomt opp fra stolen. Hun stirret vilt:

«... De trur da it at æg e' skyldig, far?»

«Næi, næi,» støtte han frem. «Va' du skyldig, va' det it meining ti nå'n ting lenger.»

Hansine ble stående. Det kom henne for at han ikke våget å se på henne. Hun ventet på mer, på ord som kunne greie ut hva mer han mente om saken.

Men han tidde. For henne kjentes det som han ikke torde annet. Hun ransakte ansiktet i senga. Hun sto så lenge at til slutt gikk det opp for henne at *han* ventet på *henne;* hun skulle slå i hjel tvil som hadde kommet og gått hos ham og hos moren og hos Andrine i alle disse årene. De tvilte kanskje uten å vite det, de torde kanskje ikke tro at de tvilte. Han hadde arbeidet med denne saken både i Sandmoan og i Ingebu, og sladderen hadde kanskje fortalt ham at efter hva folk sa, skulle det stått ille til med ærligheten hennes alt i barnedagene ... han hadde kanskje ikke bare snakket med folkene på Haugum, men med dem på Fuglem og.

Hansine sto hjelpeløs, hun så seg omkring. Det fór gjennem henne at hun måtte gi faren hånden og høyt og lydt ta Gud til vitne på at hun var uskyldig. — Men hun gjorde det ikke, hun gjorde ingen ting, sa ikke et ord. Hun sto og kjente at hjelpeløsheten rant vekk, at hun ble sikker og tørr og klar, at hun ble til stokk og stein.

Nei! hun ville ikke forsvare seg i denne saken. Ikke for noe mennesk! Hun hadde ofte nok forsvart seg, hun hadde gjort det for siste gang i dette liv!

Da gjorde faren tegn til henne at de andre kunne komme inn, og hun gikk bort og åpnet døra.

Den andre dagen efterpå dro hun hjemover i øsende regnvær. Da hadde han talt til henne om de kristnes håp om møtet hinsides graven, og han hadde bedt for henne og alle hennes og gitt henne velsignelsen.

En måned senere, i oktober, fikk hun brev om at han var død. Hun reiste på nytt innover, kom dagen før han skulle i jorden. Skomakerverkstedet var vekk, var gjort om til sørgerum med hvitt og svart og tente lys. Mange folk nær fra og langveis fra var med i gravølet. Det traff seg så heldig at det ble skikkelig vær. De kom kjørende både fra Ingebu og Innøy og oppe fra Inndalen med sendingskorga gjemt under skvettlæret. Det synte seg på likfølget at han var av god, gammel ætt. Han hadde endt dagene sine som en liten lappeskomaker, men ætt var ætt, og skyldskap var skyldskap.

De som møtte i gravølet, snakket en hel del om Hågen Solstad. Mange hundre utover bygdene hadde et eller annet godt minne om ham, både fra Langåsen og fra siden også, da han hadde måttet gå fra gården og måttet leve som snart det ene og snart det andre. Han hadde sunget og snakket seg inn i hjertekroken hos folk, både til hverdags og i brølloper, når han var kjymester. Han hadde gjort mange en tjenest for liten eller ingen betaling, halv prokurator som han var. Han hadde vært god mot alle han kom nær, og lei mot bare en, mot seg sjøl.

Det siste ble ikke nevnt høyt, ikke det heller at han hadde ikke maktet å gjøre stort for barna sine.

Hansine felte ikke tårer den dagen han ble jordet, enda hun visste godt at dette ville bli ille likt og dårlig omsnakket. Alle andre kvinnfolkene var rødøyde av de tårene som hørte med her. Hun hadde grått ut for seg sjøl og sammen med moren og Andrine, og kunne ikke gråte foran den hopen som trodde om henne at hun hadde gått i snart halve levetiden sin og gjemt på noe hun ikke torde være ved. Hun hilste på dem som kom og ga henne hånden, hun spurte hvorledes det sto til hjemme hos dem; hun smilte også, men hun lette ikke opp noen.

XVIII.

De gode tidene kom igjen, begynte med et godt sildefiske. Skreien var også svært villig. Et par jevnt gode åringer støttet oppunder. Det var nok andre årsaker også til de bedre tidene, men dem så iallfall ikke Joakim. Det ble bruk både for salt og tønner og tønnebånd og takstein og kvernstein. Det var år da han syntes at penger kom det ut av alt han stakk fingrene bort i.

Joakim hadde gjort noen turer nordover på en jekt, da han var ung. Nu fikk Herman Grütze ham med på å kjøpe jekter og jakter til fart på Nordland og Finnmarken. Pengene fløt inn så rikelig at Joakim syntes det var godt å få satt dem i noe, og da mente han at i skuter måtte de være så noenlunde godt gjemt. Hansine likte ikke at han tøyde forretningen ut-

over på den måten, han skulle heller holde den innen de grensene den hadde hatt, og legge all sin makt der. Kom svarte tider, kunne en jekt lite eller ingen ting gi, og var kanskje lei å bli kvitt også.

Men medgangen hadde gjort Joakim mer egenmektig, han hørte ikke så my som før på Hansine, når det gjaldt handel; han hadde Herman Grütze med seg, det var en god mann, og det var gammen i godt følge. De første skutene de fikk av sted gjorde det så fint at Hansine måtte tie, men hun samtykket ikke.

Joakim og Hansine flyttet ovenpå og tok hele gården til bolig og kontor. Barna ble store nu, sa de begge, det var mer bruk for rum enn før; det ble mer bruk for innbo også. Han var glad i det som var blankt og som skjen, gullrammer og gullstas; *hun* syntes best om bjerk; hun hadde sett så my vakkert av det slaget både på bondegårdene, da hun var ungen, og siden også, hos fogedfolket. Han holdt på sitt, og hun på sitt. Han ga seg i det hele ikke lenger, når han hadde satt seg noe i hodet. Det store oppsvinget forretningen tok, var bevis nok for at han var blitt verdsatt for lavt, og at andre kanskje hadde hatt litt for store tanker om seg sjøl. Hansine fikk da delt på gull og bjerk, slik som hun hadde sett at værelser delte møbler mellem seg, så det som var likt, kom sammen.

Hun glemte ikke løftet hun hadde gitt faren og moren. Men det hastet ikke med legatet. En måtte være godt underbygd før en kunne ta og gi vekk så store penger. Stort måtte legatet være, skille seg ut fra alle disse pinende små, som skulle stå og dra renter en mannsalder, for å bli såpass at det kunne gi noe som var verd å nevne.

Hansine ville ikke gli bort fra forretningen, men det bar den veien like fullt. Det hele var blitt så stort, og så my fremmed var kommet til, nye forretningsgrener og nye folk både på kontoret og brygga, og flere fattige, som spurte efter henne. Det var uråd å følge med. En og annen gang nevnte han for henne noen tall fra et oppgjør eller en status. Stort mer fikk hun ikke vite.

En tid prøvde hun å slå lag med Hågen, efterat han på realskolen hadde kommet i gang med fag hun slett ingen ting kjente til. Han var da elleve, tolv år. Lysten til å lese hadde skutt opp i henne igjen, da hun begynte å høre Hågen i lekser; hun lærte av dem, og spurte gutten ut, når hun ikke forsto. Men hun måtte slippe taket hun hadde fått i et og annet fag, for han kunne ikke støtte nok oppunder henne, og tiden strakk ikke til.

Hansine var over all måte glad i Hågen, han lignet på Joakim både i sinn og skinn. Den likheten kunne somme ganger gjøre henne underlig sorgmild. En gang holdt hun på å si til Gud at det fikk gå henne som det kunne, når bare Hågen ...

Da stanset hun. Hun hadde nær sagt det hun ikke mente. Hun kunne kanskje selge livet til vinning for barnet sitt, men ikke æren. Den Gud hun ikke forsto, han fikk stelle alt som han ville, men hun kunne aldri gi opp kravet om å få den retten hun *skulle* ha: ... å stå i folks omdømme som et menneske som ikke bare *var* ærlig, men også *hadde* vært det.

En dag kom gutten hjem fra skolen og var rød og hoven i ansiktet efter gråt. Før hun fikk spurt hva som sto på, så han litt sky på henne:

«Mor, e' det sant at du stal da du var ung?»

Hun lette lenge efter ord. Det var med ett blitt halvmørkt inne i henne, hun måtte famle seg frem til et svar.

«Trur *du* det e' sant, Hågen?»

«Nei.»

«Æg trur det it, æg heller.» — Om en stund la hun til: «Så e' vi enig om det, Hågen, at mor di alltid ha' vore ærlig.»

Hun tok gutten med ut på soveværelset og vasket ham i ansiktet for å få vekk merkene efter gråten. Hun godsnakket: ... han skulle ikke fortelle dette til far sin, det ville bare gjør 'n ondt; han skulle ikke nevne slikt til søstrene sine heller.

«Næi,» sa Hågen, «hu Marta og hu Grete kunn' gjærn' tru det va' sant, dem.»

«Ja, for dem e' så små og har it meir forstand.»

Men den kvelden lå Hansine i sengen og strakte hendene frem i mørket, frem mot Gud uten å snakke.

Småpikene skulle kanskje en dag få høre om henne det samme som Hågen. De skulle kanskje en gang tenke at hun måtte vel ha misgjort seg i ungdommen, hun som ikke kunne få prentet inn ærlighet nok i barna sine . . .

Hansine gikk i kirken nesten hver en søndag. Når presten nevnte ordet rettferdighet, da hørte hun straks særlig skarpt efter. Hun ventet at hun skulle få full utlegning om dette med rettferdigheten, men hun fikk aldri vite nok, hun kom aldri over på sikker grunn; hun syntes presten alltid fór så lett bortover dette som nettopp var det sværeste å skjønne av alt. Hvorfor skulle far og mor og søsken ha lidd for hennes skyld gjennem mange, lange år? Hvorfor skulle urettferdighet mot *henne* gjøre livet beskt for hennes uskyldige barn — og det enten de kom til å tro moren var uskyldig eller ikke? — Gud hadde vel sin mening med det, hun ville gjerne komme til å lære å kjenne og forstå den.

Hansine hadde nu en tid da hun søkte bort fra saler, inn i samlinger, hun hørte reisende predikanter. Kanskje ville hun få vite mer om rettferdigheten der. Hun satt alltid nede ved døra, halvt bortgjemt. Men hun kunne ikke med all den gråten og klagen, med skrikene og uroen som gjentok seg kveld efter kveld. Hun så det var de samme menneskene som møtte opp på disse stedene og gikk den samme opprivningen igjennem. Det lot ikke til at de kom videre. Hun syntes ikke hun nærmet seg Guds mening i alt dette bråket.

Og Hansine sluttet med å gå på saler.

En dag på kontoret spurte Herman Grütze Joakim om ikke han og hans kone ville spise til aftens hos ham i morgen — i all tarvelighet, andre ville ikke bli innbudt.

Joakim sa straks ja takk og kom hjem som en ren seierherre. Men Hansine ble mørk til å begynne med.

«Ka ska' vi hos slike folk?» spurte hun.

«Det e' da vakkert av dem å be oss,» mente han.

Dette hendte straks på nyåret. Selskapeligheten var i full gang frem i storbyen. Den ga drønn som hørtes helt ut i forstedene. Foran en og annen stormannsgård kunne en hop små-

folk stå utover kvelden og kope på opplyste vinduer, mens noblessen og intelligensen holdt fest innenfor.

Hansine undret seg svært over at madam Grütze hadde gitt sitt minne til at Joakim og hun ble innbudt — og det på denne tiden av året. Madam Grütze eller fru Grütze som mange kalte henne nu, var kjent for å være hoven. Hansine syntes også at hun så ut til å være det. Hansine visste hun var datter av en admiral av gammel, gjev ætt. Folket hennes skulle ha tykt at hun gikk nedover den gang hun giftet seg med Herman Grütze og ble kjøpmannsmadam i Sjøgata, enda Grütze var av god ætt, han også.

Ved middagsbordet sa Hansine:

«Vi ska' vel dit og sett' på forundringsstol.»

Hun smilte, hun var ikke mørk lenger, når hun tenkte på innbydelsen. Mann og kone pratet om den senere også, ut på dagen, og om kvelden da de skulle i seng.

«Du får gå alein',» sa hun. Om litt la hun til i stiveste bokspråk: «Du får si at din frue ikke befinner seg ganske vel. Jeg tror du får si jeg har hodepine.»

Joakim lo som om han ble kildret, mens han satt og kledde av seg, han kom alltid i godlag når Hansine spøkte, hun var ingen lys og lett kjerring. Derfor satte han mer pris på skøy hos henne enn hos andre.

Han slokte lampen og stakk seg ned i senga. Hun lå alt. Da sa hun ut i mørket:

«Du ska' sjå han gjør dæg den æra å be dæg stå på en veksel for sæg.»

«Ånei da. — Grütze? Næi.»

Joakim var glad det var mørkt, for han kjente han ble rød. Han sto på en veksel for Grütze, det falt så vanskelig å si nei til den mannen. I det samme Hansine nevnte ordet veksel, skar det gjennem Joakim at innbydelsen fra Grütze var nok ikke bare godhet og gemenslighet. Grütze hadde kanskje mer bruk for ham enn en skulle tro. Han hadde flere slags forretninger enn før, han hadde kjøpt store skoger og laget sagbruk, han dro med svær jordeiendom, og så var det skipsrederi; han kunne nok i en snarvending ha bruk for et solid navn . . .

Hansine lå og kunne ikke sove straks, hun hadde fått så mange tanker... Madam Grütze og de voksne sønnene og døtrene hadde måttet gå med på å tåle den forrige bryggemannen og kona hans i stuene for en kveld...

Hansine visste fra den tiden hun tjente hos fogeden hvorledes ordene kunne falle om småfolk... «en person kommet opp av den laveste almue,» sa fogeden med stor forakt om en kontorist, han var blitt harm på. En eller annen i huset hos Grütze kunne nok få lyst til å bruke nettopp de ordene om Joakim også, når det ble kjent at han var innbudt. Og om kona ville de kanskje si at hun var en bondehøne og tjenestpike, som ikke alltid hadde hatt det fineste ord på seg for ærlighet...

Hansine lo hårdt der hun lå:

«Du bli' nødt te å innby Grütze og frua te takk for sist, Joakim.»

«Næi,» sa han, han hørte hun hånte, og forsto hvor umulig det var å be Grütze og kona hjem til seg. Egentlig trengte han ikke Grütze, det var nok Grütze som trengte *ham*. «Næi,» tok Joakim opp igjen. «Æg e' hverken dum eller narraktig.»

«Men du går i selskap hos en mann som e' så stor at du it tørs be 'n i ditt hus.»

Joakim ble henne svar skyldig, han skulle kanskje si nei takk til Grütze, skyldt på sykdom eller skyldt på at han var buden bort til en annen mann. Joakim ble arg på seg sjøl, han hadde altså gjort seg liten da han sa ja takk!

Hansine hørte på stillheten at han hadde mistet lysten til å gå.

«Æg tænkje' du skriv et lite brev te 'n Grütze imorra tidlig. Skriv at æg e' klein. Vi får væra fin en gang vi og.»

«Jaja, så gjør æg det,» sa han.

Og slik ble det. — Men ut på dagen kom blomster inn av døra til madam Hauan. De var fra Herman Grütze. Et kort fulgte med. Han ønsket den høyt ærede madame en god bedring.

En mørk, snetung eftermiddag ut på nyåret rigget Hansine ut de to smådøtrene sine til selskap. De var alle inne på soveværelset. Her så farlig rotet ut. Barna hadde kastet sko, strøm-

per, serker, bukser, skjørter og kjoler utover. De skulle være nye, rene og fine fra innerst til ytterst, og det nye lå pent lagt frem på sengen til far og mor. De skulle til Grütze og frue, som hadde tatt til seg en liten pike, en slektning. Henne gikk Marta i klasse med på skolen.

De to søstrene var ikke mer enn tretten og elleve år gamle, men de visste godt at de aldri før hadde vært i selskap i et av de store hjemmene i byen, bare i et og annet som ikke var så overhendig fint. De hadde aldri vært buden frem i Sjøgaten. Nu skrubbet moren de to små kroppene fra øverst til nederst. To lamper suste, forat en kunne se om de nu også ble riktig rene. Luften var feberhet. På rutene bak gardinet haglet det.

«Mor, koffer hell it vi ball lik'som Klinges gjør?» spurte Marta.

«Vi har it løst te å dans'. Det e' *nok* at 'n Hågen og du og a Grete danse her i huset. — — Ta på dæg strømpan, Grete.»

«Det heter strømpene, mor,» svarte barnet og slo over i et annet språk. «Du snakker simpelt.»

Hun fikk et lett slag på munnen av håndbaken til mor.

«Det e' simpelt å snakk' slik te mor si.»

Grete hadde straks øynene fulle av tårer:

«Frøken Sparre sei det e' simpelt.»

«Snakk du som a frøken Sparre vil; men la mæg snakk' som æg *kan*.»

Moren dro den nye kjolen nedover hodet på Grete. Det trøstet. Tårene tørket fort som i sol og vind. Hun ble stiv av stasen. Spenningen spilte henne opp. Hun så ut til å kunne stige til værs.

Marta stirret i undring og glad forventning, for nu sto hun for tur til å få *sin* kjole på. Hun måtte bort og stryke på den med fingertuppene så varsomt som om den kunne gå i stykker. Hun la kinnet ned på den, som på et lite, kjært dyr.

Grete fikk et innfall:

«Du, Marta, Halfdan Harboe kjæm te Grütze i kveld.»

«Næi?»

Marta rettet seg opp og glemte kjolen for noen øyeblikk.

«Ja, ka gi du mæg for *det?*»

«Den uskikkelige guttungen,» mumlet moren.

«Veit du ka 'n kalle oss?»

«Ja,» sa moren, «det veit vi. Bry dokker it om det, småpia!»

«Noblessen på Bakkan! Intelligensen på Bakkan,» fortalte Marta, og så harmfylt på moren, som om hun ga *henne* skylden for det.

«Mæg kalle 'n kråk'-ungen.» Grete nesten ropte det.

«Det veit vi,» kom det tørt fra moren.

«I går skreik 'n tjyvkråk-ungen ette mæg.»

Moren flyttet øynene lynsnart fra den ene til den andre. Men det uhyggelige ordet måtte ha gått lett over dem, de så og tenkte bare på kjolene sine.

«Mor, hjælp mæg,» ba Marta. Moren kom. «Gid, kor du e' bleik, mor!»

«Ja, æg stræve som du sjer, for å få dokker ferdig.»

Hun dro kjolen nedover Marta, og skjelte ned på dem begge, men de visste ingen ting, de var uvitende og uskyldige — ennu.

Hun fulgte dem helt ut i sleden og så dem snaret vel inn i fellen, før Blakken løp bort med dem gjennem mørke og hagl og sne.

XIX.

Som rimelig var, hadde Hansine mang en gang snakket med barna sine om den tiden hun var ungen, fortalt dem om mangt hun hadde vært ute for i skog og mark, i mørke og ved lys dag. De kunne alle regler og eventyr som *hun* kunne. Hun hadde alt fra de lå i vuggen sunget over dem de visestumpene som andre hadde sunget over henne. Hun var glad i det hun hadde hørt og lært av sin egen mor. Derfor ville hun gjerne at *hennes* barn også skulle bli glad i det. I mange sommerferier og i en og annen juleferie hadde hun spredt dem innover Ingebu, inn til Myrvoll, til Zakkarias, der de lekte med søskenbarna, og til Haugum, til tremenningene sine. Hun hadde villet at de skulle få vite litt mer om ætten sin enn en vanlig stakkars by-tosk visste, og vite litt mer om bønder og.

Små-pia — småpiker.

Hun hadde håpet at de skulle komme nær innpå og kjenne seg trygg og glad hos den eneste ætten de hadde, mors-ætten.

— En vinterkveld satt hun sammen med småpikene og Hågen i dagligstua. Leksene var lest under den store hengelampen. Hågen holdt ennu på med en konstruksjonstegning. Moren og døtrene hadde alle håndarbeid. Hun tålte ikke at de noen gang satt ørkesløse. Noe måtte de ha mellem hendene. «Sitt it og hæng med fingran! Finn dæg et arbeid!» Slik kom gjerne oppfordringen. Men ellers jog hun ikke på. Farten var det ikke så svært nøye med. Men fuskeverk måtte det ikke være. Var det først *det*, da om igjen.

Grete var tretten år. Hun hadde nettopp fått den ublide oppfordringen. Hun hadde straks lystret, men var snurt og tyst. Alle var tyste.

Med ett så hun opp og sa at Henrikke og Amalie og de andre venninnene hadde ikke noe håndarbeid hjemme, de, bare på skolen.

Det fant ikke moren umaken verdt å svare på. Og Grete fikk mot til å bli ved:

— Hva hjalp det å være rik, når en skulle arbeide nesten hele dagen?

— Det var ikke så sikkert de var rike, mente moren.

— Folk trodde det iallfall, fortalte Marta. På skolen hadde norsklæreren forklart uttrykkene *sies å være* og *skal være*, som betydde akkurat det samme. Og da brukte han eksemplet: Joakim Hauan *skal være rik*, som var det samme som *sies å være* rik.

— Det var et dårlig eksempel for skoleunger, mente moren. Barna lo. Hågen høyest ... mor var blitt grammatikalsk! ropte han.

— Rikdom hadde lett for å gå sin vei, sa hun. Å kunne arbeide var mer å lite på her i verden enn rikdom. Hvorledes skulle det gått mor deres om hun ikke hadde lært å arbeide? Hun hadde forsørget seg sjøl siden hun var ti, elleve år. Og hun syntes ikke synd på seg for *det*. Hun ville bare hatt godt av å begynne så tidlig, om folkene hun var hos, hadde vært gode og kloke.

«Ja *da* ja!» sa Grete, hun hadde glemt hvorledes dette snak-

ket begynte, hun var i godt humør igjen. «Gid så onde menneska! . . . si at du stal!»

«De visst' itnå værr' å sei, sjer du.»

Mer hadde Hansine aldri fortalt barna av tyvehistoriene. Hun hadde forstått at en gang måtte de få høre dem i sammenheng av henne sjøl. De måtte ikke, kanskje om mange år, kanskje efterat hun var død, høre dem av en annen, og gjøre seg range meninger om henne.

I denne stund fikk hun den tanken at det rette øyeblikket var kommet. Nu skulle de vite alt. De var nu på overgangen til å bli voksne, iallfall de to eldste. — Det ble stilt. Klangen fra hestebjellene på den snetunge gaten nådde inn.

Hansine tok opp igjen de ordene som Grete hadde brukt . . . onde mennesker som sa hun stjal. Og nu fortalte hun bredt og langsomt, stykke for stykke, om Fuglem, Haugum, prestegården, fogedfolket, Nesset, Efraim Gotås. Omsider la hun bindingen ned på bordet for å kunne tenke klarere og snakke sikrere. Da hadde de andre alt sluttet å arbeide. Røsten hos moren ble hård. Ansiktet tetnet og ble strengt, det de to eldste hørte, varslet dem om ulykke, gjorde dem tyste og alvorlige. De var som i en skog der udyrøyne lyste i buskene.

Hun sluttet fortellingen med å si at brevet fra ingeniøren ville nok aldri komme. Da torde de to ikke se på hverandre. De satt der og kunne ikke finne arbeidet sitt igjen.

Slikt skjønte nok ikke Grete. Det var hun som gjorde ende på stillheten efter den lange fortellingen.

Nu visste hun, sa hun, hvorfor Halfdan Harboe hadde ropt tjyvkråk'unge efter henne på gata! — De to eldste så ned et øyeblikk og ble røde.

Da fór en usikker anger gjennem Hansine. Hadde hun kanskje likevel fortalt dem historiene for tidlig?

Det ble lenge tyst. De som her satt, hørte bare stillheten og sine egne tanker. Hansine så ikke opp fra sokken hun bandt på. Marta hadde heklingen mellem hendene igjen, men de arbeidet ikke. Hågen stirret ned i tegningen og rullet blyanten hissig frem og tilbake mellem de to fingrer.

«Mor!» Et innfall strålte opp i Grete. «En dag møte' du ingeniøren på gaten!»

Hansine måtte smile av gleden hos henne.

«Han e' kanskje komme' te'bake fra Syd-Amerika. Han leve' kanskje her i landet.»

Hågen reiste seg og kremtet, som om han ville si noe. Alle visste han var en glad laks og skøyer, han snakket aldri høytidelig eller høylagt. I denne stund var han varm, oppglødd. Han lyste annerledes enn han pleide, han lyste av alvor...

Når han en gang ble en voksen og helt selvstendig mann, sa han nesten heftig, så ville han ut i verden og finne ingeniøren og få skriftlig bevitnelse fra ham. Mor skulle få oppreisning, om han så skulle helt til Syd-Amerika og hente den!

Ikke før hadde Hågen sagt disse ordene, før han satte seg og bøyde seg så dypt over tegnebrettet at ansiktet var gjemt, han var halvt skamfull, han syntes ikke om store ord, iallfall ikke hos seg sjøl. Hadde han latt seg forføre til å bruke slike, kom i neste øyeblikk omslaget.

Moren så over på gutten, mens bindingen sank. Hun sa lenge ingen ting, hun måtte tenke seg om. Litt efter litt ble hun så glad at hun torde ikke snakke. Han hadde åpnet for henne, gitt henne rike gløtt inn i fremtiden. Gutten skulle hjelpe henne ut av klemmen, som hun hadde sittet i halve livet igjennem. «Ja, Hågen,» sa hun omsider, «e' du av mi ætt, så gjør du *det* eingong.»

Søstrene så i undring på broren, som nettopp hadde vært så ulik seg, men han løftet ikke ansiktet, og han var tyst.

— Noen år senere døde mor til Hansine og kom vel og vakkert i jorden. Andrine, søsteren, var blitt gift nordpå.

Hansine hadde lenge tenkt på det legatet hun hadde lovt foreldrene. Hun ville ikke svike et slikt løfte; hun ville ikke krype unna kjerringsnakket, som kom til å reises omkring ungdommen hennes, når dette legatet ble kjent og omtalt.

Joakim hadde i flere år visst at hun ville lage et legat til ære for foreldrene sine, men summen hadde aldri vært nevnt

mellem de to. Da sa Hansine en dag at legatet måtte bli på fem tusen daler.

— Fem tusen daler? — Tyve tusen kroner?

— Ja, sa hun tørt. Tykte han kanskje det var for lite?

Han svarte ikke og gikk alene med dette en ukes tid, hun snakket ikke mer om tingen; han visste han ikke kunne slippe fra det, når hun ville ha det, han ønsket ikke strides med henne om denne summen, eftersom han kom til å tape likevel. Hun var i stand til å spørre om ikke den lille håndsrekningen hun hadde gitt firmaet Joakim Hauan, var verdt tyve tusen kroner. Han hadde sjøl fortalt henne i en kjærlig stund at han nok hadde gått på brygga hos Herman Grütze den dag i dag, om han ikke hadde tullet seg bort i *henne*.

Det nye, store legatet skapte glede i Sandmoan og Ingebu, skulle en tro avisene inne i fjordene. Et langt oppsett om Solstadætten og Langåsætten gjorde rundgang i bladene der inne. Flere menn ble nevnt, de som var mest kjent i gammel og ny tid. Det sto at grosserer Joakim Hauans hustru var Hansine, født Solstad.

Sommeren året efterat legatet var laget, ville Hansine gjøre seg en tur innover og ta Hågen med. Hun trengte en kavaler, sa hun.

Hågen var juridisk student og en og tyve år, en vakker gutt, lys i hud og hår og tindrende blåøyd, og med sterke merker i ansiktet av godt og viltert humør. Moren syntes han tok ingen ting så nøye, ikke gjeld engang. Hver gang faren betalte gjelden, ble far og sønn enige om at slikt skulle ikke moren vite, men hun kom stundom under vær med det. Da lot hun faren høre ondt, ikke sønnen. Hun hadde svært for å la Hågen høre ondt. — Når Hågen først var blitt juridisk kandidat, skulle han gå et handelskursus, og derefter dra til utlandet på forretningskontor, og til slutt komme hjem og gå inn i firmaet. Det så ut som om faren og moren ville overdenge gutten med all den kunnskapen som de sjøl hadde måttet være foruten. Det var særlig hun som ville han skulle være jurist. En av generalkonsulene i Sjøgaten var juridisk kandidat og stor forretningsmann. Hun nevnte aldri at det var en

slik topp gutten skulle opp på. Hågen var villig og snill og føyde moren. Han lærte alt lett, altfor lett, syntes hun; det var vel derfor han ikke likte å ta ordentlig i eller gå på, men stanset når veien bar imot.

— Det var uti juni måned at mor og sønn skulle av sted. Nu hadde det regnet i to uker, og det regnet fremdeles. Hansine mente hun fikk fastsette en dag og reise. Godværet ville nok komme snart, når det hadde vært borte så lenge. Dessuten — det regnet som falt *før* Sankthans, var bøndene glad for, de hadde tidlig i år fått stukket i jorden det den skulle ha. Og det var godt å gjeste bønder, når de var i godlag, fordi det sto pent på marka.

Det viste seg at Hansine hadde tenkt riktig om været, de to fikk både sol og varme innover fjordene. I Sandmoan tok de inn på et nytt hotell, ikke det gamle og eneste fra den tiden hun vokste opp, for *de* folkene kjente hun, de hadde vært venner av faren og moren. Mor og sønn var på kirkegården og så til gravene til hans morforeldre, de var velstelte og hadde stor, fin stein med utførlig innskrift. Det hadde *hun* sørget for. De drev forbi de husene som en gang hadde vært hennes barndomshjem. Hansine bar et tykt, hvitt slør for ansiktet, han hadde ennu aldri sett henne med slikt. Sola var så lei i dag, sa hun, den skar i øynene. Hågen forsto at sløret skulle skjule hvem hun var, og *hvorfor* det skulle skjule henne. De gikk forbi en og annen gammel mann eller gammel kone, som moren så skarpt på, innen hun vendte ansiktet vekk. Hågen hadde trang til å gi henne armen, støtte henne, men de hadde aldri gått arm i arm før, og det ville kanskje gjøre henne ondt om han bød henne slikt nettopp nu. Hun tålte ikke trøst.

Det luktet litt fra fjæra og det langt oppover byen, det luktet litt støv og solhete også, og litt av det folk kokte i alle de små trehusene. Byen hadde fått en ny lukt siden hun bodde her, sa hun. «Her lukte' kaffe.»

De endte dagen på kirkegården. Det var andre gangen i dag de satt på benken foran gravene. Klokka var nær innpå åtte, og ennu hadde sola langt igjen, innen den kunne legge seg bak en lav ås.

— Tidlig neste morgen dro de videre oppover mot Inndalen, de kjørte i gigg, i sol og sommervind. Giggen vippet dem opp og ned i korte rykk som til en kvikk og taktfast musikk.

Hun hadde lagt sløret tilbake over hatten og festet det der. Himmelblånen var svært lys i dag, og mark og eng fin, hun ga dem et glad åpent ansikt, hun var ferdig med småbyen som lå bak henne. Hun fortalte om gårder de fór forbi, om mennesker, om slekter som hørte hjemme her, om hendinger og livsskjebner. Slikt hadde hun greie på, enda hun aldri hadde bodd her i bygda, men mang en gang fart forbi, og et par ganger vært i gjestebud her. Nu og da snudde hun seg mot skyssgutten og spurte om hva han hette, han som *nu* satt på gården.

Hågen likte seg. Nu var de i Inndalen som han var spent på, og i kveld i Ingebu der han hadde gode venner. De skiftet hester et par ganger. Han tykte ikke så godt om humøret hos moren lenger. Hun var ellers rolig både i sorg og i glede. Men nu var roen vekk, hun var ikke lik seg. Nu var de der snart, sa hun og mente Fuglem. Hun ba skyssgutten stanse, og gikk ut av vognen.

«Kom du og, Hågen.» Hun vendte seg mot skyssgutten: «Kjør fram en halvfjerdings vei, du, og vent på oss.»

Det gjorde han. Og mor og sønn vandret bortover veien. Hun hadde sagt Hågen før de dro hjemmefra, at hun ville se Fuglem og skogen hun gjette i. En eneste gang, og så aldri mer.

Moren stanset da de kom frem til en gårdvei, som tok av nedover gjennem et lite skogholt. Hågen så hun løsnet sløret oppe på hatten og lot det falle ned foran ansiktet. Men i stedet for å gå ble hun stående, hun sto halvt vendt bort fra sønnen.

Nei, sa hun med ett og kastet sløret bakover. Nei, hun orket ikke møte Ola Fuglem eller kjerringen hans, hun hadde hørt at de levde ennu begge to; hun ville ikke snakke med dem, ville ikke seg sjøl så ondt.

Hansine snudde seg kvasst mot Hågen. Men, sa hun, de hadde fortjent at husene deres brente ned, og at mann og kone ble jaget på skogen ... eller brente inne, de med.

Hansine måtte av sted og sette seg på steinen ved veiskillet, hun var blek. Hun sa at Hågen fikk gå alene nedover veien,

om han ville se den gården som ulykken over henne hadde gått ut fra. Denne mannen og denne kjerringen hadde løsnet det skredet som gikk over henne i ungdommen, og som hun aldri siden vant over. De var skyld i at hun om hundre år skulle stå i minnet i bygdene her innover som en tyv og en feig nekter. De hadde skilt henne av med det som for et ærekjært mennesk var det største i verden...

Da gjorde Hågen det han aldri hadde gjort før, han gikk bort og strøk moren på ryggen. Kjærtegn kom ikke for i det hjemmet der de to bodde sammen, ikke efterat barna ble så store at de ikke satt på fanget lenger.

Hansine lot ikke som hun merket hvor god han var mot henne, for han nevnte aldri det løftet han hadde gitt henne, at han en gang skulle ut i verden og lete opp ingeniøren. Hvorfor nevnte han det aldri mer? Nevne det kunne han vel, om han ennu var altfor ung til en slik reise. Ånei, den barnedrømmen var nok dampet vekk!

«Hadd' du aldri gjætt på Fuglem, så va' du aldri blitt mor te mæ',» sa han.

Men hun så ikke opp, svarte ikke heller.

«Du tar tingen for tungt, mor.»

Ikke bare ordene, men tonen gjorde henne ensom der hun satt. Hun dro langt efter været, halvt gapte før hun knep munnen hårdt igjen og ble sittende i tanker: ... han var bygutt, han var utenfor; han var sønn av far sin, derfor kunne han ikke bøte uretten mot henne; han hadde ikke engang trang til å snakke et ord med den gamle trellen der nede på Fuglem, han hadde ikke trang til å skaffe mor sin hverken oppreisning eller hevn.

«Ingen trur annet enn godt om dæ', mor.»

Hun lo stilt og mørkt, humret, og svarte at det bare var haren som stakk hodet inn i busken, og trodde at rumpa var gjømt.

Om en stund reiste Hansine seg, og de gikk langsomt sammen bortover veien. Hun stanset en gang som for å hente været, og hun gjorde et usikkert skritt bakover. Da tok han bort i nærmeste albuen hos henne for å støtte, men hun rykket

den til seg som bort fra noe ilt, hun så ikke tilsides, sa ikke et kvekk.

De nådde hesten igjen og steg opp — hun tok ikke imot noen hjelp — og kjørte videre.

Men i de timene som kom, slo det om inne i Hansine. Hun satt og tenkte efter hva det var hun nær hadde innlatt seg på ... snakke med han Ola Fuglem og kjerringen! Hun forsto ikke at hun hadde kunnet la seg drive så langt som hit. Hun ville bare ha gjort seg liten og dum på Fuglem. Hvorfor skulle Hågen snakke til disse folkene? Hun hadde aldri sjøl gjort det, siden hun dro fra Fuglem.

Hansine glemte å peke på skogen hun gjette i, hun lot ikke til å bli vår noen verdens ting. Mor og sønn var begge tyste, helt til hun sa:

«Hågen, har du gjæld?»

«Næi!»

«Får du nå'n gong gjæld, så snakk te mor di.»

«Det ska' æ' gjør', mor.»

De kjørte veien over Ransfjellet og ned i Ingebu og like til Haugum. Efter som det var midt i hobbola, hadde alle god tid. Alle hadde smil til henne, og hun ga et og annet smil igjen. Men da folkene på Haugum ville be i hop mange ættefolk til et stort lag, ba hun dem gjøre så inderlig vel å vente, til hun var reist.

Hansine og sønnen var innom hos brødrene også, hos Zakkarias på Myrvoll og hos Severin, som hun hadde hjulpet til en middels stor gård oppe i åsen.

Alle ville de gjøre lag for henne, men hos alle ba hun seg fri for det, og hun fikk det som hun ville.

XX.

Hver jul år efter år kom blomster inn av døra til fru Hansine Hauan, hun var blitt frue nu. Et prydelig visittkort fulgte med. På det sto Herman Grütze. Hun skrev aldri takk, hun

Hobbola — tiden mellem våronna og slåtten.

ville ikke syne hvor stygge og feilfulle brevene hennes ble, men ba Joakim om å bære takken frem, når han var innom på kontoret.

Egentlig syntes hun ikke om blomstene, enda de på en vis gledet henne. Men Grütze skyldte henne ingen blomster. Hansine gjorde aldri gjengjeld.

«Koffer gjør 'n slikt?» spurte hun, og fikk hver gang det samme svaret av Joakim:

«Du veit vi har så mang' forretninga sammen. Han e' takknemlig.»

Joakim fortalte ikke at han sto på atskillige veksler for Herman Grütze, ikke heller at han sjøl hadde noen veksler gående med dette navnet på. Spurte hun Joakim ut om forretningen, fikk hun høre at som Gud og hvermann visste, var ikke tidene som de hadde vært, men det hadde en ikke lov til å kreve eller vente heller. Så my artigere ble det når de gode en gang kom tilbake igjen.

Hun var ofte urolig for Joakim, ikke for forretningen, han hadde fått venner og vaner, som hun ikke syntes om. Hun hadde aldri brydd seg om at han hadde en liten rus, det gikk så sjeldent på, og han var alltid rimelig i den tilstanden. Nu viste han seg aldri på en kant lenger. Nu drakk han stilt, jevnt, så ingen merket noe, uten den som kjente ham særlig godt, han suget.

Snakket hun til ham om drikken, svarte han at han arbeidet så my, og hadde så mangt å stå i. Et par glass portvin på formiddagen bare kvikket opp.

De vennene han hadde, var av samme mening, han kom sammen med dem nesten daglig i klubben. De hadde laget et grubekompani, og førstemann her var Göran Högqvist, en svensk ingeniør. Grubene lå i Nordland. De skulle komme til å gi inntekter så store som i «tusen og en natt». Om han hadde studert noe i verden, så var det «gruvor». At han forsto seg på dem, hadde han bevist både i Sverige og i Amerika. Når han hadde bydd lykken hånden, da hadde den gitt ham sin og kysset ham kjærlig. Men når grubene ga av sin overflod, da måtte han videre, finne nye gruber, gjøre nye tiltak. Han

satte inn hele sin «förmögenhet», hele sitt liv, sin ære i dette norske selskapet. — Gøran Høgqvist var høy og lys og glad, han snudde den gode siden ut mot alle mennesker, en kjempe med ballongmave og en svart bass, den kunne ryste ikke bare mennesker, men også hus, når han satte full kraft på. Å lære å kjenne Gøran var så nær det samme som å bli hans venn, iallfall hans bror. Han hadde utallige venner og tid til dem alle, til Joakim også. Han kom hjem til ham på Bakkan og sang og spilte og hadde mange artigheter til hans charmanta fru.

Hansine kunne ikke nekte for at hun syntes godt om mannen, hun fikk høre om igjen flere av de sangene faren hadde sunget, da hun var ung. Gøran fikk det til å le og gråte innvendig i henne. Bellmannsangene kunne gjøre henne så glad at det gjorde ondt. Men hun hadde mistillit til forretningene hans, og advarte Joakim:

«Hold dæg te det du forstår. Hold dæg *oppå* jorda. Gå it ner i fjellet.»

Joakim svarte det var så lite, det han satte inn, og det var så mange gode navn med, og litt måtte en våge til landets beste.

Når Hansine var på veien hjem fra en fattig stue hun hadde vært nødt til å se innom, kunne hun ha litt ond samvittighet, som om hun hadde forsømt den som var henne nærmest. Slikt satt igjen i brystet siden de dagene da hjemmet alltid trengte henne. Nu nevnte ingen at hun ble borte for lenge, og det kunne hun ikke venne seg til.

Døtrene var blitt damer. De hadde begge vært i fransk Sveits i to år, den ene først, og siden den andre. De var flinke og vakre, syntes hun, og det fortalte også andre henne at de var. De hadde hver sin uke å styre huset, for faren ville ikke ha damer på kontoret, og noe måtte de ha å gjøre. Men de søkte støtte mer hos hverandre enn hos henne. Somme ganger kjente hun seg til overs i lag med dem. Men hun kunne ikke klage, de var ikke *slik* mot henne. Når hun og de var sammen med fremmede, merket hun det tynget dem at hun ikke var som de sjøl og de unge vennene, ikke så slipt og fingjorte som de. *Hennes* folkeskikk og målet hennes var ikke som de

helst ville hatt det. Slike unge venner kunne med ett se i undring opp på henne, rent uventende. Og hun var så dum at hun ikke skjønte hva undringen stakk i. Eller de andre var så dumme at de undret seg over noe som ikke var undring verdt.

Kanskje tynget det småpikene at de ante at vennene kjente onde historier om henne, fra hun var ung. Hun merket hun skygget når hun steg inn i de glade vennelagene deres. — Var det historiene? — Var det *især* historiene? Hadde det kanskje mindre på seg at hun ikke var fornem nok i målet og faktene?

Det kom henne for at vennene gjorde seg flid med å vise henne respekt, men hva lå bak denne respekten, som var litt for utenpåklint? — Var det ikke historiene om henne?

Og så hadde hun ikke Hågen engang! Han var i utlandet og ble der år efter år, han skiftet land, han lot ikke til å ha travelt med å vende hjem, han brukte mange penger. Hun skrev og ba ham komme, hun gikk så langt i brevene at hun sa hun lengtet efter ham, at hun ville ikke bli rettelig glad før hun hadde ham hjemme i stuene igjen. Men Hågen spøkte det hele vekk, når han svarte henne. Og slikt undret Hansine, som ikke visste at faren hemmelig ba ham om å bli ute, til nye tider, bedre tider kom, så han kunne begynne i forretningen foran en oppgangstid og ikke på toppen eller under nedgangen. Til Hansine sa han at det var bare godt at gutten fikk gå en ordentlig, en praktisk skole igjennem. Kanskje ville Hågen engang i fremtiden enten utvide eller delvis omlegge forretningen. Da var det bra han kunne noe.

Døtrene ble forlovet, begge nesten samtidig, den ene med en løytnant, den andre med en adjunkt. Hansine tykte løytnanten hadde så godt omgangslag, var så gemenslig, han var runnet av en gammel stormannsætt i landet, sønn av en amtmann sørpå, hun ble riktig glad i den mågen.

Et stort dobbeltbrøllop sveiset hvert av de to parene sammen. Og byen tok del i det på sin vis. Utenfor Domkirken var det svart av folk, som ikke kunne komme inn, og som politiet basket med. Været var også så mildt og fint at folkemoroen måtte bli fullkommen. Det var soldag og september. Himmelen ren, et lysende blått tak over jorden. Høstløvet omkring

kirken var pynt og velkommen i farverik mangfoldighet. Det lange brudetoget var likeså fullt av farver som høsten, gallauniformer, ordener, vaiende fjær.

Da Hansine kjørte inn gjennem folkemengden, falt en underlig angst over henne. Hun dro rett inn i favnen på det onde. Hun hadde aldri likt å komme på utstilling, og hadde aldri vært en av de fornemste i en stor hop, bare i flokken av slekt og venner. Med ett syntes hun at alle øyne glodde på henne, alle på en gang og bare på henne. Alle disse menneskene visste noe ondt om henne, fra hun var ung. Folk som hadde kjent historiene, hørte dem om igjen i dag, og de som ikke kjente dem før, hørte dem fortalt i denne stund som en underlig nyhet.

Så langt nede hadde hun en gang vært, og nu så høyt oppe! Jo høyere hun kom, dess flere var det som fikk øye på henne, og fikk historiene om den gangen hun var ung. Hun hadde måttet gjøre denne turen i dag, og hun hadde måttet lage det legatet hun lovte foreldrene. Men nu skulle det være slutt. Ikke oftere. Hun ville være gjemt.

«Pengan' vise' sæ' der dem e',» lo en arbeidskledd fyr høyt utover brøllopsgjestene. Folk kniste, og folk hysjet. Tjeneren smelte vogndøra igjen efter henne. Hun gikk fort opp trappetrinnene til kirken, hun var redd for at en pøbelgutt skulle rope det som sladderen trodde om henne.

Først en times tid senere kjente hun seg frelst og fri. Da hadde hun nådd gjennem folkehopen utenfor kirken og gjennem den nye utenfor hotellet der brøllopet skulle stå. Den gamle sikkerheten i henne foldet seg ut. Hun ble bred og god og full av takk, fordi det hadde gått døtrene så bra som det hadde gjort til denne dag. I de store selskapsrummene gikk hun omkring og pratet med folk, før det bar til bords. Hun merket smil hos de unge venner av brudgommene, smil som bare hun var skyld i, men det gjorde ikke noe, de var ikke onde, de smilte bare av målet hennes, blandingen av bondemål og gatemål; men hun kunne nu engang ikke noe annet, og da fikk det være som det var, og gå som det kunne. Med Joakim var det annerledes, han var bygutt og mannfolk, han, mer mjuk

og ledig. Hansine så at døtrene var litt nervøse for hennes skyld. Men det tok hun med ro nu, hun endog smilte, for de var så unge, de forsto ikke bedre; de kunne ikke hjelpe for at de hadde blitt for fine for sin egen mor. Slikt hendte i byene, aldri mellem bønder.

Dagen forut hadde Hansine hatt en samtale på over en time med amtmannen, og i dag snakket de også lenge sammen, og hun hadde ham til bords. I talen som han holdt for foreldrene til de to brudene, sa han mellem annet at han i sin ungdom hadde bodd en rekke av år inne i fjordene, og der lært å kjenne flere gjeve menn og kvinner av hennes nærmeste ætt. Han visste den hørte med mellem de beste i landet. Livet hadde lært ham å forstå hva slike ætter betydde, ikke alene i de bygder der de var grodd opp og holdt til, men også i de byene som de vandret inn til, hva det preg var verdt som de satte på byens blod og ånd, hva for et fornemt islett de var i byens store folkevev . . .

For Hansine var slike ord spildrende nye. Hun satt der rød i ansiktet og så halvt ned for seg. Hun var så oppglødd at det både blinket og dryppet inne i brystet, enda det kom henne for at amtmannen tok for my på kosten og smurte for tjukt på. Det var alle slags folk i de gamle ættene også, men det aller meste var godt, svært godt, det var Hansine sikker på. Hun kjente ordene fra amtmannen som en seier over den ukyndige ungdommen rundt bordet.

— Efter brøllopet dro adjunkten med sin kone til Nordland, og løytnanten noen måneder senere med sin sørover.

Gøran Høgqvist var borte et par år og kom igjen til byen, han skulle utvide bedriften, han måtte ha flere penger. Nu sto en ved døren inn til det lovade landet. Nu var det bare en ting å gjøre . . . å bli ved. Å gi opp nu var å la grubenes ånder beholde det gullet som var satt inn, uten å tvinge dem til å gi noe igjen.

Joakim hadde risikert langt mer enn han hadde råd til. Gøran Høgqvist hadde trollet penger fra ham. Men denne gangen hjalp ingen trolldom. Joakim kunne ikke lenger skaffe penger

til grubespekulasjoner. Tidene var vrange. Folk fisket kleint år efter år både nordpå og sørpå. Bøndene fikk ikke stort for strevet sitt, de heller, ikke på disse kanter av landet iallfall. Folk hadde liten bruk for tønner og tønnebånd og salt. Det var få som spurte efter takstein og kvernstein også. Jektene og jaktene lå stille, eller gikk for en frakt som ikke lønte seg. En måtte skille seg av med enkelte, forat de ikke skulle sluke for mange penger til vedlikehold og opplag. Men en fikk en slikk og ingenting for dem, for nu var det fartøyer mer enn nok overalt.

Da det var som verst, kom Hågen hjem. Hansine visste ikke det var fordi faren hadde skrevet til gutten, at tidene var ikke slik at han kunne bli ved å holde ham rummelig med penger. Hågen var blitt fyldigere. Faren mente ... litt for svær til å være så ung en fyr. «De dårlige ti'ene syn's it på dæg,» sa moren. Det skulle være skjemt, men hun smilte sorgmildt.

En uke efter hjemkomsten måtte han til sengs. — Tyfus! Han hadde den med fra Antwerpen, men nu først brøt den ut. Han lå uten sans og samling i glorød feberhete. Hun våkte, var alene hos ham. Bønnen uten ord, den som bare var et eneste stort sukk over foldede hender eller over utstrakte hender i mørket, den var ikke nok lenger, hun måtte gripe til ord, hun tigget om å måtte få lov til å bli ved å eie gutten sin. Hun gjorde seg så liten at hun var det minste kryp for Gud, hun kunne gått gjennem et nåløye for å nå inn til Gud med bønnene.

En natt lå Hågen i ytterste fare. Hun syntes Den allmektige kom henne så nær. Han var i snestormen, som knaket omkring henne i hus og skip. Hun ville rope at hun ga avkall på oppreisning, hun ville gå hele livet igjennem, mistenkt for å være en stakkars feig løgner og nekter, om bare gutten kunne bli reddet.

Men Hansine stanset, for hun mistet ordene, hun ble klar og hård, stiv. Hun sto der nesten rank og så ned på sønnen i senga, og tok seg ingen ting for, det var som om hun hadde overgitt ham.

Men Hågen kom seg. Hun var hos ham fra morgen til

kveld, mens han frisknet til. At Vårherre hadde spart gutten ... hun hadde ikke kjent så dryg en glede, den varte og den rakk dag efter dag, uke efter uke, uten at hun ble for velkjent med den, hun syntes hun aldri kunne bli riktig trist mer.

— En morgen våknet hun som så ofte før ved at piken kom inn med kaffen. Både hun og Joakim drakk kaffe på senga. Piken lot rullegardinene gå opp, som hun gjorde hver morgen. Ennu var det ikke mer enn demring, enda klokka var syv. Ny-sne lå høyt langs sprossene på vinduet. Det så ut som om hver rute var malt blågrå og kantet hvit.

På kaffebrettet lå avisen. Hansine var nettopp ferdig med å drikke, da hun kom til å kaste øynene på en stor overskrift i bladet. Hun leste den halvhøyt for seg sjøl: Herman Grütze konkurs.

Joakim ved siden av henne sa stilt, alvorlig, uten undring, uten skrekk:

«Da e' æg færdig, æ' og, Hansine.»

Hun ventet litt, før hun snudde seg halvt om mot ham. Ennu varte det innen hun spurte:

«Ka du sei?»

«Vi e' færdi', vi to, Hansine. — Æ kunn' it sei' næi ti' 'n Grütze!»

Hansine begynte så smått å le. Latteren vokste til den ble svær ... Han kunne ikke si nei til han Grütze! ... Hansine lo til slutt så hårdt og smellende at alle lyd traff veggene som flate slag ... Han kunne ikke si nei til han Grütze!

Da tidde hun med ett. Hun sa en lang stund ikke et ord, hun rettet seg ikke opp i senga engang; hun ble liggende og tenke efter. Hun visste til slutt at hun i en og annen natt hadde kjent uklare, halvmørke påminnelser om at livet kunne komme til å bli helt annerledes for Joakim og henne igjen, de kunne komme til enda en gang å måtte bo i en veit. Og nu så det altså ut til at livet her på Bakkan var slutt for dem efter fire, fem og tyve år — men helt sikkert var det ikke. Det måtte vel gis en råd. De måtte vel kunne slå seg opp igjen, nu de hadde fått Hågen til hjelp.

Hansine og Joakim begynte omsider å snakke ut om ulykken der de lå. Han gråt så han slo bukter på seg i senga. Han hadde trengt til gråten i så lang tid at den gjorde godt nu. Han tok opp igjen at han hadde ikke kunnet si nei, når Herman Grütze ba ham om å stå på et papir. En kunne ikke nekte den mannen noe, iallfall hadde ikke *han* kunnet det. Grütze hadde ødelagt ham, for sjøl ville han ha kunnet ri over de dårlige tidene om han ikke hadde innlatt seg med forretningene og vekslene hans, men holdt seg til det han forsto og kjente til bunns. Og likevel måtte han si at Grütze var en snill mann, som hadde kommet i ulykken og dradd andre med seg, aldri hadde villet narre noen.

Hansine så mot vinduene, de hadde mistet den blå farven, de var grå som dagen der ute.

«Vi får opp, Joakim! Vi får *nok* å stå i!»

Hun var først ute av senga, kledde seg så fort på at hun kom til å ete frokost alene.

Hansine gikk fra bordet og like ned til Hågen og lånket på. Han bodde nedenunder, hadde to rum. Ingen værelser i huset eide flere vakre ting enn *hans* stue og *hans* soverum. Hun hadde samlet til dem i de årene han var borte, kjøpt nytt og kjøpt på auksjoner, stykke for stykke, med hjelp av Marta og Grete. Her hadde både kjærlighet og lang omtanke arbeidet.

Hågen hadde så smått begynt å drive litt ute, svært godt påpakket. Han møtte alltid en eller annen ung mann eller dame, som hadde tid og lyst til å slå følge med ham på en liten tur i byen.

Hansine satte seg ved senga og fortalte om konkursen. Ikke mer enn et par minutter efterat ordet konkurs var nevnt, sa han avgjort:

«Da reis æ' ut igjen.»

Nu først forsto Hansine omfanget av ulykken. Hun tenkte seg om vel og lenge, før hun fortalte ham at han skyldte far og mor å bli hjemme og prøve å hjelpe dem. Alle forretningsfolk ville snart få vite at det var han Grütze som hadde ødelagt han far. Ingen fagfolk tvilte vel på at Joakim Hauan kunne komme opp igjen, om han fikk litt hjelp — så dyktig

som *han* var, når det bare gikk ut på sild og fisk og ikke på rederi og grubespekulasjoner og annet fanteri, som kunne være bra nok, for dem som forsto seg på det.

Hågen vred seg litt, han var ennu amper efter sykdommen.

«Æg forstår mæ' it på sild og fisk.»

«Du e' it så dum at du it kan lær'. Far din har fagkunnskapen.»

Hågen svarte ikke. For henne var det som om han flyttet seg bort fra sild- og fiskforretningen, og dermed kom han likesom på avstand fra henne og faren også. Det tålte hun ikke. Firmaet var en arv, sa hun, om det enn var fallitt. Hundre forbindelser i sjødistriktene og ellers rundt om i nord og sør var my verdt. Slikt kastet en ikke godvillig fra seg.

Men Hågen så ikke på henne, han holdt på sitt, ville ikke overtales, han svarte at i begynnelsen ville en ny forretning gi så lite at han ikke burde ligge den til byrde. Om firmaet fikk akkord, ville renter og avdrag på gjelden bli så svære at han ikke ville tynge på foreldrene. Far var ennu bare et par og femti år, han kom seg nok opp ved egen hjelp.

Nei, det var nettopp det han ikke gjorde. Han far hadde alltid vært en veik mann, og hadde blitt veikere med årene, han måtte holdes fra drikk og dårlige venner. «Vær hos far din, han træng dæg no.»

Hågen tidde som en mur. Det tok hun som et nei. I denne stund lastet hun seg sjøl, fordi hun hadde latt gutten studere. Han skulle straks ha gått handelskursus og tidlig begynt å arbeide på brygga og kontoret. Og først siden vært sendt til utlandet. Hun skjønte at livet her i byen, forretningen, fallitten, hjemmet, det hele hadde blitt for smått og for vanskelig for Hågen. Han var odelsgutten som forsmådde heimegården, fordi den var for liten og lå nede, han tenkte på det som var makeligere og lettere, han husket ikke det arbeid som far og mor hadde gjort.

Hansine gikk sin vei og lot Hågen ligge alene. Hun håpet at han ut på formiddagen skulle komme efter henne, og si han hadde tenkt seg om og ville bli hjemme. Men han kom ikke.

Joakim kunne dagen efter fortelle at Hågen hadde begynt å

skrive rundt omkring til steder i utlandet, der han hadde venner og kjente, han søkte plass.

Hansine kunne ikke straks forstå slik hårdhet. Hågen som alltid hadde vært snill og føyelig mot mor sin ... — Var det noe særlig som dro gutten ut? ... et kvinnfolk kanskje? Ja for dette lignet ikke Hågen.

— Efterat fallitten var kjent, kom fattigfolk bort fra dørene til Hansine, hun fikk mer tid ledig. Hun ville sjøl ha gått omkring og snakket med flere kreditorer, hvis Hågen hadde blitt værende hjemme. Men *nu* ville hun ikke. Hun trodde ikke på noen fremtid for firmaet Joakim Hauan, slik som han Joakim hadde gått nedover i de siste årene, og hun innlot seg ikke på noe hun ikke hadde tillit til.

Hansine fikk stunder nok til å undre seg over barna sine. Hun og de hadde hatt det godt sammen, men de dro så gjerne sin kos, da de ble voksne. Døtrene hadde alltid skint når de reiste hjemmefra, mest siste gangen, da de dro for godt, og brevene fra dem tydet ikke heller på at de savnet hjemmet. Hågen lot ikke til å sørge over den avskjeden som snart skulle komme. Årsaken var ikke svær å forstå. De hadde fått den største opplæring som til var, og hadde fått venner og omgang i byen og utlandet, som svarte til *den*, mens far og mor satt igjen i hjemmet og var og ble almuesfolk. For henne hadde det vært naturlig å være stolt av sin ætt, især av foreldrene, enda han far hadde vært et svært skrøpelig menneske. Men *hennes* barn ... de hadde nok mer enn en gang kjent foreldrene sine som et men. Når folk gjorde mor urett, da skulle de holdt dobbelt sterkt på henne, men de var ikke av det slaget. Stoltheten var ikke noe et menneske lærte ...

Hansine ba aldri mer Hågen om å bli. Hun dro ikke denne saken frem oftere, men det gjorde *han*, og hver gang sa han noe om at han kunne være mer for sine foreldre når han hadde slått seg opp i fremmed land, enn han kunne være her hjemme.

Men når han kom med slik trøst, gikk hun langsomt og likesom tilfeldig ut av værelset, hun ville ikke han skulle se hvor hårdt slike ord gikk inn på henne, hun unte ham ikke det.

Den siste kvelden han var hjemme, hadde han gått tidlig til sengs. Da lurte hun seg ned i gangen, der døra gikk inn til ham. Hun ville ikke inn, bare være nær ham en stund. Hun blåste ut den lille lampen og satte seg på nederste trappetrinnet. Da var hun godt gjemt i mørket. Hun snakket i tanken med ham der han lå innenfor og sov. Hun ba ham ta vare på seg, så gjensynet kunne bli bare godt engang. Hun visste alt det gode han satt inne med, sa hun, han sjøl hadde bare ikke blitt vår det ennu. Men han fikk nok øye på det til slutt. Han måtte bli til noe et eller annet sted på jorden, og siden komme hjem igjen til henne. Ja, for hun hadde alltid tenkt mest på ham, da også når hun ikke visste om det, hun hadde tenkt på ham fra før han ble født, ja fra den søndagskvelden i skogen på Bynesset da hun ble med barn, og til nu i kveld. Hun trodde ikke at han ville bli utlending, så fint som det var her hjemme ... han glemte nok ikke skogene i Ingebu der han lekte da han var ungen, og der ætten i alle tider hadde holdt til ... han ville en gang komme til å forstå hvor glad hun var i ham ... og hvor hård han hadde vært mot mor sin ...

Hansine hørte skritt ovenpå. Det var Joakim, han ropte at lampen var gått ut. Da reiste hun seg og gikk opp.

XXI.

Det som skifteretten lot Joakim og Hansine ha, tok de med seg og flyttet i Holstveita.

Han gikk ut hver morgen. Torver og havner og gater kjente godt Joakim Hauan. Han var mellemmann i handel her og der, han småprakket, gjorde kjøpmenn tilfeldige tjenester, gjorde dem takkskyldige, så de måtte påskjønne ham. Mange, både handelsfolk og sjauere syntes synd i en mann som hadde sett bedre dager, og bød ham på et glass, når det høvde. Ved handel tinget han seg alltid at den andre parten skulle betale kjøpskålen. Sansen for å se ren og pen ut mistet han litt efter litt. Men Hansine var nøye *slik*. Hun børstet og gned, hun klippet hår og skjegg og negler på ham, og stakk hver morgen

en frisk, hvit klut i den riktige lommen hans. Hun ga ham aldri onde ord. Hansine var ikke den som skjente på et menneske hun hadde oppgitt.

Inntektene var svært ujevne og kunne ikke strekke til, hun ville gjerne begynne å selge sild og fisk igjen, men skulle *hun* være hjemmefra hele dagen, ville han bli forsømt. Så fant hun på å bake kaker og selge dem, tok imot bestillinger på hjemmebakte kaker. Hun hadde to værelser og ingen tjenestpike. Når hun ikke bakte og stelte i huset, var hun ute i byen og skaffet seg nye kunder med hjelp av små prøvepakker, som hun la igjen der hun kom.

Dette ble en kone fornærmet over, en som drev samme håndtering i samme veita, hun påsto at fru Hauan tok kunder fra henne. Hun hadde en venninne som bodde vegg i vegg med Hansine. Venninnen holdt med kona, så Hansine hadde fienden i huset. De møtte opp et par ganger og ville ha spetakkel. Hansine brukte et fryktelig våpen, hun tidde som en stein, lot som hun ikke hadde forstått, gikk inn og lukket døra efter seg. De sto igjen utenfor og murret og knurret, hun hørte ord som hun ikke kunne misforstå . . .

. . . Folk som var så urettferdige som *hun*, ville nok komme til å gå fallitt, sa den ene. Fallitt nok en gang, la hun til.

Ja, mente den andre, om hun så ble betalt med bare gullskillinger.

Brorbarna fra Ingebu var innom hos henne, når de var i byen. Hun sa ja takk, når de ba henne se innover og bli hos dem en tid, men hun kom aldri. Joakim visste hun var blitt for bitter til å ville gjøre den reisen, men han nevnte likevel hver sommer at en slik tur skulle gjøre godt. Han fikk alltid det samme svaret, at hun hadde ingen ting imot at *han* reiste.

En som så inn til henne, var en svært gammel og fattig mann, han var blitt avdanket som skolemester for omkring femti år siden fordi han ikke trodde riktig om skapelsen. De som steller med de riktige meningene og derfor har makten, lot ham gå. Det lange, hvite, svære skjegget var så tungt at det likesom krøkte ham utover de to stokkene som han støttet seg til, han kom for å spørre om han ikke kunne gjøre henne

en tjenest. Hansine hadde nemlig vært hjelpsom mot mannen i sin velmaktstid. — Nei, sa hun, det kunne han ikke. Og når han gikk, fikk han alltid en liten prøvepakke med hjemmebakte kaker. Han kom ofte og ble lønnet på samme måten for de tjenestene han ikke fikk lov til å gjøre henne.

Marta og Grete og Hågen skrev flere ganger om året til far og mor. Men Hansine svarte aldri. Joakim måtte alltid til.

— Denne gangen fikk *hun* skrive, kunne Joakim si.

— Nei, svarte hun.

— Hvorfor ikke *det*?

— *Han* hadde bedre tid, mente hun, og han sto dem nærmest. — «Dem slekte' mer på dæg enn på mæg.»

Men det var mor de tre søskenene helst ville ha brev fra, og så fikk de alltid bare en hilsen. Hågen hadde endt med å bli sittende fast i klesforretning i San Francisco, han hadde kone og mange barn og satt trangt. Han skrev til søstrene at mor var blitt besk med årene. De måtte alle tre ivre for at deres egne barn kom til å skrive til henne. Søstrene fulgte oppfordringen, de hadde vel heller ikke altfor god samvittighet, når de tenkte på mor. Barnebarna skrev ofte, og dem svarte hun. Et barnebarn langt nede på Vestlandet skrev til henne hver lørdag eftermiddag. På kommoden hos Hansine og Joakim økte samlingen av barnefotografier ut gjennem årene. Omsider hadde de en dattersønn i kadettuniform.

Joakim ble syk og lå noen dager i lungebetennelse før han døde, han mistet sans og samling så fort at han og hun ikke fikk sagt farvel og takk til hverandre. Hun satt på sengekanten og holdt den døde hånden i sin, hun hadde alltid vært glad i Joakim. Og nu var det ikke mer for henne her i verden. Hågen ba ikke om tilgivelse engang, enda han hadde sveket henne. Og brevet fra ingeniøren kom aldri. Om hun bare hadde skjønt meningen med at det aldri kom!

Da Hansine meldte Marta at faren var sloknet, ba hun henne sende dødsbudskapet videre til Hågen, hun fikk ikke tid sjøl, sa hun. Marta forsto altfor vel hva de ordene betydde, og gjorde som hun sa.

Marta og Grete møtte begge til likferden. De kappedes om å by moren plass hos seg. Hun var hjertelig velkommen, forsikret de begge. Hansine sa nei takk, hun klarte seg nok ennu en stund alene. Men hun gjemte godt nok *hvorfor* hun ikke ville. En ond historie kunne komme snikende efter henne til småbyen der de bodde. Dessuten ... hun var bonde, hun ville ikke passe inn mellem det folket som døtrene var i lag med til hverdags. — Og *hvorfor* ba de henne? Av kjærlighet? Av plikt? For skam skyld?

«Å, hvor du er egen, mor!» sa de begge, og gjentok det.

«La mæg få lov til å vær' egen. Det e' på en vis en lykke i *det* for mæg.»

Bror og brorbarn også ba henne om å komme og bo hos dem. Hun sa nei takk, for nu fikk hun en grav å stelle med i byen, det var ingen annen her til å gjøre det arbeidet.

Hansine fikk et langt brev fra Hågen, det første efterat faren var død. Da skrev han endelig det hun hadde ventet på i mange år:

«Jeg gjorde ingen ting for deg. Jeg gikk ikke et skritt, skrev ikke et brev for å få din uskyld bevist. Da det var som sværest for far og deg, sto jeg dere ikke bi. Jeg var en utakknemlig sønn, en dårlig sønn ... Jeg kan ikke komme til deg. Men var jeg hos deg i dag, da ville jeg ha knelt for deg. I mitt hjerte kneler jeg for deg hver dag.»

Hansine var ikke god for å lese brevet i ett, hun hørte dulgte skrik under ordene, hun måtte opp og gå litt omkring, før hun kunne ta fatt igjen ...

... Han hadde lært sine barn hvem denne mor var, skrev han, han hadde fortalt dem at han selv fikk mot og kraft til sine kamper ved å tenke på henne. Han skrev at han hadde bygd seg en festning i sitt eget bryst. Der bodde han gjemt midt i en verden av urettferdighet. Den festningen hadde hun lagt grunnen til hos ham i barndoms- og ungdomsårene.

Hansine fikk dette brevet en morgen. Hun brukte dagen til å gråte, først av sorg, siden av glede. Gråten tok seg en hvil stundimellem, og begynte så på igjen.

Hun var ute og gikk. Hun var oppe ved grava til Joakim,

og kom hjem og var glad, hun snakket halvhøyt med seg sjøl. Det hadde grodd efter det hun hadde sådd i Hågen, hun hadde ikke levd så helt forgjeves, det skulle gro videre efter henne i *hans* barn igjen, hun var stolt av Hågen, hun hadde ikke hatt for store tanker om gutten.

Da måtte hun til å skrive, det ble det første brevet han fikk fra henne, siden han dro hjemmefra. Hun skrev at han hadde nok nådd lenger enn hun. Forsto hun ham rett, så hadde han sluttet med å spørre om det som han ikke fikk svar på. Det var ikke så med henne, men så hadde hun også gått gjennem livet ... halvt som en æreløs person å regne for, hun kunne ikke gi opp kravet om oppreisning. På det punktet slo hun aldri av. Når det ble for fullt i brystet, da knelte hun og strakte hendene ut, hun sa ingen ting, men utleverte likevel alt, for hun vendte seg til makten bak alle makter, den som har laget livet og beholdt meningen med det hele for seg sjøl.

— Et par år efter ble mannen til Marta major, og måtte flytte til Nordland. Hele familien så inn til henne på reisen nordover. De var syv mennesker, store og små, og fylte opp i den lille stua. Marta gjorde det hun aldri hadde gjort før, enda hun var glad i moren ... hun tok omkring henne og kysset henne. Det skjedde fordi mannen var til stede, hun unnså seg for å vise ham en annen oppførsel mot moren. Marta hadde gitt mann og barn og venninner kjærtegn. Men det falt henne ikke naturlig å gi moren et. Så sterkt bandt sed og skikk fra barndomshjemmet henne den dag i dag, enda hun hadde levd i atten år sammen med en mann med et åpent og hjertelig vesen.

Et av småbarna, en treåring, kikket i undring opp på Hansine og pekte og spurte:

«Er det mo'mo?»

«Ja, det er mormor.»

«Men det er jo en gammel fattigkone jo.»

Majoren lo og slo armene om Hansine og kysset henne, han også.

«Vi er alle sammen glad i mo'mo,» sa han. «Og *den* er ikke fattig som så mange er glad i.»

— En dag kom den avdankede skolemesteren opp til henne

for å spørre om han ikke kunne gjøre henne en tjenest. For første gang fikk han lov, og for første gang fikk han ingen kaker. Hun lå klein, hun hadde ikke fått mat på to dager, for hun ville ikke be kona hun bodde vegg i vegg med, om å gå ut og kjøpe, for den kona var lei.

«På denne måten kan De ikke bli ved å leve,» sa han. Nei hun skjønte det sjøl også. Med årene var det blitt sværere å klare seg alene, hun kunne ikke arbeide så strengt at hun tjente nok.

Den gamle skolemesteren tilbød seg å skrive til «Sankt Jørgens Huus» og søke om plass for henne. Det samtykket hun i. Da hun kom på føttene igjen, vandret hun både til prest og klokker for å få hjelp til å slippe inn, det gikk ikke så lett. Hun fikk høre at hun hadde barn som burde kunne forsørge henne. — Nei, mente hun, de hadde stor nok forsørgelsesbyrde før.

Presten Lund slo et slag for henne, han pekte på at hun i sin velmaktstid hadde øvd megen barmhjertighet, og sammen med sin avdøde mann endog opprettet et betydelig legat til fordel for fattige, om ikke innen denne by, så innen andre kommuner. Når nu den gamle gjerne ville bli ved å bo her hvor hun hadde levd henimot et halvt hundre år, burde man strekke seg lengst mulig for å oppfylle dette ønske, det ville bli en slags takk fra samfunnet for det hun hadde virket.

Hansine fikk plass, straks en ble ledig.

I «Sankt Jørgens Huus» hadde hun sitt eget lille rum, blomster i vinduet og fine gardiner og vakre møbler fra velmaktsdagene. Hun kokte sjøl maten på et felleskjøkken, men hadde ellers ingen ting med noen å gjøre. Hun satt over en hose eller over en bok, eller hun klorte i hop et brev. Hun hadde folk nok å strikke til. De sendte henne penger til garn. Majoren ville ikke bruke annet enn håndstrikkede hoser, de var varmest og sterkest og mykest, sa han.

Hun hadde å gå de få skrittene oppover den stille Sankt Jørgensveiten og tvers over den stille Bispegaten, så var hun på Domkirkegården og ved graven til Joakim. Den veien gikk hun ofte den våren hun flyttet inn i «Sankt Jørgens Huus».

En morgen banket det hissig på døra. En gammel kone, et av lemmene i stiftelsen, kom inn, urolig, ulykkelig. En annen gammel kone fulgte efter.

— Fru Blom segnet nettopp der hun gikk, og var død med det samme, fortalte den første.

— Og fru Blom som ennu var så ung, og som så gjerne ville leve, sukket den andre.

— Ja, sa Hansine, det hadde vært bedre om *hun* hadde fått dø.

— Så? Men hvorfor ønsket hun seg døden?

— Jo, mumlet Hansine og smilte stilt, hun lengtet efter å vite Guds mening. Hun var sikker på at han hadde en i bakhånden.

De to så på hverandre og ristet på hodet, før de gikk videre for å fortelle om dødsfallet.

— I «Sankt Jørgens Huus» kom dagene så tett inn på hverandre, og var så like som sandkorn og vanndråper. Hverken dagene eller årene var til å skille fra hverandre. Hendene som ble mer skjelvende, øynene som så mattere, rygg og lender som fort gikk trett, minnet henne om at hun tok av. Hun kunne gå ut bare en gang hver dag, og bare når været var godt. Hun kunne ikke strikke mer enn en liten stund av gangen. Skrive brev var det ikke snakk om mer. Men rådskona her i stiftelsen var snill, hun skrev stundom for henne, enda hun ingen plikt hadde på seg til slikt. Og hun kokte maten for henne. Men det var hun pliktig til, når hun sjøl ikke orket.

En formiddag utpå høsten banket det på hos henne, og inn kom en gammel dame sammen med en ung en. Rådskona fulgte dem og sa at her sitter fru Hauan. Og siden la hun til at her var en dame som ville snakke med henne.

— Ja værs'god ta plass.

Damene satte seg, og den gamle sa at hun var fru assessor Kluge, født Bassøe, datter av foged Bassøe i Sandmoan. Hun var så'n omkring ti år den gang fru Hauan var hos hennes foreldre.

Hansine satt borte ved vinduet, med det skarpe høstlyset inn-

Rådskone — forstanderske, husholderske.

over seg. Nu vendte hun den ene siden av ansiktet mot damen, hun ville gjerne høre godt efter.

Fru Kluge fortalte at hennes mann nylig var blitt forflyttet hit til byen, og hun hadde et gammelt brev med seg, som hun trodde kanskje kunne interessere fru Hauan. Hun hadde i fjor begravd sin mor som ble svært gammel, og hadde sammen med en eldre søster gjennemgått alle brevene som moren efterlot. Mellem dem var et som hadde forundret dem svært, først fordi det var uåpnet, dernest på grunn av innholdet. Det var fra hennes onkel, ingeniør Carl Vilhelm Brinchmann, til hans søster, hennes mor. Det var sendt fra Diamantino i Brasil, og det ba henne om å hilse kavalerisersjant Hågen Solstad, og si at hans datter hadde ærlig og redelig fått gullskillingen som drikkepenge. Onkel Carl hadde spøkende skrevet at Hansines ærlighet var antagelig like så håndfast som hennes dyd. Dette innholdet fikk hennes eldre søster til å minnes historien om en gullskilling som var blitt borte for presten Linge. Det var svær sladder om dette engang. Men det visste nok fru Hauan bedre beskjed om enn *hun*.

Det ble stilt en stund. Hansine hadde fått en lett rødme over det grå, visne ansiktet. Hun satt med øret vendt mot damen fremdeles og likesom hørte efter, enda ikke et ord ble nevnt.

Da sa fru Kluge at hennes søster og hun hadde undret seg over at dette brevet var uåpnet, men de fant til slutt årsaken. Utleveringsdagens poststempel viste at brevet ble utlevert dagen efterat deres far var død av slag. Hennes stakkars mor hadde vel da vært så ute av seg selv at brevet var blitt lagt til side, siden kommet inn mellem åpnede og leste brever, og i alle disse år blitt liggende mellem dem.

Hansine hadde fulgt skarpt med i fortellingen, hun ble ved å tie da den var slutt. Hun så på de to fremmede damene, men tanken i øynene vendte innover. Hun hadde nok glemt at andre var til stede.

Fru Kluge reiste seg, gikk bort og la brevet i fanget hos Hansine. Det skulle være *hennes* eiendom, sa hun. Hun hadde gjemt det. Så merkelig syntes hun det var. Og forleden dag

hadde hun rent tilfeldigvis fått høre at den Hansine Solstad som i sin tid var i hennes barndomshjem, levde ennu i «Sankt Jørgens Huus» og hette fru Hauan.

Hansine reiste seg og ga henne hånden, mælte ikke et ord. Hun fulgte damene ut i gangen, og her fikk hun sagt «Takk ska' De ha, frue.»

Da hun kom inn igjen, var det ikke oppreisningen hun tenkte på, det var ikke glede som rørte seg i henne. Det var ingen ting annet enn det ene ... Meningen? ... Guds mening? Hun var fylt av en urolig undring.

Rådskona hadde hørt hele historien, hun ble nu en tid svært tålmodig med brevskrivning for Hansine. Hun måtte skrive til barna om det som var hendt. Men brevet fra ingeniøren ble sendt til Ingebu, til broren Zakkarias som ennu levde. På Myrvold skulle brevet ligge. Der ville det gjøre sin gagn.

Hansine kunne ingen se forandring på, hun lot ikke til å være opptatt av brevet, hun nevnte det iallfall aldri. Hun var også alt blitt sløv, og sløvere ble hun for hver tid.

En dag kom hun dragende inn til rådskona med en hvitskjegget herre, som hun hadde møtt på gaten; hun holdt ham fast i hånden, og sa at dette var ingeniør Brinchmann, han skulle vitne at hun snakket sant. Gullskillingen *var* ærlig bekommet.

Den gamle herren smilte gjennem brillene i gyllen innfatning.

«Nei, jeg er nok ikke ingeniør Brinchmann. Men hun vil ikke tro meg. Hun snakker om en gullskilling, jeg skal ha gitt henne engang.»

«Hu' e' sløv,» sa rådskona. Og vendt mot Hansine la hun til: «De må it plag' folk med slikt. Den gullskillinghistorien er opp- og avgjort for læng' siden.»

Hansine slapp hånden hun hadde holdt, og ruslet inn til seg sjøl.

Hansine døde en natt utpå vinteren, hun hadde ikke vært rettelig klein, og ingen hadde våkt hos henne. Men ingen undret seg over at døden kom som den gjorde, for hun hadde lenge vært skrøpelig. Hun hadde også lenge stundet efter døden, fordi hun stundet efter å vite Guds mening.

GLASGOW

WITHDRAWN FROM
UNIVERSITY OF GLASGOW
LIBRARY

24 [illegible]

Initials

Scandinavian
SE 250. H2
1925

GLASGOW
UNIVERSITY
LIBRARY:

WITHDRAWN FROM
UNIVERSITY OF GLASGOW
LIBRARY.

24 AUG 2023

Initials